

รูปแบบหลักในการสื่อสารของครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

นางสาวพิมพ์ภรณ์ นวลมี

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาวาทวิทยา ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-53-1947-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CORE COMMUNICATION STYLE FOR TEACHING THIRD LEVEL MENTAL RETARDS

Miss Pimpaporn Nuanmee

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Speech Communication

Department of Speech Communication and Performing Arts

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-53-1947-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์	รูปแบบในของการสื่อสารของครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ
โดย	นางสาวพิมพ์ภรณ์ นวลมี
สาขาวิชา	วาทวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์สุกัญญา สมไพบูลย์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิระโสภณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์เมตตา วิวัฒนานุกูล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์สุกัญญา สมไพบูลย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์อวยพร พานิช)

พิมพ์ภรณ์ นวลมี : รูปแบบหลักในการสื่อสารของครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ. (CORE COMMUNICATION STYLE FOR TEACHING THIRD LEVEL MENTAL RETARDS)

อ. ที่ปรึกษา : รศ.ถิรพันธ์ อนวัชศิริวงศ์, อ.ที่ปรึกษาร่วม : อาจารย์สุกัญญา สมไพบูลย์
จำนวนหน้า.129 หน้า ISBN 974-53-1947-3.

วิทยานิพนธ์เรื่อง "รูปแบบหลักในการสื่อสารของครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ" เป็นการศึกษา แผนการสื่อสารที่ครูใช้ร่วมกันในชั้นเรียน กระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน รวมถึงรูปแบบการสื่อสารของครูผู้สอนที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์หนึ่งๆการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบสหวิธีการ (Multiple methodology) ประกอบด้วย การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth interview)และการศึกษาจากเอกสาร (Documentary research) โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ครูประจำชั้น 12 คน และนักเรียนของโรงเรียนราชานุกูลทั้ง 12 ห้องเรียน รวม 105 คน โดยมีช่วงระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนธันวาคม 2547 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2548 รวม 3 เดือน

ผลการวิจัยพบว่า

1. แผนการสื่อสารที่ใช้ร่วมกันในชั้นเรียนคือ โรงเรียนมีนโยบายในการส่งเสริมศักยภาพทางการสื่อสารของโรงเรียนแบ่งออกเป็น (1) แนวทางด้านวิธีการสื่อสาร และ (2) นโยบายด้านสภาพแวดล้อมทางการสื่อสาร แนวทางด้านวิธีการสื่อสารคือ (ก) การใช้ประโยคสั้นๆ (ข) การให้เด็กสบตาเมื่อพูดหรือฟัง (ค) การให้โอกาสเด็กได้คิดก่อนตอบ (ง) หากเป็นคำสั่งให้เด็กทวนคำสั่งให้ฟังทุกครั้ง (จ) ครูต้องมีวิธีการพูดและการใช้คำพูดที่ถูกต้อง (ฉ) ครูจะค่อยๆพูดและสั่งอย่างช้าๆเพื่อให้เด็กจับใจความได้ ส่วนนโยบายด้านการสร้างสภาพแวดล้อมทางการสื่อสารคือ (1) การจัดเวลาในแต่ละวัน คือให้เวลาในแต่ละคาบยืดหยุ่นและมีเวลาพักยาวนาน (2) การจัดเนื้อหาวิชา ที่มุ่งเน้นทักษะทางสังคม (3) การเสริมกิจกรรมบำบัด เพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกันและเกิดความผ่อนคลาย
2. กระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน เป็นกระบวนการสื่อสารเชิงรุกที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นเตรียมการสื่อสาร (2) ขั้นทำการสื่อสาร (3) ขั้นติดตามผลการสื่อสาร และครูผู้สอนมีบุคลิกภาพทางการสื่อสารที่สำคัญต่อกระบวนการสื่อสารคือ ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ความสามารถของผู้ส่งสาร และการปรับตัวตามผู้รับสาร
3. รูปแบบการสื่อสารที่ครูสามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์หนึ่งๆ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) การสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวัน (2) การสื่อสารเพื่อการสอนบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการ (3) การสื่อสารเพื่อแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า โดยมีปัจจัยที่ทำให้เกิดรูปแบบในการสื่อสารคือ ปัจจัยด้านลักษณะของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ และปัจจัยด้านลักษณะของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง
สาขาวิชาวาทวิทยา
ปีการศึกษา 2547

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4685094728 : MAJOR SPEECH COMMUNICATION

KEY WORD: CORE COMMUNICATION STYLE / MENTAL RETARDS

PIMPAPORN NUANMEE : CORE COMMUNICATION STYLE FOR TEACHING THIRD LEVEL MENTAL RETARDS. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. TIRANUN ANAWASHSIRIWONGSE,

124 pp. ISBN 974-53-1947-3.

This research aims to study the collective communication plan of the teachers , study communication process for learning and the collective communication in one situation for third level mental retards. This research is qualitative ,conducted by multiple methodology : Participant Observation , In – Depth interview and Documentary research. The research sampling groups are 12 homeroom teachers and 105 third level mental retards student from 12 classes. The period of study is from December 2004 to Febuary 2005 (about 3 months)

The finding of research are as follow

1. The collective communication plan or school has a policy to promote potential communication that can be divided into 2 aspects 1.The approach method communication 2. The policy of communicative environment . The method communication : (a)making conversation shotly and clearly (b) using eye contact (c) giving more time for thinking and answering. (d) repeating the command. (e) using the right sentence and method . (f) using slow down for talking .

2. Communication process for learning combine with 3 steps : (1) Preparing (2) Communicating (3) Following and evaluation . The teachers of third level mental retards have an important personality trait for communication process : Source Credibility, Communicator' s Ability and Communicator 's Adaptation.

3. The collective communication in one situation can be divided into 3 groups (1) communication for everyday life. (2) communication for education and development facilitation (3) communication for immediate problem solving. The impact factor for effective collective communication are characteristic of the third level mental retards and characteristic of the teachers.

Department Speech Communication and Performing Arts..Student's.....

Field of study Speech Communication.....Advisor's signature.....

Academic year 2004.....Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา และคุณยายของผู้วิจัยที่ช่วยสนับสนุนผู้วิจัยในการมอบชีวิตและโอกาสในการแสวงหาทรัพย์ทางปัญญา ด้วยพลังแห่งความรักและความห่วงใย ที่มีอาจหาค่ามาทดแทนได้ทั้งชีวิตของผู้วิจัย ในความกรุณาของพวกท่าน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ถิรนนท์ อนวัชศรีวงศ์ รองศาสตราจารย์อวยพร พานิช รองศาสตราจารย์เมตตา วิวัฒนานุกูล และอาจารย์สุกัญญา สมไพบูลย์ คณาจารย์ผู้ที่ทำให้ผู้วิจัยค้นพบตัวตนอีกด้านของชีวิตและความหมายของการศึกษาในคณะนิเทศศาสตร์ ที่มีค่าและมีความหมายต่อผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณะครูโรงเรียนราชานุกูล สำหรับความสะดวกในการทำงาน อาหาร และความอบอุ่นใจที่มอบให้ระหว่างการทำงานในพื้นที่ ขอบขอบคุณต่างวัยเด็กชายนิมิตร ไกรวารี และ เด็กชาย อภิวุฒิ กิตติเสนาวงศ์ สำหรับมิตรภาพอันแน่นแฟ้นในโรงเรียนราชานุกูล จากเด็กตัวเล็กๆสองคนที่มีหัวใจที่ยิ่งใหญ่

ผู้วิจัยขอขอบคุณมิตรแท้ทั้งหลาย อันได้แก่ นักเขียนคอลัมน์ นักข่าวอิสระ นักข่าวบันเทิงและสมาชิก ผู้ติดตามอ่านหนังสือพิมพ์ชาวเราทุกท่าน ที่ได้ให้การสนับสนุนผลงาน และให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณกำลังใจจากตนเอง ที่ช่วยให้ฝ่าฟันอุปสรรค หนาแน่นประการ และเดินทางจนถึงจุดหมายปลายทางของวาระการศึกษาได้สำเร็จดังความตั้งใจ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
3. ปัญหาคำถามวิจัย.....	4
4. ขอบเขตของการวิจัย.....	4
5. นิยามศัพท์.....	4
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาวะปัญญาอ่อน.....	7
1.1 นิยามความหมาย.....	7
1.2 สถานภาพของเด็กปัญญาอ่อนในประเทศไทย.....	8
1.3 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อน.....	12
2. แนวคิดพัฒนาการและการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อน.....	15
2.1 แนวคิดพัฒนาการของเด็กปัญญาอ่อน.....	15
2.2 แนวคิดการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อน.....	17
2.3 ทฤษฎีแบบฉบับของผู้ส่งสาร (Communicator style).....	21
2.4 ทฤษฎีการจัดชุดการกระทำทางการสื่อสาร (Action Assembly).....	22
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24

3	ระเบียบวิธีวิจัย.....	30
	1. การกำหนดรูปแบบการวิจัย.....	30
	2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง.....	31
	3. การกำหนดเครื่องมือในการวิจัย.....	31
	4. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	32
	5. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	33
4	ผลการวิจัย.....	34
	ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1	35
	1. ลักษณะของการจัดกระบวนการฟื้นฟูศักยภาพของเด็กปัญญาอ่อน.....	35
	2. นโยบายของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมศักยภาพทางการสื่อสาร.....	39
	ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2.....	50
	1. ลักษณะและคุณสมบัติของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ.....	50
	2. กระบวนการสื่อสารในชั้นเรียนระหว่างครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ...	61
	ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3.....	82
	1. การสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กในชีวิตประจำวัน.....	84
	2. การสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์ในการสอนบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการ.....	87
	3. การสื่อสารในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า.....	90
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	97
	รายการอ้างอิง.....	112
	ภาคผนวก.....	116
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	124

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ ก.	การแบ่งระดับของเด็กปัญญาอ่อนตามระดับเซวาร์ปัญญา.....	12
ตารางที่ 1.	การจัดเวลาในหนึ่งวันของชั้นเรียนแต่ละชั้น.....	41
ตารางที่ 2.	การสังเกตการณ์ครูประจำชั้นและเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ.....	48
ตารางที่ 3.	ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนราชานุกูล.....	49
ตารางที่ 4.	ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของครูผู้สอน.....	50
ตารางที่ 5.	คุณสมบัติของครูผู้สอนด้านความรู้เกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อน.....	52
ตารางที่ 6.	ทัศนคติก่อนและหลังที่พบกับเด็กของครูผู้สอนและการปรับตัว.....	63
ตารางที่ 7.	รูปแบบการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวัน.....	85
ตารางที่ 8.	ภาพรวมของรูปแบบการสื่อสารเพื่อการสอนบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการ.....	88

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 1. อัตราผู้ป่วยที่มีภาวะปัญญาอ่อนของประเทศไทยต่อประชากร.....	9
แผนภูมิที่ 2. อัตราผู้ป่วยที่มีภาวะปัญญาอ่อนของประเทศไทยในสถานบริการสาธารณสุข....	9
แผนภูมิที่ 3. แสดงจำนวนผู้ป่วยที่มาใช้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพจากกรมสุขภาพจิต.....	10
แผนภูมิที่ 4. แบบจำลองการดูแลของครอบครัว.....	13
แผนภูมิที่ 5. แสดงกระบวนการจัดประเภทเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ.....	35
แผนภูมิที่ 6. กระบวนการฟื้นฟูเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ.....	36
แผนภูมิที่ 7. แสดงการจัดห้องเรียนตามระดับในโรงเรียนราชานุกูล.....	38

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ผู้ใหญ่มักกล่าวเสมอว่า โลกของเด็กนั้นงดงามกว่าโลกของผู้ใหญ่ แต่โลกแห่งความเป็นจริงของเด็กบางคนอาจไม่เป็นเช่นนั้น หากเด็กต้องเผชิญกับภาวะ “ปัญญาอ่อน” ภาวะที่เกิดขึ้นจากความผิดปกติ ก่อนที่พวกเขาเหล่านั้นจะจำความได้ อัดัม บี (Adam B.) นักอาชีวบำบัด กล่าวว่าคุณคนปัญญาอ่อนก็คือ บุคคล “ปกติ” ที่มีบางอย่าง “ช้า” บุคคลปกติหมายถึง คนปกติ มีร่างกาย วิญญาณ จิตใจ และมีสติที่จะมีความต้องการปกติไม่มากนักน้อยไปกว่าบุคคลที่ไม่พิการ (สุชาติ สาครเสถียร, 2533) เด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติ หรือ “เด็กปัญญาอ่อน” มีพัฒนาการล่าช้ากว่าเด็กคนอื่น ไม่เพียงแต่พัฒนาการด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่รวมไปถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย ที่กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ไม่แข็งแรง ทำให้การพูด การเคลื่อนไหวร่างกายเป็นไปอย่างยากลำบาก เมื่อถึงวัยเข้าเรียนก็ไม่สามารถเข้าเรียนตามเกณฑ์ปกติได้ เนื่องจากความบกพร่องทางสติปัญญา ประกอบกับมีทักษะในการช่วยเหลือตนเองต่ำ พ่อแม่จึงจำต้องรับภาระหนักในการเลี้ยงดูลูกที่ยังไม่สามารถดูแลตนเอง เมื่อถึงวัยอันควรได้ ส่งผลกระทบต่อการศึกษาเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน สุขภาพกายและสุขภาพจิตของพ่อแม่อาจถดถอย เกิดเป็นความทุกข์และข้อจำกัดกับสิ่งที่เกิดขึ้น เด็กอาจขาดการศึกษาเนื่องจากพ่อแม่คิดว่าลูกมีความแปลกแยกจากเด็กคนอื่นทั้งทางร่างกาย ทางสติปัญญา ตลอดไปจนถึงพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งทำให้ไม่สามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับเด็กคนอื่นได้ ซึ่งการไม่ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องจะส่งผลเสียต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็ก ที่จะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ดียิ่งขึ้น และเด็กยังสามารถดำรงชีวิตในสังคมเช่นปุถุชนธรรมดาได้

จากสถิติขององค์การอนามัยโลกเมื่อปี พ.ศ. 2519 (มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย, 2533) พบว่า ทั่วโลกมีคนพิการประเภทปัญญาอ่อนอยู่ประมาณ 40 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 7.7 ของคนพิการทุกประเภท และจากผลการสำรวจ เมื่อ ปี พ.ศ. 2500 ในประเทศไทย พบประชากรที่เป็นปัญญาอ่อนอยู่ถึงร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งในขณะนี้ประชากรในประเทศไทยมีสูงถึงหกสิบล้านคน จึงคาดว่ามีบุคคลปัญญาอ่อนนับหลายแสนคนจากประชากรทั้งประเทศ ซึ่งหมายความว่า การมีประชากรที่เป็นปัญญาอ่อนมาก ย่อมเป็น

ปัญหาของมวลชน และส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างแน่นอน การพัฒนาศักยภาพของเด็กนั้น ต้องอาศัยระยะเวลา และการเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์

เด็กปัญญาอ่อนทุกคนจึงควรมีสิทธิ์ที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนา ศักยภาพของตนเช่นเดียวกับประชากรคนอื่นๆในประเทศ

เด็กปัญญาอ่อน มีระดับความบกพร่องทางพัฒนาการที่แตกต่างกัน ซึ่ง อัดัม บี ได้ แบ่งระดับของบุคคลปัญญาอ่อนอย่างง่ายไว้หกระดับด้วยกัน คือ (สุชาติดา ศาครเสถียร, 2533 : 14)

ระดับ1 สามารถไปโรงเรียนได้	นักเรียนปกติ (เด็กเรียนช้า)
ระดับ2 สามารถไปโรงเรียนได้	ต้องการดูแลเฉพาะด้าน
ระดับ3 สามารถไปโรงเรียนได้	ต้องการดูแลเฉพาะด้านและห้องเรียนพิเศษ
ระดับ4 ไม่สามารถไปโรงเรียนได้	ดูแลโดยสถานเลี้ยงดู
ระดับ5 ไม่สามารถไปโรงเรียนได้	ดูแลโดยสถานรักษา
ระดับ6 ไม่สามารถไปโรงเรียนได้	ดูแลโดยบ้านหรือโรงพยาบาล

โรงเรียนราชานุกูล โดยสถาบันราชานุกูล หน่วยงานภาครัฐที่ให้บริการด้านการศึกษา พิเศษแก่เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิได้นิยามความหมายของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ ว่า “เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ” ก็คือ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความพิการ ซ้ำซ้อน หรือปัญหาด้านพฤติกรรมทางสังคมรวมอยู่ด้วย โดยความพิการซ้ำซ้อนนั้น ได้แก่ โรค ลมชัก หัวใจ เบาหวาน กล้ามเนื้อแขนขาลีบ กล้ามเนื้อช่องปากไม่แข็งแรง ไม่สามารถพูดได้ ชัดหรือบางรายไม่สามารถสื่อสารด้วยคำพูดได้ ซึ่งจำเป็นต้องมีผู้คอยดูแลอย่างใกล้ชิด โดย ปัญหาด้านพฤติกรรมทางสังคม เช่น พฤติกรรมก้าวร้าวต่อคนในครอบครัว ครูและเพื่อนๆ พฤติกรรมการยอมรับกฎเกณฑ์ทางสังคม เช่น การปฏิบัติตนต่อครูการปฏิบัติตนต่อห้องเรียน และสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นระดับความบกพร่องที่มีความแตกต่างจากเด็กปัญญาอ่อนทั่วไป เพราะมีความซับซ้อนในการพัฒนาศักยภาพมากกว่าซึ่งจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูโดยทีมสห วิชาชีพ (วารุณี สีมากุล, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2547)

ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมินั้น จำเป็นต้อง จัดการเรียนการสอนเฉพาะกลุ่มเป็นลักษณะชั้นเรียนพิเศษ มีครูผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนเด็ก

พิเศษ เนื่องจากความบกพร่องทางสติปัญญาและความซับซ้อนในการพัฒนาศักยภาพของเด็ก ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนมีความแตกต่างจากเด็กปัญญาอ่อนในระดับอื่นๆ เพื่อรองรับสภาพการเรียนรู้ของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ ซึ่งในโรงเรียนราชานุกูลได้มีการจัดการเรียนการสอนเป็นลักษณะห้องเรียนพิเศษเพื่อเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ เพราะการเรียนรู้ของเด็กคืออุปสรรคสำคัญในฐานะผู้รับสาร ครูในฐานะผู้ส่งสารจึงต้องเป็นผู้ออกแบบสารให้เหมาะสมกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ เพื่อให้เด็กสามารถที่จะสื่อสารและพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆที่จำเป็นต่อการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก

ครูผู้สอน เป็นบุคคลหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรง ในการพัฒนาศักยภาพของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ) เพราะต้องติดต่อกับปฏิสัมพันธ์กับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ อย่างใกล้ชิดรองจากพ่อแม่ เนื่องจากในบริบทสังคมไทยนั้น ครูมีความใกล้ชิดกับนักเรียน การเรียนรู้มุ่งเน้นไปในลักษณะที่เรียกว่า “มนุษย์สัมผัสมนุษย์” คือครูกับศิษย์ใกล้ชิดกัน ครูสามารถปรับวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้เหมาะกับปัจเจกลักษณะของศิษย์ (เจตนา นาควัชระ, 2545 : 11-21) ครูเป็นผู้ที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กเมื่อเด็กก้าวอย่างเข้าสู่วัยเรียน และเป็นผู้ที่ต้องสื่อสารกับเด็ก เพื่อให้เด็กมีการปรับตัวต่อการเรียนรู้ใหม่ๆ และเสริมสร้างทักษะทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันและใช้ชีวิตร่วมกับคนในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถช่วยเหลือเจือจุนตนเองและครอบครัว โดยการฝึกทักษะทางอาชีพอย่างง่าย สำหรับเด็กชายที่มีพัฒนาการที่ดีต่อไป ทักษะในการสื่อสารของครูจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นความสามารถเฉพาะตัวของครูซึ่งเป็นแบบฉบับเฉพาะ (Communicator Style) ของครูในชั้นเรียนพิเศษที่มีความแตกต่างจากครูในชั้นเรียนปกตินอกเหนือจากความอดทนและความพยายาม ด้วยความเอาใจใส่ต่อเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิที่ต้องการมากกว่าเด็กปกติ

รูปแบบหลักของการสื่อสารระหว่างครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยมีความสนใจ และต้องการศึกษา เนื่องจากครูต้องมีการอาศัยทักษะในปฏิบัติการสื่อสาร (Action Assembly) กับเด็กและผู้ปกครองเพื่อให้เกิดการตอบสนองที่ผู้ส่งสารต้องการ การรับรู้และพฤติกรรมตอบสนองที่พึงประสงค์ ตลอดจนเทคนิคและวิธีการต่างๆ ในกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนที่เกิดขึ้น

ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่า การศึกษาในครั้งนี้จะมีประโยชน์ต่อการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแผนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน
2. เพื่อศึกษาบุคลิกภาพทางการสื่อสารและกระบวนการสื่อสารของครูเพื่อการเรียนรู้ ของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ
3. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารของครูผู้สอนที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์ หนึ่งๆ

ปัญหาคำถามการวิจัย

1. สถานศึกษามีนโยบายและแผนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างไร
2. ครูผู้สอนมีบุคลิกภาพและกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการเรียนรู้แก่เด็กปัญญา อ่อนระดับตติยภูมิอย่างไร
3. ครูผู้สอนมีรูปแบบการสื่อสารที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์หนึ่งๆอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากระบวนการสื่อสารของครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างคือ ชั้นเรียนของโรงเรียนราชานุกูล ทั้ง 12 ชั้น คือ ชั้นประถมศึกษา 1-6 ของระดับฝึกอบรมได้และระดับเรียนได้ โดยเข้าสังเกตในทุกรายวิชา ที่ทำการสอนในห้องเรียนนั้นๆ . เป็นระยะเวลา 1 ภาคเรียน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2547 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2548

นิยามศัพท์

กระบวนการสื่อสาร	หมายถึง
	การสื่อสารภายในห้องเรียนโดยมีลักษณะการถ่ายทอดข้อมูล การพูดคุย การโต้ตอบ การแสดงออก อื่นๆ ระหว่างครูกับเด็กปัญญาอ่อน

เด็กปัญญาอ่อนระดับปฐมภูมิ หมายถึง	<p>เพื่อทำความเข้าใจในข้อความ หรือ สาระที่ต้องการ</p> <p>เด็กที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา ในระดับน้อยและสามารถเรียนในโรงเรียนปกติได้</p>	
เด็กปัญญาอ่อนระดับทุติยภูมิ หมายถึง	<p>เด็กที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา แต่สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติในห้องเรียนร่วม มีครูที่มีความรู้เรื่องเด็กพิเศษ</p>	
เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ หมายถึง	<p>เด็กที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา มีความพิการซ้ำซ้อน และ ปัญหาด้านพฤติกรรมทางสังคมร่วมอยู่ด้วยจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนเฉพาะชั้นในชั้นเรียนหรือโรงเรียนเฉพาะ</p>	
วิธีการสื่อสาร	หมายถึง	<p>วิธีการต่างๆที่ครูใช้เพื่อโต้ตอบไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยของครู การใช้เสียง ภาษา ที่ใช้ การสัมผัสเด็กด้วยมือและอื่นๆเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือโดยการสัมผัสทางกาย</p>
ชั้นเรียน	หมายถึง	<p>สถานที่ ที่นักเรียนและครูใช้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งกิจกรรมการเรียนและกิจกรรมอื่นๆทั้งในอาคารและนอกอาคารซึ่งได้แก่ ห้องเรียน ห้องดนตรีบำบัด สนาม ห้องครัว หอประชุม ฯลฯ</p>
เด็กระดับฝึกอบรมได้	หมายถึง	<p>เด็กที่มีระดับสติปัญญาตั้งแต่ 35 - 49 จัดอยู่ในประเภท Trainible เรียนรู้วิชาสามัญได้น้อยมาก สามารถฝึกอบรม ให้รู้เรื่อง</p>

เด็กระดับเรียนได้

หมายถึง

กิจวัตรประจำวันได้และทำงาน
ง่ายๆได้ อยู่ในระดับชั้นฝึกอบรมได้
1-6 ของโรงเรียนราชานุกูล
เด็กที่มีระดับสติปัญญาตั้งแต่ 50-
70 เด็กที่จัดอยู่ในประเภท
Educable สามารถเรียนรู้ในวิชา
สามัญได้ในระดับหนึ่ง อยู่ใน
ระดับชั้นเรียนได้ 1-6 ของโรงเรียน
ราชานุกูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ทางวิชาการ

เกิดการขยายองค์ความรู้ด้านการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้แก่กลุ่มเด็กที่มีปัญหาด้าน
ความรู้ความเข้าใจและเด็กที่มีปัญหาด้านสติปัญญาในทางปฏิบัติ

ประโยชน์ทางการประยุกต์ใช้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปปรับปรุงการจัดการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อนระดับ
อื่นๆในชั้นเรียนพิเศษแก่นักเรียนได้
2. โรงเรียนได้แนวทางที่นำไปใช้ในการจัดโปรแกรมการสอนเด็กปัญญาอ่อนได้

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ กระบวนการสื่อสารของครูกับเด็กปัญญาอ่อน” ใช้แนวคิดทฤษฎี ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับภูมิหลังและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาวะปัญญาอ่อน
 - 1.1 นิยามความหมาย
 - 1.2 สถานภาพของเด็กปัญญาอ่อนในประเทศไทย
 - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อน การศึกษาภูมิหลัง
- 2 . แนวคิดพัฒนาการและการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อน
 - 2.1 แนวคิดพัฒนาการของเด็กปัญญาอ่อน
 - 2.2 ทฤษฎีการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อน
 - 2.3 ทฤษฎีแบบฉบับของผู้ส่งสาร (Communicator Style)
 - 2.4 ทฤษฎีการจัดชุดการกระทำสื่อสาร (Action Assembly)
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาวะปัญญาอ่อน

1.1 นิยามความหมาย

“ **ปัญญาอ่อน** “ ตรงกับภาษาอังกฤษที่มักใช้กันตรงกับคำว่า “ Mental Retardation” ซึ่งในประเทศต่างๆ ก็ใช้คำต่างกันไป เช่น บางประเทศใช้คำว่า Mental / Handicap / Interlectual Handicap หรือ Interlectual Disability แต่องค์การอนามัยโลกและสมาคมปัญญาอ่อนอเมริกัน กำหนดให้ใช้คำว่า “ Mental Retardation” (ดารณี ธนะภูมิ, 2542: 1)

ในปี พ.ศ. 2534 ประเทศไทยเริ่มมีกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการมีการตราพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ขึ้น และกระทรวงสาธารณสุขได้ออกกฎกระทรวงโดยกำหนดประเภทคนพิการไว้ 5 ประเภท (สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ 2537, อ้างถึงใน ดารณี ธนะภูมิ, 2542: 2) คือ “คนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้” ซึ่ง

หมายถึง “คนที่มีความผิดปกติหรือความบกพร่องทางสติปัญญา หรือสมองจนไม่สามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาแบบปกติได้ “

ต่อมาในปี ค.ศ. 1992 สมาคมปัญญาอ่อนอเมริกันได้จัดพิมพ์เผยแพร่คำจำกัดความที่ชัดเจนกว่าเก่าโดยให้คำจำกัดความดังนี้

ภาวะปัญญาอ่อน (Mental Retardation) หมายถึง ภาวะที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนของการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบัน ซึ่งแสดงลักษณะเฉพาะคือ

1. มีความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกัน
2. มีความจำกัดของทักษะการปรับตัว (Adaptive Skill) อีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะ ดังนี้

- การสื่อความหมาย (Communication)
- การดูแลตนเอง (Self care)
- การดำรงชีวิตในบ้าน (Home Living)
- ทักษะทางสังคม (Social Skill)
- การใช้บริการในชุมชน (Community Use)
- การควบคุมตนเอง (Self Direction)
- สุขภาพอนามัยและความปลอดภัย (Health and Safety)
- การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน (Functional Academics)
- การใช้เวลาว่าง (Leisure)
- การทำงาน (Work)

3. ภาวะปัญญาอ่อนแสดงอาการก่อนอายุ 18 ปี

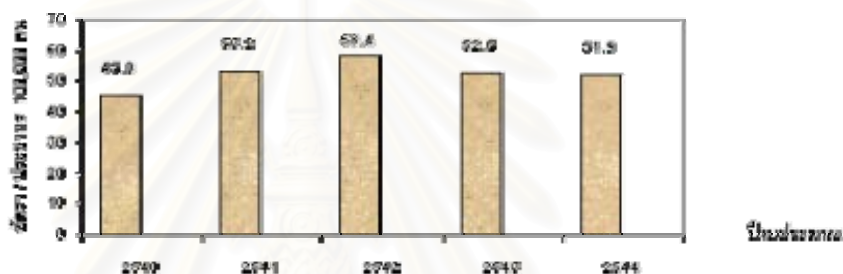
1.2 สถานภาพของเด็กปัญญาอ่อนในประเทศไทย

ภาวะปัญญาอ่อนเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ ทั้งในด้านการแพทย์ ด้านสังคม และเศรษฐกิจ เพราะบุคคลปัญญาอ่อนเป็นประชากรที่ด้อยความสามารถ หากประเทศชาติมีบุคคลปัญญาอ่อนมากก็จะเป็นผลต่อการพัฒนาประเทศ เพราะภาวะปัญญาอ่อนเป็นความพิการที่คงอยู่ตลอดไปหากไม่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การศึกษา สังคมและ อาชีพอย่างเหมาะสม ดังนั้นการ จัดบริการแก่บุคคลปัญญาอ่อนให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านต่างๆจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ

อย่างมาก ซึ่งแท้จริงแล้ว บุคคลปัญญาอ่อนก็คือบุคคลธรรมดาทั่วไปที่มีความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าคนปกติเท่านั้น บุคคลเหล่านี้ จึงมีความต้องการโอกาสและบริการในด้านต่างๆเช่นเดียวกับคนทั่วไป

จากรายงานจำนวนและอัตราผู้ป่วยทางสุขภาพจิตของประเทศไทยต่อประชากร 100,000 คน ปีงบประมาณ 2540 – 2544 พบว่า อัตราผู้ที่มีภาวะปัญญาอ่อน ไม่สามารถสรุปได้ว่ามีแนวโน้มไปในทิศทางใด

โดยพบว่า มีอัตราเพิ่มขึ้นและลดลงดังแผนภูมิ

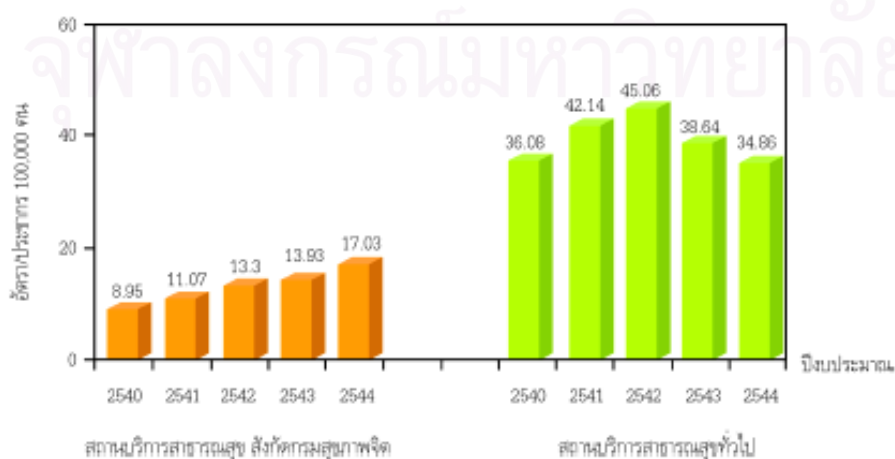

แผนภูมิที่ 1. อัตราผู้ป่วยที่มีภาวะปัญญาอ่อนของประเทศไทยต่อประชากร 100,000 คน ปีงบประมาณ 2540-2544

หมายเหตุ : ข้อมูลยกเว้นกรุงเทพมหานคร

ที่มา : กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

และในสถานบริการสาธารณสุขในปี งบประมาณ 2540 – 2544 พบว่า มีอัตราเพิ่มขึ้นและลดลงดังแผนภูมิ

- กิจกรรมบำบัด เพื่อฝึกทักษะความสัมพันธ์ของประสาทตาและมือ
- อรรถบำบัด เพื่อฝึกกล้ามเนื้อช่วยพูด การออกเสียง
- การส่งเสริมพัฒนาการ หรือการกระตุ้นพัฒนาการ คือการจัดโปรแกรมทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา (Education Rehabilitation)

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษามีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กปัญญาอ่อน เพราะจะสามารถช่วยเด็กให้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านต่างๆ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม (Social Rehabilitation)

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมจะช่วยให้เด็กรู้จักปรับตัว ให้เข้ากับสังคมและสภาพแวดล้อมในชุมชนและเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น

4. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ (Vocational Rehabilitation)

ได้แก่ บริการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับระดับความสามารถ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวและพึ่งตนเองได้

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่การส่งเสริมทักษะในสองด้านซึ่งได้แก่การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมซึ่งโรงเรียนราชานุกูลได้จัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้มีการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งสองทักษะนี้อย่างชัดเจน

การแบ่งประเภทของเด็กปัญญาอ่อน อาจแบ่งตามระดับเซาวิปัญญา โดยองค์การอนามัยโลก (มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย, 2533) ดังนี้

ระดับความรุนแรง	ระดับเซาว์ปัญญา	รหัส
ปัญญาอ่อนระดับน้อย <u>Mild Mental Retardation</u>	50 – 69	F 70
ปัญญาอ่อนระดับปานกลาง <u>Moderate Mental Retardation</u>	35 – 49	F 71
ปัญญาอ่อนระดับรุนแรง <u>Severe Mental Retardation</u>	20 – 34	F 72
ปัญญาอ่อนระดับรุนแรงมาก <u>Profound Mental Retardation</u>	ต่ำกว่า 20	F 73

ตาราง ก. การแบ่งประเภทของเด็กปัญญาอ่อนซึ่งแบ่งตามระดับเซาว์ปัญญา

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อน

ภาวะปัญญาอ่อน คือ ภาวะที่สมองมีการพัฒนาช้ากว่าปกติ ส่งผลให้บุคคลปัญญาอ่อน มีสติปัญญาต่ำกว่าคนปกติทั่วไป ส่งผลให้เกิดปัญหาในการปรับตัว และดำรงตนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ภาวะปัญญาอ่อนไม่ใช่โรค แต่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการที่ขัดขวางหรือยับยั้งการเจริญเติบโตตามปกติของสมอง (วีรยุทธ ประพันธ์พจน์, 2543: 211)

สาเหตุของการเกิดภาวะปัญญาอ่อนอาจแบ่งได้ 2 สาเหตุกว้างๆ คือ

1. สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม เช่น มารดาติดเชื้อหัดเยอรมันในระหว่างตั้งครรภ์ ทารกขาดอากาศในระหว่างคลอด การขาดสารไอโอดีนภายหลังคลอด และการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมทำให้เด็กขาดโอกาสในการเรียนรู้ เป็นต้น

2. สาเหตุจากพันธุกรรม เช่น บิดาหรือมารดาเป็น โรคทางพันธุกรรมบางชนิด และถ่ายทอดความผิดปกตินี้ไปสู่ลูก หรือในบางกรณี บิดามารดาปกติ แต่เกิดความผิดปกติของสารพันธุกรรมในระหว่างการสร้างเซลล์สืบพันธุ์ของบิดาหรือมารดา และส่งผลให้ลูกเกิดความผิดปกติขึ้น ดังเช่นการเกิดกลุ่มอาการดาวน์ (Down syndrome) เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ภาวะปัญญาอ่อนนั้น สามารถเกิดขึ้นได้ ตั้งแต่เกิดการปฏิสนธิ ไปจนถึงภายหลังการคลอด จวบจนกระทั่งสมองมีพัฒนาการที่สมบูรณ์แล้ว

แนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมเสริมสร้างพัฒนาการสำหรับเด็กปัญญาอ่อน

ในประเทศไทยพบว่า มีแนวทางการดำเนินการวางโปรแกรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการแก่ เด็กปัญญาอ่อน คือ โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในโรงพยาบาลราชานุกูล (รจก เล้าสกุล, 2537: 6 - 8) เป็นโปรแกรมที่เน้นบทบาทของพ่อแม่ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก โดยที่บุคลากรวิชาชีพให้ความรู้ ความสามารถในการทำให้พ่อแม่สามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ครบทั้ง 5 ด้าน คือ

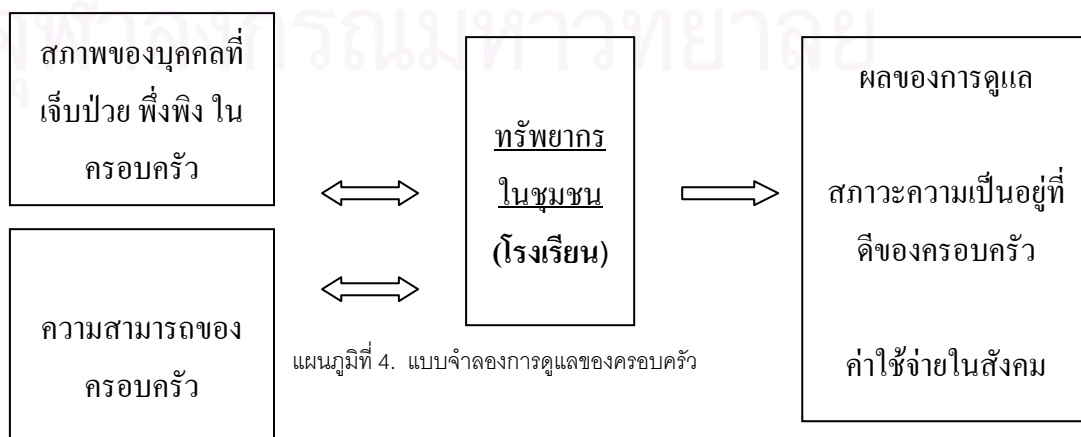
1. พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อขนาดใหญ่ (GROSS MOTOR)
2. พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็ก (FINE MOTOR)
3. พัฒนาการด้านความเข้าใจภาษา (RECEPTIVE LANGUAGE)
4. พัฒนาการด้านภาษา (EXPRESSIVE LANGUAGE)
5. พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตัวเองและทักษะด้านสังคม (PERSONAL AND SOCIAL SKILL)

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะปัญญาอ่อนกับครอบครัว

แบบจำลองการดูแลของครอบครัว

(Input)

(Output)

แผนภูมิที่ 4. แบบจำลองการดูแลของครอบครัว

ตามแบบจำลองมีตัวแปรที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. สภาพร่างกาย ความต้องการด้านอารมณ์ และความต้องการอื่นๆ ของผู้เจ็บป่วยที่ฟังฟังครอบครัว
2. ความสามารถของครอบครัวในด้านวัตถุดิบ และสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุดิบที่จะสามารถสนองความต้องการของบุคคลเจ็บป่วยฟังฟัง
3. คุณภาพและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในสังคม หมายถึง บริการทางสังคม เช่น การจัดให้มีโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษที่มีความต้องการชั้นเรียนพิเศษ

ตัวแปรทั้ง 3 จะเป็นตัวที่ทำให้เกิดความสมดุลย์ในครอบครัว ถ้าตัวใดตัวหนึ่งเปลี่ยนแปลงจะมีผลต่อ Input และ Output ในภาวะปัญญาอ่อน ความต้องการ หมายถึง ความต้องการด้านการดูแลตลอด 24 ชั่วโมง ในพวกปัญญาอ่อนระดับรุนแรง ในปัญญาอ่อนระดับน้อย หมายถึง การต้องการความช่วยเหลือด้านฝึกอาชีพ ด้านสังคม ความสามารถของครอบครัว และทรัพยากรในสังคมจะหมายถึง จำนวนชนิดและค่าใช้จ่ายของบริการที่จะช่วยเหลือ ในด้านการให้การดูแล

ผลในแบบจำลองที่จะมอง 3 ด้าน คือ

1. ผลต่อตัวผู้เจ็บป่วยฟังฟัง
2. ผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัว ในอันที่จะดำรงถึงความสัมพันธ์ ความต้องการของสมาชิกแต่ละคน
3. ผลด้านสังคมในรูปของค่าใช้จ่ายด้านบริการ กำลังคน และคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว

จากแบบจำลองพบว่าโรงเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็ก นอกเหนือจากความต้องการ การรักษาทางการแพทย์ที่เด็กต้องการ โรงเรียนยังมีส่วนพัฒนาสติปัญญาและทักษะต่างๆที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของเด็กปัญญาอ่อนด้วยซึ่งเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิมีความต้องการความช่วยเหลือด้านต่างๆมากกว่าเด็กระดับอื่นๆโรงเรียนจึงเป็นแกนหลักในการสร้างความสมดุลของการดูแลเด็ก

2. แนวคิดพัฒนาการและการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อน

2.1 แนวคิดพัฒนาการของเด็กปัญญาอ่อน

เด็กปัญญาอ่อนนั้นสามารถมีพัฒนาการที่ดีขึ้นได้ด้วยการส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการ การที่จะกระตุ้นให้ได้ผลดี ต้องอาศัยการค้นพบภาวะปัญญาอ่อนโดยเร็ว และได้รับการส่งเสริมตั้งแต่วัยแรกเริ่ม คือช่วงวัยทารกถึงอายุ 5 ปี จะได้ผลดีกว่าค้นพบเมื่อเด็กมีอายุมากแล้ว การส่งเสริมพัฒนาการในแต่ละช่วงต้องเป็นไปตาม ขั้นตอนพัฒนาการปกติ จึงต้องนำมาเปรียบเทียบกันและตรวจสอบความสามารถของเด็กก่อนว่าเด็กมีความสามารถในระดับใด

รุจา เล้าสกุล กล่าวถึงพัฒนาการของเด็กปัญญาอ่อนดังนี้ (รุจา เล้าสกุล, 2537 : 7)

พัฒนาการ (Development) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ ทักษะตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

ชนิดของพัฒนาการ

1. พัฒนาการด้านร่างกาย เริ่มตั้งแต่การพัฒนาเนื้อเยื่อของทารกในครรภ์ จนเกิดเป็นอวัยวะสมบูรณ์
2. พัฒนาการทางสมองและสติปัญญา เป็นการทำหน้าที่ของระบบประสาท โดยแสดงออกในรูปพฤติกรรมต่างๆ เช่น การฟัง พูด ทำตามคำสั่ง
3. พัฒนาการด้านอารมณ์และบุคลิกภาพ เป็นความสามารถของบุคคลในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและสังคมต่อไป

ปัญหาพัฒนาการในเด็กแบ่งออกเป็น 2 สาเหตุ คือ

1. ปัญหาทางกาย เช่น การมองเห็น ได้ยินผิดปกติ
2. ปัญหาทางจิตใจ เช่น ภาวะปัญญาอ่อน

อิทธิพลของพัฒนาการมีสองปัจจัย คือ

1. พันธุกรรม
2. สิ่งแวดล้อม

โดยหลักการส่งเสริมพัฒนาการก็คือ

1. เด็กทุกคนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
2. เด็กพิการได้เรียนรู้ทักษะต่างๆเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป
3. การส่งเสริมพัฒนาการขึ้นอยู่กับเด็กและครอบครัว
4. บิดามารดาเป็นครูที่ดีที่สุดของเด็ก
5. วิธีการสอนต้องคำนึงถึงความพร้อมของเด็ก ควรทำได้ง่ายทั้งในบ้านและห้องเรียน
6. ค้นหาปัญหาอื่นๆในตัวเด็กและครอบครัว

วิธีการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาแก่เด็กปัญญาอ่อน คือ (ภักดี เขตรสาลี, 2538: 22)

1. พยายามจัดสิ่งของต่างๆให้เด็ก อาจจะเป็นของเล่นหรือสิ่งอื่นๆ ก็ตามเพื่อให้เด็กฝึกฝนการแก้ปัญหาตามความสามารถของตนเช่น ในระยะทารกอาจจะจัดหาของเล่นที่ไม่แตก ของที่ทำให้เกิดเสียง หรือของสีฉูดฉาดสะดุดตาและเป็นของเล่นที่ปลอดภัย เมื่อโตขึ้นก็อาจเปลี่ยนชนิดของเล่นมาเป็นพวกของที่ใหญ่ๆ ที่ต้องลากดึง นอกจากนี้ อาจจะหาสมุดภาพระบายสี เป็นต้น ตอนระยะเข้าโรงเรียนก็จะเป็นพวก รถ จักรยาน เข็มสำหรับกระโดดฟุตบอล หนังสือ แผ่นเสียง ตุ๊กตา พวกเครื่องเขียนต่างๆ ดินปั้น ฯลฯ

2. พยายามเมื่อเด็กได้รับสิ่งเร้าต่างๆ เพื่อเด็กจะได้แก้ปัญหาโดยการใช้สติปัญญาของตนเอง การช่วยตั้งปัญหาง่ายๆ และสนับสนุนให้เด็กตอบ การสนับสนุนให้เด็กเล่นเกมต่อคำศัพท์หรือการฝึกหัดให้เด็กตัดสินใจด้วยตนเองตั้งแต่ในระยะทารก จัดเป็นการฝึกที่ดีจะช่วยให้เด็กพัฒนาทางสมองในระยะก่อนเข้าโรงเรียนแล้วก็หัดให้เด็กรู้จักตัดสินใจ ใช้สติปัญญาของตนเอง ในเรื่องการเรียน การเล่น การสมาคม การรับผิดชอบแต่ยังอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของบิดามารดา โดยที่ไม่ให้เด็กรู้ตัว

พัฒนาการทางด้านภาษาเป็นพัฒนาการที่สำคัญในการพัฒนาทักษะการสื่อสารของเด็กปัญญาอ่อนเนื่องจากพัฒนาการทางด้านภาษามีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาอย่างใกล้ชิด ถ้าเด็กมีการเจริญเติบโตทางภาษาดี ก็จะช่วยให้มีการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นในระยะทารก การร้องของเด็กทารกก็คือการพูดอย่างหนึ่งอย่างใดตอนแรกเกิด ต่อมาการร้อง ก็จะไม่ค่อยๆ เปลี่ยนเป็นการยิ้มและส่งเสียง อ้อ ออ หัวเราะ พูดอ้อแอ้ และในที่สุดก็จะพูดประโยคสั้นๆได้เมื่อสิ้นระยะทารก

ในระยะทารกก่อนเข้าโรงเรียน เด็กจะรู้จักใช้คำพูดเกี่ยวกับตนเองก่อน เช่นรู้จักเรียกชื่อตนเองและสิ่งของที่เป็นของตน แล้วจึงค่อยรู้จักใช้ภาษาเกี่ยวกับคนอื่น ๆ ต่อมา มีการ

เลียนแบบคำพูดจากผู้ใหญ่ได้มากขึ้น เด็กก็จะเริ่มมีคำศัพท์ใช้มากขึ้น แต่การออกเสียงยังไม่ชัดและถูกต้องนัก แต่ก็ชัดขึ้นกว่าเดิม และปลายขบที่หำ เด็กโดยทั่วไปจะไม่ใช้คำพูดแบบเด็กทารกอีกต่อไปแล้ว

จะเห็นว่าพ่อแม่เน้นมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างพัฒนาการแก่ลูกก่อนวัยเรียน ซึ่งจะต้องเสียสละแรงกายและ เวลาในการหาเลี้ยงครอบครัวเพื่อมาดูแลลูกอย่างใกล้ชิด

ศิริพร สุวรรณทศ(2541: 43) ได้กล่าวถึงบทบาทของพ่อแม่ต่อการพัฒนาลูกดังนี้

พ่อแม่เน้นมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูลูก ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดูลูกแต่เดิมพ่อแม่จะเลี้ยงตามประสบการณ์ที่ตนเคยถูกเลี้ยงดูมา ต่อมาเมื่อประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น มีตำราการเลี้ยงดู เขียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลาย พ่อแม่ยุคใหม่บางท่านจะเลี้ยงดูลูกตามตำรา ไม่ว่าจะพ่อแม่ยุคไหนสมัยใดต่างหวังลูกทั้งสิ้น เลี้ยงดูลูกหวังให้ลูกเป็นเด็กดี มีสุขภาพดี ให้มีชีวิตที่ดีและเป็นที่ยิ่งของพ่อแม่ได้

การส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กปัญญาอ่อนจึงต้องอาศัยการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น โดยการดูแลร่วมมือกันในทุกๆฝ่ายทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง การสร้างสภาพแวดล้อม การดูแลรักษาจากแพทย์ เด็กก็จะสามารถเติบโตและดูแลตนเองได้ในอนาคต

2.2 แนวคิดการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อน

เด็กปัญญาอ่อนเป็นกลุ่มผู้รับสารที่มีความบกพร่องทางความสามารถทางการใช้ภาษาเนื่องจากเนื่องจากผลของความบกพร่องทางระดับสติปัญญา ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจถึงรูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อนจำเป็นต้องเรียนรู้ความสามารถทางภาษาของเด็กปัญญาอ่อน ไม่ว่าจะเป็นการพูด การฟัง การรับรู้ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อนดังนี้

นายแพทย์รศชง ทศนาญชลี (2524: 36-39) กล่าวว่า “ เด็กปัญญาอ่อนทั่วไปมักมีความผิดปกติทางการพูดเสมอ ไม่มากก็น้อย และบางรายอาจเนื่องจากความบกพร่องทางการได้ยิน หรือความบกพร่องของอวัยวะที่ใช้ในการพูดก็ได้ดังต่อไปนี้

1. บกพร่องทางการได้ยิน (Defective of Hearing) คนไข้ที่ไม่สามารถได้ยิน ได้ตั้งแต่กำเนิดย่อมไม่สามารถพูดได้เพราะไม่เคยรู้จักการพูดนั่นเอง ถ้าหูหนวกก่อนอายุ 7 ปี ก็ให้ผลเช่นกันคือพูดไม่ได้ เพราะ

- 1.1 การพูดเมื่ออายุขนาดนั้นย่อมรู้คำน้อยอยู่แล้ว

1.2 มักจะลืมนำเสียงด้วย นอกจากมีครูดีสอนแต่เนิ่นๆ

2. บกพร่องของอวัยวะในการพูด (Defective function ability) ความบกพร่องทางกายวิภาค เช่น ปากแหว่ง เพดานโหว่ และกล้ามเนื้อประสาทของเสียง ย่อมทำให้ความสามารถในการพูดผิดปกติไปได้ ซึ่งเรียกอาการนั้นๆ ได้หลายอย่าง คือ

2.1 Aponia คนไข้ไม่สามารถออกเสียงให้ดังมากได้เกินไปกว่าเสียงกระซิบเท่านั้น แม้จะออกแรงเท่าไรก็ตาม

2.2 Stammering คือติดอ่าง เพราะกล้ามเนื้อ SPASM เลยทำให้คำพูดถูกตัดออกไป

2.3 Stuttering พูดซ้ำๆ คือติดบางคำ อาจติดสระหรือพยัญชนะบางคำ

2.4 General Defect บกพร่องทั่วไป ซึ่งอาจเป็นพูดเร็วจนจับความไม่ได้ หรือตัดคำบางคำ หรือพูดซ้ำเกินไป พูดรัวสั้น พูดทีละคำก็ได้

2.5 ศูนย์การพูดบกพร่องระหว่างการเจริญเติบโต (Defective development of the Speech Centre) ความสามารถในการพูดอยู่ที่ความเจริญของสมอง เช่นในเด็กปัญญาอ่อนขนาดเล็ก (Severr Grade) คือการเจริญเติบโตเท่าระยะทารก การพยายามพูดของเด็กเหล่านี้ ก็ได้แต่เพียงทำให้เกิดเสียงเท่านั้น แต่ถ้าไอคิวสูงก็อาจพูดได้มากขึ้นตามส่วนซึ่งอาจเรียกได้ดังนี้

2.5.1 Lalling คือพูดอ้อแอ้อย่างทารก

2.5.2 Idioglossia คือคนไข้พยายามหลีกเลี่ยงความลำบากโดยการคิดคำพูดขึ้นมาเอง

2.5.3 Agammatism พูดโดยไม่คำนึงถึงไวยากรณ์

2.5.4 Lisping พูดด้วยปลายลิ้น

2.5.5 Echolalia ทวนคำถามก่อนตอบทุกครั้ง

2.5.6 Coprolalia พูดคำหยาบ

2.5.7 Verbigeration พูดคำที่ไม่มี ความหมาย

ผดุง อารยะวิญญู (2544: 9) กล่าวถึงความสามารถทางการภาษาของเด็กปัญญาอ่อนว่า เด็กปัญญาอ่อนมักมีความยุ่งยากทางภาษาเนื่องจากเด็กมีพัฒนาการล่าช้า เด็กปัญญาอ่อนอาจเรียนรู้ทางภาษาได้แต่แตกต่างในด้านของความเร็ว และระดับความยากง่ายของภาษา นั่นคือเด็กเรียนรู้ช้าและในระดับที่ไม่ซับซ้อน ครูผู้สอนต้องเข้าใจว่าในการเรียนของ

เด็กจะมีปัญหาด้านภาษาเข้ามาเกี่ยวข้อง ปัญหาทางภาษาอาจทำให้เด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเนื่องจากไม่เข้าใจเนื้อหาที่ใช้ภาษายากๆ ประกอบกับเด็กไม่สามารถเข้าใจภาษาเชิงนัยหรืออ้อมค้อมได้และความจำสั้น แต่หากสอนภาษาแก่เด็กถูกวิธี และมีโครงสร้างที่เหมาะสม เด็กจะสามารถเรียบเรียงเรื่องราวต่างๆหรือนิทานได้ดีสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้

จากแนวคิดของนายแพทย์รศชง ทศนาญชลี และผดุง อารยะวิญญูสรุปได้ว่า ความบกพร่องทางการพูดและการใช้ภาษาของเด็กปัญญาอ่อนนั้นมีสาเหตุมาจากความบกพร่องของระดับสติปัญญาตั้งแต่กำเนิด ทำให้เกิดความบกพร่องทั้งที่เป็นความพิการของร่างกายที่มีผลต่อการออกเสียงของเด็ก และพัฒนาการทางภาษาที่ล่าช้า โดยความสามารถทางภาษา มีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับสติปัญญาซึ่งตรงกับแนวคิดที่ค้นพบของดาร์ณี ธนะภูมิ (2542) ที่กล่าวถึงระดับการบกพร่องทางการพูดของเด็กปัญญาอ่อนในระดับสติปัญญาที่แตกต่างกันในระดับต่างๆ ดังนี้

1. ปัญญาอ่อนขนาดหนักมาก IQ 0 – 20
กลุ่มนี้จะพูดไม่ได้เลย อาจะออกเสียงได้บ้าง
2. ปัญญาอ่อนขนาดหนัก IQ 20 – 34
สามารถพูดโต้ตอบและเข้าใจสื่อความหมายได้น้อยมาก
3. ปัญญาอ่อนปานกลาง IQ 35- 49
กลุ่มนี้สามารถพูดและโต้ตอบง่ายๆได้ พูดเป็นประโยคได้ และเข้าใจความหมายง่ายได้ บางรายอาจมีความบกพร่องทางการพูด เช่น พูดไม่ชัด
4. ปัญญาอ่อนขนาดน้อย IQ 50- 70
กลุ่มนี้สามารถโต้ตอบและเข้าใจสื่อความหมายได้ดี อาจมีบางรายพูดไม่ชัด

การฝึกทักษะต่างๆให้แก่เด็กปัญญาอ่อน เช่น ทักษะทางสังคมและทักษะทางภาษาที่มีความสำคัญ จำเป็นที่จะต้องฝึกตั้งแต่ปฐมวัย เพราะภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อความหมายในชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการเรียนรู้ทักษะอื่นๆ การสอนเด็กปัญญาอ่อนเป็นการยาก เพราะเด็กสามารถเรียนรู้ได้น้อย จึงต้องค่อยเป็นค่อยไปโดยแพทย์หญิงวิมลธัญญ์ คมกฤส(2543: 41) ได้กล่าวถึงแนวทางการช่วยเหลือแก้ไขเพื่อเสริมสร้างทักษะเบื้องต้นให้แก่เด็กได้แก่

1. ต้องอธิบายให้พ่อแม่เข้าใจ ต้องยอมรับขีดจำกัดความสามารถของเด็กที่มีอยู่และเข้าใจช่วยกระตุ้นส่วนที่ดีที่เหลืออยู่ และให้โอกาสเด็ก แสดงความสามารถส่วนนั้น
2. ต้องแนะนำให้พ่อแม่ คอยให้กำลังใจ และคอยให้คำแนะนำตลอดเวลา การให้กำลังใจโดยการให้การเสริมแรง เช่นการให้รางวัลหรือคำชมเชย เป็นสิ่งจำเป็นจะช่วยให้เด็กปรับตัวได้หลีกเลี่ยงการดู ตี หรือทำโทษรุนแรง
3. ต้องอธิบายให้พ่อแม่เข้าใจ ว่าเด็กจะต้องได้รับการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ และการศึกษา ตามความสามารถของเขา
4. ถ้าพ่อแม่ แพทย์ ครู และบุคลากรทางการแพทย์ มีความเข้าใจในปัญหา คอยติดตามดูแลให้คำแนะนำ จะช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจ จะทำให้เด็กมีสภาพจิตใจดีขึ้น และรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
5. การช่วยอารมณ์ เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมอารมณ์ สิ่งสำคัญควรเปิดโอกาสให้เขาได้พูดคุย ได้ทราบถึงความรู้สึก จะช่วยในด้านการรักษา ทำให้ค่อยๆ ลดปัญหาพฤติกรรมอารมณ์ที่ก้าวร้าวลงได้

อาจารย์วารุณี สีมากุล นักวิชาการศึกษาศึกษาพิเศษ ระดับ8 ว. (สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2547) ได้กล่าวถึงการฝึกพัฒนาการด้านการสื่อความหมายด้วยบัตรภาพเป็นหลักโดยครูเป็นผู้ฝึกให้แก่เด็ก ในหลักการสอนเด็กปัญญาอ่อนของโรงเรียนราชานุกูล ให้ความสำคัญเพราะจะต้องให้เด็กสามารถสื่อความหมายได้ไม่ว่าจะได้จากการใช้ ท่าทาง คำพูด บัตรภาพ คำศัพท์ที่หลากหลาย หรือสัญลักษณ์ที่จำเป็นในการดำรงชีพ

ซึ่งการฝึกพูดมีขั้นตอนดังนี้

- สอนและฝึกพูดโดยใช้คำพูดสั้นๆพยางค์เดียว แล้วค่อยเพิ่มคำที่มี2 พยางค์ โดยฝึกเรียกชื่อสิ่งต่างๆที่ควรรู้จัก อาศัยการดูของจริงและรูปภาพประกอบ
- พูดเป็นกลุ่มคำ เช่น ดอกไม้สวย รถวิ่งเร็ว
- พูดเป็นประโยคสั้นๆ
- พูดเล่าเหตุการณ์ง่ายๆ
- การรู้จักตอบและถามคำถามง่ายๆ

และวิธีการพูดกับเด็กเพื่อฝึกการฟัง ผู้สื่อสารจะต้องปฏิบัติตนดังวิธีค้อยเป็น ค้อยไปตามความสามารถของเด็กปัญญาอ่อนดังนี้

การฝึกการฟัง

- ฝึกการฟังโดยให้ฟังเสียงธรรมชาติ เช่นเสียงสัตว์ เสียงฝน พาร้อง
- ฝึกการฟังคำสั่งง่ายๆและปฏิบัติตาม
- ฝึกการฟังคำสั่งที่ซับซ้อน มีขั้นตอนมากขึ้นเช่นกิจวัตรประจำวันโดยใช้ภาพเป็นสื่อ เพื่อให้รู้จักการลำดับก่อนและหลัง
- ค่อยๆพูด ค่อยๆทวน โดยพิจารณาถึงระดับความสามารถของเด็ก
- คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กปัญญาอ่อนกับเด็กปกติ

ทั้งนี้คำสั่งที่ใช้กับเด็กจะต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีการบอกลักษณะที่ชัดเจน โดยคำสั่งที่นำมาสอนเด็กก็จะเป็นเรื่องที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันในสังคมเช่น “อันตราย” “ห้ามเข้า” “วัตถุไวไฟ” และสิ่งที่มีเรื่องการแบ่งแยกเพศเข้ามาเกี่ยวข้องเช่น “ห้องน้ำหญิง” “ห้องน้ำชาย” เป็นต้น

จะพบว่าการฝึกทักษะต่างๆโดยเฉพาะทักษะทางภาษาให้แก่เด็กปัญญาอ่อนนั้นต้องอาศัยความสามารถของผู้ฝึกทักษะและระยะเวลาเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และตลอดจนต้องอาศัยเทคนิคต่างๆเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยมีทฤษฎีเกี่ยวกับครูผู้สอนในฐานะผู้ส่งสารประกอบการศึกษาของผู้วิจัย อันได้แก่

2.3 ทฤษฎีแบบฉบับของผู้ส่งสาร (Communicator style)

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวาทวิทยานั้น ชี้ให้เห็นว่า แต่ละคนนั้นมีแบบฉบับเฉพาะในการส่งสาร โดย โรเบิร์ต นอร์ตัน (Robert Norton) (อ้างถึงในLittlejohn,1999 : 104-106) และคณะได้อธิบายถึงแบบฉบับของผู้ส่งสาร (Communicator Style) ว่ามนุษย์มีการสื่อสารสองระดับ ซึ่งเพื่อให้ข้อมูลและ วิธีการนำเสนอข้อมูลเพื่อบอกให้ผู้อื่นเข้าใจในสารของเราและโต้ตอบสารอย่างไรด้วย เช่นเมื่อมีการเสนอเรื่องราวต่างๆก็จะมีรูปแบบลักษณะของการสื่อสาร ซึ่งเป็นแบบฉบับเฉพาะแนบไปกับสารนั้นๆเสมอในหลายๆลักษณะ เช่น ลักษณะความจริงจัง

ต่อข้อมูล (Seriously) ลักษณะตลกขบขัน (Jokingly) การสร้างอารมณ์ต่างๆที่แตกต่างกัน นอร์ตันเชื่อว่า ลักษณะเหล่านี้ทำให้เกิดแบบฉบับของผู้ส่งสาร (Communicator Style) โดยจะมีการถูกรับ คัดกรอง ตีความหมาย และเข้าใจสารอย่างไร แบบฉบับมิได้เป็นลักษณะของปัจเจกบุคคล แต่เป็นวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มในการสื่อสาร ซึ่งในแบบฉบับของแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยลักษณะหลายๆลักษณะรวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งนอร์ตันได้ค้นพบตัวแปรทั้ง 9 ส่วนที่มักจะถูกนำมารวมกันเป็นแบบฉบับแต่ละแบบได้แก่ การครอบงำ (dominant), การสร้างอารมณ์ (dramatic behavior), การโต้แย้ง (contentiousness), ความมีชีวิตชีวา (animation), การสร้างความประทับใจ (impression leaving), ความผ่อนคลาย (relaxation), การเอาอกเอาใจผู้รับสาร (intentiveness), การเปิดเผย (openness), และความเป็นมิตร (friendliness) ตัวแปรแต่ละตัวนั้นมีความเชื่อมโยงกันสามารถแยกเป็นตัวแปรเดี่ยวใดๆ แต่จะผสมผสานกันเป็นหนึ่งแบบฉบับ

แบบฉบับของครูในฐานะผู้ส่งสารก็อาจประกอบด้วยตัวแปรต่างๆหลายตัวแปรเช่น การสร้างอารมณ์ (dramatic behavior) และความมีชีวิตชีวา (animation) ในการสอนเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นข้อมูลที่หนักมากเกินไป ความผ่อนคลาย (relaxation) และความเป็นมิตร (friendliness) แก่เด็กที่ต้องการการปรับตัวต่อการเรียนรู้ในชั้นเรียนพิเศษ ซึ่งในแต่ละสถานการณ์มีการใช้ตัวแปรเน้นหนักแตกต่างกันออกไป เพื่อให้เกิดผลการตอบสนองที่ครูในฐานะผู้ส่งสารต้องการ

2.4 ทฤษฎีการจัดชุดการกระทำทางการสื่อสาร (Action Assembly)

การเรียนรู้ช่วยให้มนุษย์สามารถจัดเรียงลำดับความรู้เพื่อให้เกิดการกระทำที่เหมาะสมในสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งรวมทั้งในการสื่อสารด้วย จอห์น กรีน (John Green) (อ้างถึงใน Littlejohn, 1999 : 108-110) อธิบายถึงการกระทำทางการสื่อสารว่าผู้ส่งสารมีการจัดชุดการกระทำล่วงหน้า โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม ตามทฤษฎีนี้ ความรู้ที่ทำให้เกิดชุดการกระทำนั้นประกอบไปด้วย ความรู้ในแง่เนื้อหาสาระ (content knowledge) คือรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นสิ่งนี้ (know about thing) และความรู้ในแง่วิธีการ (procedural knowledge) คือ วิธีการที่จะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ (know how to do thing) ซึ่งในที่นี้จะขออธิบายถึงความรู้ในแง่วิธีการ ซึ่งประกอบไปด้วยการตระหนักรู้ถึงผลลัพธ์ของการกระทำทางการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานการณ์ที่ประสบ รวมไปถึงสถานการณ์ที่

เหมาะสมกับการกระทำการสื่อสารแต่ละแบบ เพื่อให้เราสามารถแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะเราสามารถจดจำได้ว่าเราเคยแสดงออกอย่างไรต่อเหตุการณ์นั้น ๆ ที่ผ่านมาในอดีต

ยกตัวอย่างเช่น ครูผู้สอนจะต้องแนะนำตนเองต่อนักเรียนใหม่อย่างไรในวันเปิดเรียน คำตอบก็คือมันเป็นผลมาจากประสบการณ์เดิมในการสอนของครูและการสังเกตพฤติกรรมของครูคนอื่น ๆ นั่นเอง ความทรงจำเดิมที่สั่งสมไว้เกี่ยวกับการกระทำการสื่อสารนั้นจะไม่เพียงเป็นตัววิธีการในการแนะนำตัวของครูเท่านั้น แต่จะบอกหรือแสดงถึงผลที่จะตามมา และสถานการณ์ที่ควรจะหยิบยกเอาวิธีการที่เหมาะสมตามความแตกต่างกันของสถานการณ์ออกมาใช้ ครูอาจจะแนะนำตัวเองแตกต่างกันออกไปกับบุคคลอื่นนอกโรงเรียนหรือบุคคลในสถานอื่น หรือกับบุคคลที่เคยพบปะกันมาก่อนแล้ว ซึ่งครูจะมีรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในการแนะนำตนเองผู้ส่งสารจะใช้วิธีการแบบหนึ่งหากคุณต้องการรู้จักคนคนหนึ่ง และอีกวิธีหนึ่งสำหรับคนที่คุณไม่ต้องการจะรู้จัก

ด้วยเหตุนี้ การกระทำจึงรวมถึง กลุ่มของการกระทำที่เหมาะสมเป็นไปได้ แต่หากผู้ส่งสาร (communicator) เจอกับเหตุการณ์ที่อยู่นอกเหนือความจำเดิม วิธีการของผู้ส่งสาร เขาก็จะเลือกสิ่งที่คุณเองคิดว่าเหมาะสมที่สุดมาใช้ ที่ผู้ส่งสารทำเช่นนั้นก็เพราะจะเลือกการกระทำที่คิดว่าสถานการณ์นั้น ๆ ตรงกับสถานการณ์ในความจำที่มีความคล้ายคลึงกัน

ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ เราจะนำมาใช้ในการสื่อสารตั้งแต่ เรื่องง่าย ๆ จนถึงระดับที่ยากขึ้น เช่น การกล่าวสุนทรพจน์ การจัดการปัญหาได้แย่ง หรือแม้การเขียนหนังสือ

ผู้สื่อสารอาจต้องการผลลัพธ์จากการกระทำมากมาย รวมไปถึง การบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกับผู้อื่น การเผยแพร่ข่าวสาร การจัดการบทสนทนา การเขียนบทสุนทรพจน์ที่ชาญฉลาด และผลลัพธ์อื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อครูผู้สอนแนะนำตนเอง ก็คือครูต้องการรู้จักกับนักเรียนใหม่ ต้องการทำให้ตนเองให้ดูเป็นมิตรในสายตาของนักเรียน และมีช่วงเวลาที่น่าประทับใจ ทั้งหมดรวมอยู่ในชุดของการกระทำหนึ่ง ซึ่งคุณก็จะรวมวิธีการต่าง ๆ ที่จำเป็นในการบรรลุความต้องการนั้นให้อยู่ในรูปของ “แผน” ซึ่งเรียกว่า (the output representation) ที่เรามักจะใช้ชุดของการแสดงออกของพฤติกรรมที่มีการเรียงลำดับไว้ก่อน ซึ่งเรียกว่า “การรวมหมวดหมู่ของการกระทำ”(utimized assemblies) ซึ่งมีการจัดหมวดหมู่ไว้แล้ว และพร้อมใช้ได้ทันที วิธีการแบบนี้มีประสิทธิภาพมากทีเดียวเพราะใช้เวลาและความพยายามเพียงเล็กน้อย เนื่องจากขั้นตอนเหล่านั้นมีอยู่ในความจำของผู้ส่งสารเรียบร้อยแล้ว เช่นวิธีการ

หักทลายแต่ในบางกรณี จากการใช้ผู้ส่งสารมักจะใช้มันจนเป็นกิจวัตร อาจทำให้ บางครั้งก็ไม่ได้เหมาะสมเสมอไป

ลำดับชั้นในกระบวนการสร้างชุดการกระทำจะประกอบไปด้วย การตระหนักรู้ วัตถุประสงค์ทั้งหมดที่ต้องการจะบรรลุ โดยการกระทำการสื่อสาร (ideational representation) เช่นการแนะนำตนเอง ต่อมาก็คือ เครื่องบ่งชี้โมคติ หรือ ความคิดที่จะใช้ สื่อออกมา (interactional representation) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการปฏิสัมพันธ์ ในขั้น ที่สามก็คือ เครื่องบ่งชี้ภาษา (utterance representation) ซึ่งรวมไปถึงภาษาที่เหมาะสม ท้ายสุดก็คือ เครื่องบ่งชี้กลไกประสาท (sensorimotor representation) ที่จะช่วยให้เรา สามารถกระตุ้นคำสั่งที่เหมาะสมไปยังประสาท เพื่อผลิตสาร ซึ่งอาจจะรวมถึงการใช้กลไก ทางการพูด ชุดของเครื่องบ่งชี้เดียวกันนี้ถูกใช้ในการกระทำการสื่อสาร แม้แต่ขั้นตอนที่มีความ ซับซ้อนมากที่สุดก็ตาม อย่างเช่น การพูด การจัดการกับความขัดแย้ง หรือการเขียนหนังสือ

การจัดหมวดหมู่การกระทำต้องใช้เวลาและความพยายาม รวมทั้งการคิดด้วย ยิ่งต้อง จัดหมวดหมู่สิ่งที่ยาก ก็ยิ่งต้องใช้เวลาและความพยายามที่มากขึ้นตามไปด้วย เช่น การ แนะนำตนเองนั้นโดยทั่วไปมักจะง่ายกว่าการพูดสุนทรพจน์ ถึงแม้ว่าการสื่อสารจะสามารถ ตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว โดยแทบไม่ต้องใช้ความพยายามในการคิด แต่ ผลการวิจัยก็แสดงให้เห็นว่าในทุก ๆ การตอบสนองนั้นล้วนต้องใช้เวลา ถึงแม้จะเป็นเพียงเศษ เสี้ยวของวินาที และนั่นหมายความว่างานที่มีความซับซ้อน จะใช้เวลามากกว่างานที่ง่ายกว่า

2 แนวคิดนี้จะใช้ศึกษาหาลักษณะการส่งสาร ที่เป็นแบบฉบับหรือผสมผสานกัน ของ ครูรวมถึงการวิเคราะห์ พิจารณาถึงชุดการกระทำการสื่อสารของครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับ ตติยภูมิในสถานการณ์ต่างๆ

3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กปัญญาอ่อน

วารุณี สีมากุล (2543) ศึกษาเรื่อง “ความต้องการของผู้ปกครองต่อการฟื้นฟู สมรรถภาพทางการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อน” โดยใช้แบบสอบถามครอบคลุมเนื้อหาที่ เกี่ยวข้อง 4 ตอน และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ หา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ความ เข้าใจถูกต้องอยู่ในระดับดีมาก ได้แก่ การฝึกสอนเด็กปัญญาอ่อนตั้งแต่อายุยังน้อย

ช่วยเหลือเด็กได้ พัฒนาการเรียนรู้ได้ดีกว่า และหลักการสอนเด็กปัญญาอ่อนให้
ได้ผลจะต้องให้แรงเสริมด้านทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา
พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างมากว่าครูสอนเด็กปัญญาอ่อนควรมีจิตใจเมตตา
และมีความอดทนสูง ด้านความต้องการต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา ในด้านการ
จัดการเรียนการสอน ผู้ปกครองต้องการอย่างมากให้เน้นกิจกรรมการสอนที่让孩子เรียนรู้จาก
การปฏิบัติจริง และเน้นกิจกรรมที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน ในด้านการเรียนผู้ปกครองต้องการ
อย่างมากให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้ และสามารถปรับตัวอยู่ใน
ครอบครัวได้อย่างปกติสุข ด้านวิธีการสอนของครู ต้องการอย่างมากให้ใช้วิธีการกระตุ้นเด็ก
ให้เด็กสนใจและอยากเรียน เช่น ให้เสริมแรงหรือกำลังใจ ด้านคุณลักษณะของครู
ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการครูที่มีความเมตตา รักเด็ก และมีความอดทนเข้มแข็ง ตั้งใจทำงาน

ภักดี เขตรสาลี (2538) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง “ภาวะปัญญาอ่อนและการส่งเสริม
พัฒนาการ” โดยเป็นการวิจัยเชิงตำราเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านพัฒนาการของเด็กปัญญาอ่อน
ในเรื่องต่างๆ ได้แก่ ความเป็นมาของภาวะปัญญาอ่อน ภาวะปัญญาอ่อน สาเหตุการเกิด
การป้องกันลักษณะของเด็กปัญญาอ่อน พัฒนาการด้านต่างๆของเด็กปกติและการส่งเสริม
พัฒนาการของเด็กปัญญาอ่อน โดยผู้วิจัยใช้วิธีรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยกล่าวว่า
บุคคลที่มีความสำคัญต่อการกระตุ้นพัฒนาการ คือ มารดา ซึ่งจะเป็นผู้สรรหาปัจจัยต่างๆ
และอาศัยความสัมพันธ์ และการกระตุ้นเร้าของมารดาจะส่งผลในทางบวกให้กับพัฒนาการ
ทางสติปัญญาและ ทางสังคมอย่างมากดังนั้นการกระตุ้นพัฒนาการวัยแรกเริ่มสำหรับเด็ก
ปัญญาอ่อน จึงต้องเน้นความร่วมมือความเอาใจใส่ของบิดามารดา นอกเหนือจากความรู้ใน
เรื่องการฝึก การส่งเสริมพัฒนาการ

พูนศักดิ์ ประมงค์ (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของ
เด็กปัญญาอ่อน” จากกลุ่มตัวอย่างของผู้ปกครองของเด็กปัญญาอ่อนระดับฝึกอบรมได้ (IQ
35 – 49) จำนวน 98 คน พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการฟื้นฟูสมรรถภาพทาง
สังคมของเด็กปัญญาอ่อน มีลักษณะการเข้าร่วมดังนี้คือ ประชุมรับทราบเรื่องราวต่างๆของ
โรงเรียน ร่วมสละเงินเพื่อช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม ร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เพื่อช่วย
ในการจัดโปรแกรมร่วมในการดำเนินงานตามโปรแกรม/กิจกรรมและร่วมแสดงความคิดเห็นใน
การจัดโปรแกรม ปัจจัยการมีส่วนร่วมพบว่าผู้ปกครองเต็มใจเนื่องจากเห็นว่าช่วยเสริม
พัฒนาการทางสังคมของเด็กปัญญาอ่อนให้ดีขึ้น และคิดว่าโปรแกรกดังกล่าวจำเป็นต้อง

อาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ทางโรงเรียนสามารถส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมให้แก่ผู้ปกครองอย่างเพียงพอ และชี้แจงให้ทราบถึงขั้นตอนในการดำเนินการต่างๆ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมดังกล่าว

จากงานวิจัยของวารุณี สีมากุล ภักดี เขตรสาลีและ พูนศักดิ์ ประมงค์ สนับสนุนถึงแนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปัญญาอ่อน ที่ครูและผู้ปกครองจะต้องร่วมมือกันโดยต้องอาศัยความสามารถของครูประกอบกับความร่วมมือจากผู้ปกครองในด้านต่างๆ เช่น ด้านกระตุ้นพัฒนาการ ด้านทุนทรัพย์และด้านการสละเวลาในการหาเลี้ยงชีพเพื่อดูแลและร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น นอกจากนี้พบว่ามีงานวิจัยจากต่างประเทศที่สรุปถึงความบกพร่องทางภาษาและความสามารถทางภาษาของเด็กปัญญาอ่อนดังนี้

ไอเซนสันและโอกิลวี (Eisenson และ Ogilvie ,1971) (อ้างถึงในผดุง อารยะวิญญู 2544:29)ศึกษา"ความบกพร่องทางการพูดของเด็กปัญญาอ่อน" พบว่าเด็กปัญญาอ่อนส่วนมากมีความบกพร่องทางภาษาและการพูด มีพัฒนาการทางภาษาและการพูดล่าช้ากว่าเด็กปกติ เด็กปัญญาอ่อนขั้นรุนแรงมาก อาจพูดไม่ได้เลยตลอดชีวิต ขั้นรุนแรงอาจพูดได้บ้างและไม่เพียงพอที่จะใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ขั้นปานกลางอาจพูดได้ แต่มีความบกพร่องทางการพูดค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดปกติในการเปล่งเสียงพูด ในด้านภาษาซึ่งเด็กกลุ่มนี้รู้คำศัพท์ค่อนข้างจำกัด มีปัญหาในด้านโครงสร้างของประโยค ส่วนเด็กปัญญาอ่อนระดับเล็กน้อย มีปัญหาทางการพูดและภาษาบ้าง เป็นกลุ่มที่มีปัญหาในการพูดน้อยที่สุดจาก สี่ระดับ ในด้านการพูดเด็กกลุ่มนี้จะพูดผิดปกติบ้างแต่สามารถเข้าใจได้ ในด้านภาษาเด็กมีภาษาจำกัด โครงสร้างที่ใช้เป็นประโยคง่ายๆ ไม่สามารถใช้ประโยคที่ยาวและซับซ้อนได้

ชวาทซ์ (Schwartz ,1994) (อ้างถึงในผดุง อารยะวิญญู 2544:29-30) ศึกษา"ความสัมพันธ์เรื่องอายุของเด็กและความบกพร่องทางการพูดของเด็ก"พบว่า วัยของเด็กเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความบกพร่องทางการพูดเด็กปัญญาอ่อนที่อายุน้อยจะพูดผิดมากกว่าเด็กปัญญาอ่อนที่อายุมากกว่า ยิ่งน้อยยิ่งพูดผิดมาก เด็กสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับการพูดและภาษาได้อย่างรวดเร็วในเด็กปกติ เด็กจะสามารถพูดได้ถูกต้อง ตามหลักการออกเสียงในภาษาแม่ เมื่อเด็กมีอายุได้ประมาณ 8 - 9 ขวบ ส่วนในเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้นเด็กหลายประเภทมีปัญหาทางการพูด โดยเฉพาะเด็กปัญญาอ่อนที่มีความพิการเกี่ยวกับ

ระบบประสาทที่ซ้ำซ้อน นอกจากจะมีปัญหาด้านพัฒนาการทางการพูดแล้วยังมีพัฒนาการทางภาษาล่าช้าอีกด้วย

โพลเวย์ (Pollway 1994) (อ้างถึงในผดุง อารยะวิญญู 2544:30) ศึกษา”ความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางภาษากับระดับสติปัญญา” พบว่า พัฒนาการทางภาษามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระดับสติปัญญาและเด็กปัญญาอ่อนจะมีปัญหาทางการพูดและภาษามากกว่าเด็กปกติ ปัญหาทางการพูดของเด็กที่พบมากได้แก่ การใช้เสียงอื่นแทน การงดเว้นไม่ออกเสียง นอกจากการเปล่งเสียงพูดแล้ว เด็กปัญญาอ่อนยังมีปัญหาทางการพูดและภาษาซ้ำ รู้คำศัพท์จำกัดเขียนประโยคไม่ถูกต้อง เป็นต้น

งานวิจัยของ ไอเซนสัน โอกลีวี ซวาทซ์และโพลเวย์จึงเป็นการสรุปเกี่ยวกับความบกพร่องทางภาษาของเด็กปัญญาอ่อนและสนับสนุนแนวความคิดการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อนโดยทำให้สรุปได้ว่า เด็กปัญญาอ่อนมีความสามารถทางภาษาล่าช้าเนื่องจากพัฒนาการทางสติปัญญา ทำให้เกิดความบกพร่องทางการพูด การใช้ภาษา การใช้ประโยค และความบกพร่องอันเกิดจากอวัยวะทางการพูดบกพร่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสื่อสาร

จากการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสื่อสารพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสื่อสารในประเด็นต่างๆที่น่าสนใจดังนี้

จรัสพร กิริติเสวี (2544) ศึกษา”กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อฟื้นฟูจิตใจผู้ป่วยจิตเวช ทั้งในโรงพยาบาลและในครอบครัว” โดยผ่านทางสนทนากลุ่มเพื่อหาจินตสภาวะ ในความคาดหวังของผู้ป่วยจิตเวชต่อครอบครัว สังคม และชีวิตในโรงพยาบาล หลังจากนั้นนำมารวมข้อมูลเข้ากับเอกสารต่างๆเพื่อเป็นความรู้และกิจกรรมสำหรับ อบรม “กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อฟื้นฟูจิตใจผู้ป่วยจิตเวช” สำหรับญาติผู้ดูแลผู้ป่วยทั้ง 6 ท่าน และประเมินผลกิจกรรม และศึกษาการยอมรับของผู้ป่วยและญาติอยู่ในระดับใด โดยดูการสื่อสารทางบวกในครอบครัว และการปรับตัวของผู้ป่วยว่าดีขึ้นอย่างไร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบสหวิทยาการ ผลการวิจัยพบว่า ทีมจิตเวชมีกลยุทธ์การสื่อสารระหว่างบุคคลที่ปรับให้เข้ากันได้กับทั้งอาการของผู้ป่วยอารมณ์ของผู้ป่วย และปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของผู้ป่วยแต่ละคน ตามแต่

ละสถานการณ์ทำให้ผู้ป่วยเชื่อถือ ไว้วางใจ มีสัมพันธภาพที่ดีในการสื่อสารเพื่อการบำบัด ส่งผลให้ผู้ป่วยมีความสบายใจและปรับตัวได้ดีขึ้น

วรภา จิระรัตนวรรณ (2544) ศึกษา”กระบวนการสื่อสารระหว่างครูข้างถนนมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กกับเด็กเร่ร่อน” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์และวิธีการที่ครูข้างถนน มูลนิธิสร้างสรรค์เด็กใช้ในการเข้าถึงและสร้างความสัมพันธ์กับเด็กเร่ร่อนที่มีผลให้เด็กเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมการเร่ร่อนเข้าพักอาศัยในบ้านสร้างสรรค์เด็กและบ้านอุปถัมภ์เด็กและร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ตลอดจนปัจจัยอื่นๆที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสารระหว่างครูข้างถนนมูลนิธิสร้างสรรค์กับเด็กเร่ร่อน โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้รูปแบบการวิจัยแบบหลายวิธีการประกอบด้วยการสำรวจด้วยการศึกษาจากเอกสาร การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีขอบเขตในการศึกษาคือ 5 พื้นที่ด้วยกันได้แก่ สถานีรถไฟหัวลำโพง รังสิต สามย่าน สาทร และบางกะปิ ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการสื่อสารมีลักษณะการสื่อสารและลำดับขั้นตอนดังนี้ 1. ขั้นเตรียมการ โดยขั้นเตรียมการประกอบด้วยการเตรียมตัว โดยเตรียมความเข้าใจในแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการทำงานและการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการลงพื้นที่ 2. ขั้นปฏิบัติการ ขั้นปฏิบัติการประกอบด้วยการรุกเข้าพื้นที่ เพื่อพบและเพื่อช่วย การเข้าถึงและการสร้างความสัมพันธ์ และการโน้มน้าวใจ และ 3. ขั้นติดตามและประเมินผล เพื่อติดตามและประเมินผลกลยุทธ์วิธีการที่ใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริงและรู้จักเด็กได้ดียิ่งขึ้น

เกศกัญญา ชาญเขียวกอบกิจ (2545) ศึกษา”กระบวนการสื่อสารในการเรียนร่วมของเด็กตาบอดกับเด็กสายตาทกติในห้องเรียน” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารของครูที่สอนในห้องเรียนร่วมศึกษาการปรับตัวของเด็กตาบอด โดยรูปแบบการวิจัยใช้สัมภาษณ์และการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมเป็นระยะเวลา 45 วัน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสื่อสารของครูที่สอนในห้องเรียนร่วมจะประสบผลสำเร็จจากการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับเด็ก และการใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจในการเรียนการสอน การปรับตัวของเด็กตาบอดในการเรียนร่วมกับเด็กสายตาทกติจะปรับตัวได้เร็วหากเด็กมีความสนใจในวิชานั้นๆ มีความเคารพอาจารย์ที่สอนและได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนสายตาทกติโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนที่เป็นเพศเดียวกัน การปรับตัวของเด็กสายตาทกติในการเรียนร่วมกับเด็กตาบอด ขึ้นอยู่กับพื้นฐานครอบครัว สภาพแวดล้อม และการเตรียมความพร้อมของโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนในการปรับตัวของเด็กสายตาทกติในการเรียนร่วมกับเด็กตาบอด

วัลลภัตม์ โคตะนนท์ (2546) ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ของเด็ก ออทิสติก” เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการสื่อสารของครูผู้สอน รวมถึงปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ของเด็กออทิสติก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสหวิทยาการ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและวิธีการสื่อสารระหว่างครูและเด็กออทิสติกในชั้นเรียนพิเศษโดยรวมพบว่า มีลักษณะของการจัดกลุ่มเด็กออทิสติกเป็นไปตามนโยบายของโรงเรียน ส่วนการจัดที่นั่งให้เด็กในชั้นเรียนจะปรับเปลี่ยนตามรูปแบบการสอน และพฤติกรรมของเด็ก

ออทิสติก สำหรับปัจจัยด้านลักษณะครูพบว่าครูส่วนใหญ่มีความคล่องแคล่ว กระตือรือร้น ช่างสังเกต อดทนและมีทัศนคติที่ดีกับเด็ก เนื้อหาวิชาที่สอนจะถูกประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันของสังคมเทคนิคการสอนของครูจะอาศัยการสอนให้เด็กเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหรือมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่สอน ส่วนปัจจัยด้านลักษณะของเด็กออทิสติกมีผลต่อการเลือกรูปแบบการสอนและการสื่อสารของครูต่อเด็กดังนี้ 1.1 ความผิดปกติทางด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ครูจะใช้วิธีการเรียกชื่อบ่อยๆ เพื่อกระตุ้น 1.2 ความผิดปกติด้านพฤติกรรม จะใช้วิธีการต่างๆ เพื่อหยุดพฤติกรรมที่ผิดปกติ 1.3 ความผิดปกติด้านการสื่อสาร ความหมายและภาษา ครูจะใช้วิธีการพูดนำให้เด็กพูดตาม 1.4 ความผิดปกติด้านจินตนาการ พบว่าครูจะใช้วิธีสอดแทรกการฝึกจินตนาการในงานที่ได้รับมอบหมาย และปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบและวิธีการสื่อสารระหว่างครูและเด็กออทิสติกได้แก่ 1. ปัจจัยภายในตัวเด็กออทิสติก 2. ปัจจัยภายในตัวครู 3. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน 4. นโยบายโรงเรียน 5. ปัจจัยในกลุ่มเด็กออทิสติก และ 6. ปัจจัยภายนอกห้องเรียน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบหลักของการสื่อสารทั้งหมดพบว่าเป็นการศึกษาในแต่ละประเด็นที่แตกต่างกัน ได้แก่ กระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์ในการสื่อสาร กระบวนการสื่อสารในชั้นเรียนร่วม กระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ตลอดจนเทคนิคที่พบในการสื่อสาร โดยทั้งนี้พบว่าเป็นการศึกษาโดยมีกลุ่มประชากรที่แตกต่างกันได้แก่ ผู้ป่วยจิตเวช ครูผู้สอนกับนักเรียนในชั้นเรียนร่วม ครูผู้สอนกับนักเรียนออทิสติก แต่ยังไม่พบบงานวิจัยใดๆที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสื่อสารของครูผู้สอนกับเด็กปัญญาอ่อนโดยตรง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบหลักในการสื่อสารของครูกับเด็กปัญญาอ่อน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบใช้หลายวิธีการ (Multiple Methodology) ประกอบด้วย การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีรายละเอียดระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

รูปแบบการวิจัย

1. ศึกษาจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation)

ศึกษาจากการสังเกตการณ์ในชั้นเรียน 12 ชั้นเรียนจากสองระดับ คือชั้นประถมศึกษา 1-6 ของระดับฝึกอบรมได้และระดับเรียนได้ ในโรงเรียนราชานุกูล โดยสังเกตครูประจำชั้นเรียนทั้งหมด 12 คน และนักเรียนทั้ง 12 ห้องเรียน

2. ศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview)

- 2.1 ครูประจำชั้นที่มีความรู้และประสบการณ์สอนแก่เด็กปัญญาอ่อนโดยสำเร็จ การศึกษาด้านการศึกษาพิเศษหรือผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนเด็กพิเศษ
- 2.2 ผู้บริหารโรงเรียน

3. ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

สำรวจสถานภาพและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้พื้นฐานของภาพรวม เพื่อทำความเข้าใจตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในมิติเชิงกว้าง จึงศึกษาจากเอกสารหลากหลายประเภทดังนี้ ศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารราชการ หนังสือ งานวิจัย สถิติ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง แผ่นพับประชาสัมพันธ์ บทความ จากวารสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของงานวิจัย คือ ครูประจำชั้นประถมศึกษา 1-6 ของระดับฝึกอบรมได้และระดับเรียนได้ 12 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษา 1-6 ของระดับฝึกอบรมได้และระดับเรียนได้รวม 12 ชั้นเรียน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ส่วนการสังเกตการณ์ในชั้นเรียน ได้แก่
 - สังเกตการณ์ครูประจำชั้น ชั้นเรียนละ 1 คน รวม 12 คน
 - และนักเรียนในชั้นเรียนทั้ง 12 ห้องเรียน
2. ส่วนการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกครูประจำชั้น 12 คน และผู้บริหารโรงเรียน โดยมีระยะเวลาการศึกษาทั้ง 2 ส่วน เริ่มตั้งแต่ เดือนธันวาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2547 รวม 1 ภาคการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสังเกตและการจดบันทึก ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการในการสังเกต 2 ประการ คือ การสังเกตและการจดบันทึก ในประเด็นต่อไปนี้

1.1 ลักษณะที่ปรากฏทางสภาพแวดล้อม

จำนวนเด็ก สถานที่เรียนของเด็ก การจัดบรรยากาศการเรียน การจัดกิจกรรม การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร บทบาทของครูต่อเด็กและบทบาทของครูต่อผู้ปกครอง

1.2 ภาษา

1.2.1 วัจนภาษา หมายความว่า การพูดคุย การสอนในหัวข้อ และเนื้อหา สรรพนาม ความสุภาพ

1.2.2 อวัจนภาษา หมายความว่า การแต่งกายของครูและลักษณะการแต่งกายของเด็ก การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทางของครู การใช้อวัจนประกอบการสนทนา การสัมผัสเด็กด้วยมือ การแสดงการตอบสนองต่อเด็ก น้ำเสียง ความดัง/เบา ของเสียง จังหวะในการพูด การใช้ความเงียบ การใช้เวลา สิ่งของต่างๆที่นำมาเป็นสื่อในกิจกรรม การเลือกใช้สื่อของครูกิจกรรมต่างๆที่ใช้กับเด็กปัญญาอ่อน

1.2.3 รูปแบบวิธีการสื่อสารของครูผู้สอนที่มีแบบฉบับเฉพาะในชั้นเรียนพิเศษ

1.2.4 วิธีการสื่อสารของครูในชั้นเรียนพิเศษ

1.3 ข้อสังเกตและสิ่งค้นพบอื่นๆที่น่าสนใจ

2. แบบสัมภาษณ์ ชุดคำถามที่มีลักษณะเป็นคำถามตรงและเป็นคำถามอ้อม เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้น ทางประชากรศาสตร์ และคำถามรายละเอียดทั้งแบบปิดและเปิด เพื่อให้โอกาสกลุ่มตัวอย่างในการแสดงความคิดเห็น ดังนี้

2.1 ครูประจำชั้นเรียน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

2.1.1 ได้แก่ข้อมูลส่วนตัวเช่น ระยะเวลาในการสอน ประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อน

2.1.2 ประสบการณ์เกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลในกระบวนการสอนเด็กปัญญาอ่อน เช่น กระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนและการตอบสนองต่อเด็ก ทักษะคิด ความคิดเห็นต่อวิธีการสอน กลยุทธ์ในการสอน และกิจกรรมต่างๆที่ใช้ในการสื่อสารของครูกับเด็ก

2.1.3 ประสบการณ์ในการสื่อสารกับผู้ปกครองเพื่อทำความเข้าใจในการดูแลและเสริมสร้างพัฒนาการแก่เด็ก

การดำเนินการเก็บข้อมูล

1. ติดต่อแบบเป็นทางการ ขออนุมัติจากผู้อำนวยการโรงเรียนราชานุกูล เพื่อขอสังเกตการณ์ครูขณะทำการเรียนการสอนในชั้นเรียนและขอบันทึกภาพนักเรียนในชั้นเรียนและขอข้อมูลเบื้องต้นในการสังเกตการณ์ดังกล่าว โดยใช้เวลาในวันที่มีการเรียนการสอนตามปกติแตกต่างกันตามกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วยวิธีการดังนี้

1.1 สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

1.2 จดบันทึกภาคสนาม โดยแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ

1.2.1 ส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ของครู เช่น ลักษณะทางประชากรศาสตร์ แบบฉบับในการสื่อสารของครู วิธีการ

สื่อสารของครู ตลอดจนบุคลิกภาพ การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง
อุปนิสัย

1.2.2 กระบวนการสื่อสารในชั้นเรียนพิเศษที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน
ในภาพรวม

2. ติดต่อด่วนวันเวลาที่ทำการสัมภาษณ์ครู
3. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึกและการสัมภาษณ์เพื่อทำการวิเคราะห์ต่อไป

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้ข้อมูลทางประชากรศาสตร์จากแบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์วิเคราะห์ด้วยสถิติอย่างง่าย
2. นำข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์แยกประเด็นเพื่อตอบปัญหานำการวิจัยแต่ละข้อโดยเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของข้อมูล ตลอดจนความสัมพันธ์ของข้อมูล
3. ใช้ข้อมูลทั้งหมดมาประมวลผลวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา แยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและปัญหา เพื่อสรุปและนำเสนอผลการวิจัยใช้แผนภาพและตารางประกอบข้อมูลเพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนของกระบวนการสื่อสาร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบหลักของการสื่อสารระหว่างครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แผนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน กระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ของครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ และรูปแบบการสื่อสารของครูผู้สอนที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์หนึ่งๆ ตลอดจนข้อค้นพบอื่นๆที่น่าสนใจ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อน รวมไปถึงแนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อน

จากการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบใช้หลายวิธีการ (Multiple Methodology) ซึ่งตอบปัญหานำวิจัยต่างๆทั้ง 3 ประการซึ่งจะสรุปเป็นประเด็นหัวข้อค้นพบ โดยจะอธิบายรายละเอียดเนื้อหาต่อไป

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 คือ สถานศึกษามีนโยบายและแผนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างไร

1. สถานศึกษามีนโยบายในการจัดกระบวนการฟื้นฟูศักยภาพของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิอย่างไร
 - 1.1 กระบวนการจัดประเภทเด็กปัญญาอ่อนเข้าระดับตติยภูมิ
 - 1.2 กระบวนการฟื้นฟูเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิโดยทั่วไป
 - 1.3 กระบวนการฟื้นฟูด้านการศึกษาพิเศษแก่เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ
2. นโยบายของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมศักยภาพทางการสื่อสาร
 - 2.1 แนวทางด้านวิธีการสื่อสารที่ใช้ร่วมกันในชั้นเรียนของโรงเรียน
 - 2.2 นโยบายด้านการสร้างสภาพแวดล้อมทางการสื่อสารในโรงเรียน

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 คือ ครูผู้สอนมีกระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้แก่เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า บุคลิกลักษณะของครูจะมีทั้งคุณสมบัติพิเศษในด้านความรู้ ประสบการณ์ และแบบฉบับโดยเฉพาะในการสื่อสาร ส่วนในกระบวนการสื่อสารพบว่า มี 3 ขั้นตอนคือ ขั้นเตรียมการสื่อสาร ขั้นทำการสื่อสาร และขั้นติดตามผลการสื่อสาร

1. ลักษณะและคุณสมบัติของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ
2. กระบวนการสื่อสารในชั้นเรียนระหว่างครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 คือ ครูผู้สอนมีรูปแบบการสื่อสารที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์หนึ่งๆอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสื่อสารที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์หนึ่งๆของผู้สอนประกอบไปด้วย 3 สถานการณ์หลักคือ

- 3.1 การสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กในชีวิตประจำวัน
- 3.2 การสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์ในการสอนบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการ
- 3.3 การสื่อสารในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า

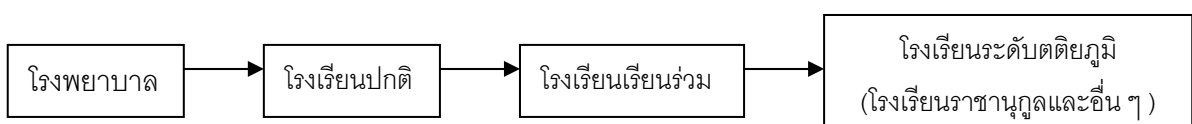
ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 คือ สถานศึกษามีนโยบายและแผนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างไร

ผลการวิจัยข้อที่ 1 พบว่าโรงเรียนมีนโยบายในการส่งเสริมศักยภาพของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิด้วย ลักษณะของการจัดกระบวนการฟื้นฟูศักยภาพของเด็กปัญญาอ่อนและดำเนินนโยบายในการส่งเสริมศักยภาพทางการสื่อสาร

1. ลักษณะของการจัดกระบวนการฟื้นฟูศักยภาพของเด็กปัญญาอ่อน

1.1 กระบวนการจัดประเภทเด็กปัญญาอ่อนเข้าระดับ"ตติยภูมิ"

การนำเด็กปัญญาอ่อนเข้ารับการฟื้นฟูศักยภาพนั้น ได้มีการดูแลภายใต้กระทรวงสาธารณสุข โดยสถาบันราชานุกูล ซึ่งมีระดับขั้นตอนการจัดระดับสติปัญญาและความเอื้ออำนวยของสภาพร่างกายแตกต่างกันไป กระบวนการฟื้นฟูศักยภาพของเด็กจึงมีความเชื่อมโยงของหน่วยงานสองหน่วยงานคือ โรงพยาบาล(โรงพยาบาลราชานุกูล) และโรงเรียน(โรงเรียนราชานุกูล) ซึ่งที่มาของคำว่าระดับ "ตติยภูมิ" เกิดขึ้นจากกระบวนการวางแผนภูมิ

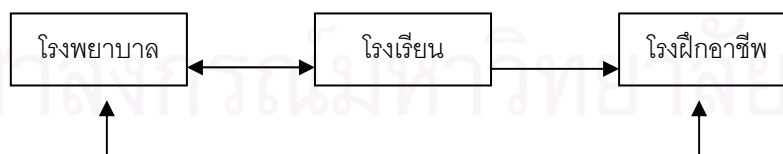

แผนภูมิที่ 5. แสดงกระบวนการฟื้นฟูด้านการศึกษาระดับตติยภูมิ

จากแผนภาพ โรงพยาบาลจะทำการวินิจฉัยและวัดระดับสติปัญญา (I.Q.) โดยจะพิจารณาตามความสามารถทางสติปัญญา และร่างกายประกอบกัน โดยมีดุลยพินิจของแพทย์และผู้ปกครองในการตัดสินใจนำเด็กเข้าเรียน หากเด็กไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนปกติ หรือในโรงเรียนที่มีชั้นเรียนร่วมได้ เนื่องจากเหตุผลหลาย ๆ ประการ เช่น มีความพิการซ้ำซ้อน มีโรคประจำตัว หรือระดับสติปัญญาเข้าชั้นปัญญาอ่อนระดับปานกลางถึงรุนแรง ก็จำเป็นที่จะต้องส่งเข้าเรียนในโรงเรียนระดับตติยภูมิซึ่งมีชั้นเรียนช่วยเหลือพิเศษเพื่อเด็กปัญญาอ่อนเท่านั้น ดังนั้นเด็กเหล่านี้ก็จะถูกจัดอยู่ในระดับ “ตติยภูมิ” ด้วย

1.2 กระบวนการฟื้นฟูเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิโดยทั่วไป

เป็นกระบวนการฟื้นฟูที่แตกต่างจากเด็กปัญญาอ่อนในประเภทอื่น ๆ เนื่องจากเด็กปัญญาอ่อนในระดับตติยภูมินั้นเรียนรัฐวิสามัญ หรือมีความสามารถทางวิชาการน้อยกว่าเด็กปกติและเด็กปัญญาอ่อนระดับน้อย การฟื้นฟูจึงมุ่งเน้นให้เด็กสามารถดูแลตัวเอง โดยเน้นการฝึกทักษะทางสังคม ซึ่งจำเป็นต้องครอบคลุมไปถึงการฝึกอาชีพ เพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีพได้ด้วยตนเอง ซึ่งขั้นตอนในการฟื้นฟูเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิจะมีการเชื่อมโยงระหว่างการดูแลรักษาในฐานะของคนไข้โดยโรงพยาบาล และการให้การศึกษาตามความต้องการในการดำรงชีพโดยโรงเรียน (โรงเรียนราชานุกูล) ควบคู่กัน โดยมีความเชื่อมโยงของกระบวนการฟื้นฟูดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 6. กระบวนการฟื้นฟูเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

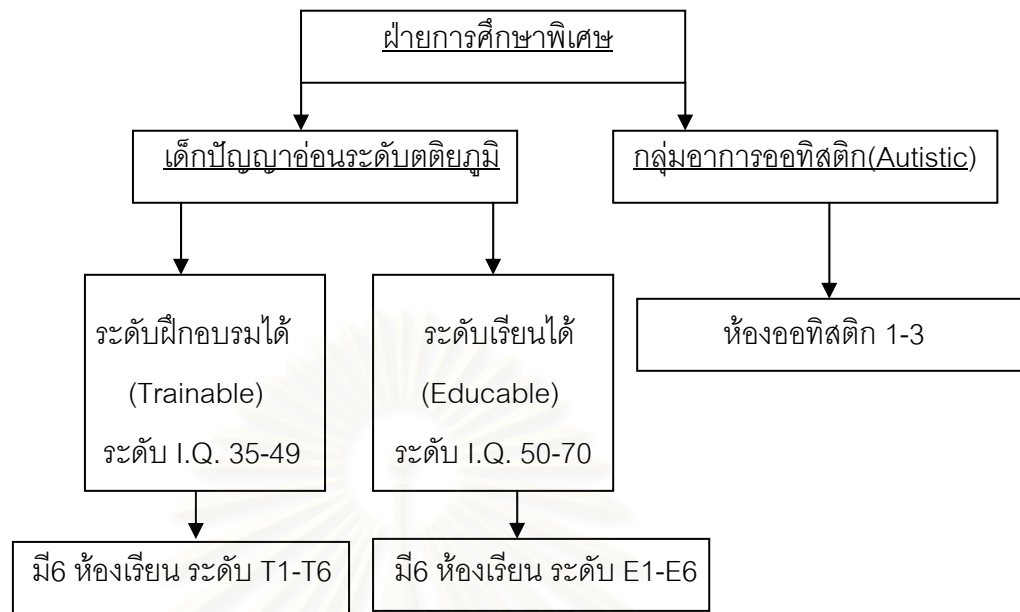
การฟื้นฟูเด็กนั้นต้องควบคู่ไปกับการดูแลเรื่องในการรักษา โดยจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่า ตอนพักรับประทานอาหารกลางวันเมื่อเด็กทานอาหารเสร็จ โรงพยาบาลก็จะนำยามาป้อนเด็กที่จะต้องรับยาในการรักษา เช่น เพื่อรักษาโรคแทรกซ้อน โรคเครียด โรค

ประสาท โรคเบาหวาน โรคหัวใจ หรือความดัน ตลอดจนเพื่อรักษาความเจ็บป่วยทั่วไปเมื่อเป็นหวัดหรือเป็นไข้ บางรายก็จะมีการจัดเข้าโปรแกรมควบคุมโภชนาการด้วย ซึ่งโดยมากเป็นเด็กที่น้ำหนักเกินหรือน้ำหนักน้อยกว่ามาตรฐาน ซึ่งการเข้าโปรแกรมโภชนาการนั้นก็เพื่อให้เด็กมีการรับประทานอาหารที่เหมาะสมและถูกต้อง โดยจะมีโต๊ะ “เด็กน้ำหนักเกิน” ซึ่งเด็กจะผูกผ้าพันคอสีฟ้า และ โต๊ะ “เด็กน้ำหนักน้อย” ซึ่งจะผูกผ้าพันคอสีชมพู เพื่อให้เจ้าหน้าที่จ่ายอาหารทราบ นอกจากการรับยาอย่างต่อเนื่องแล้ว โรงเรียนจะจัดให้เด็กได้รับการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงในทุกๆเดือน นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบสุขภาพตามกำหนดของแพทย์อีกด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้เด็กได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเช่นเดียวกับเด็กปกติ

1.3 กระบวนการฟื้นฟูด้านการศึกษาพิเศษของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

“ฝ่ายการศึกษาพิเศษ” หรือเดิมเป็นที่รู้จักและเรียกกันติดปากมาจนถึงปัจจุบันว่า “แผนกโรงเรียน” หรือ “โรงเรียน” ซึ่งย่อมาจาก “โรงเรียนราชานุกูล” ซึ่งนับว่าเป็นโรงเรียนพิเศษที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเด็กปัญญาอ่อนแห่งแรกในประเทศไทย จึงจัดว่าเป็นโรงเรียนตัวอย่างด้านการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กปัญญาอ่อน และพิเศษกว่าโรงเรียนอื่นๆโดยทั่วไปเพราะสังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

ฝ่ายการศึกษาพิเศษหรือโรงเรียนราชานุกูล ถือกำเนิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 โดย น.พ. รสชง ทัศนัญชลี ผู้อำนวยการโรงพยาบาลราชานุกูลในขณะนั้น ร่วมกับมูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนในพระบรมราชินูปถัมภ์ ได้ดำเนินการจัดหาทุนเพื่อก่อสร้างอาคารเรียนขึ้นตามความจำเป็นของโรงพยาบาล เพราะในขณะนั้น เด็กปัญญาอ่อนวัยเรียนที่โรงพยาบาลรับไว้ยังไม่มีอาคารเรียน ซึ่งมูลนิธิฯ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินรายได้ จากการฉายภาพยนตร์ส่วนพระองค์ชุดเสด็จเยือนประเทศมลายู ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เพื่อก่อสร้างอาคารเรียน 1 หลัง มี 10 ห้องเรียน และพระราชทานนามอาคารเรียนนี้ว่า “โรงเรียนราชานุกูล” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดอาคารหลังแรกเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2507 ซึ่งในครั้งแรกนั้นมี 5 ห้องเรียน มีครูสอน 5 คน โดยมีแพทย์หญิงวิมล รุณี คมกฤต เป็นผู้รับผิดชอบหน่วยงานนี้เป็นครั้งแรก ซึ่งในปัจจุบันนี้มีเพิ่มเป็น 17 ห้องเรียน โดยแบ่งเป็นระดับอนุบาล 2 ห้องเรียน ระดับฝึกอบรมได้ 6 ห้องเรียน ระดับเรียนได้ 6 ห้องเรียน และห้องเรียนออกทิสติก 3 ห้องเรียนดังที่แสดงให้เห็นในแผนภาพ

แผนภูมิที่ 7. แสดงการจัดห้องเรียนตามระดับในโรงเรียนราชานุกูล

ปัจจุบันโรงเรียนราชานุกูลมีครูผู้สอน 25 คน เจ้าหน้าที่ 8 คน โดยมีอาจารย์สุจิตรา ศรีสุโร เป็นหัวหน้างานการศึกษาพิเศษหรือครูใหญ่ของโรงเรียน

ฝ่ายการศึกษาพิเศษมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดบริการให้การศึกษแก่เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิในวัยเรียน โดยจัดโปรแกรมการเรียนการสอนพิเศษในหลักสูตรเฉพาะสำหรับเด็กปัญญาอ่อน และทำการสอนเด็กปัญญาอ่อนแบบเน้นความสามารถเฉพาะรายบุคคล โดยมีแผนการสอนเฉพาะเด็กแต่ละคนที่เรียกว่า Individual Education Plan หรือ IEP ซึ่งครูประจำชั้นในระดับ 1 ของระดับฝึกอบรมได้และเรียนได้ จะเป็นผู้ประเมินความสามารถเบื้องต้นโดยแบ่งออกเป็น ความสามารถในการใช้ภาษา ความสามารถทางการพูด การเขียน การอ่าน ความสามารถทางการใช้กล้ามเนื้อ การประดิษฐ์สิ่งของ และความสามารถทางสังคม หลังจากนั้นก็จัดทำ IEP ของเด็กแต่ละคน และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของการเรียนในปีการศึกษาแรกเพื่อประเมินผลรายบุคคล หลังจากจบการศึกษาในหนึ่งปี หากเด็กผ่านการประเมินวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมแล้วและอายุถึงเกณฑ์ ก็สามารถให้เด็กเลื่อนชั้นเพื่อพัฒนาศักยภาพในระดับต่อไป

2. นโยบายของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมศักยภาพทางการสื่อสาร

จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึกอาจารย์สุจิตรา ศรีสุโรผู้บริหารโรงเรียนราชานุกูล พบว่า มีนโยบายในการส่งเสริมศักยภาพทางการสื่อสารโดยแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ

2.1 แนวทางด้านวิธีการสื่อสารที่ใช้ร่วมกันในชั้นเรียนของโรงเรียน

2.2 นโยบายด้านการสร้างสภาพแวดล้อมทางการสื่อสารในโรงเรียน

2.1 แนวทางด้านวิธีการสื่อสารที่ใช้ร่วมกันในชั้นเรียนของโรงเรียน

แนวทางด้านวิธีที่ครูใช้ร่วมกันในชั้นเรียนนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมจากผลการสัมภาษณ์และการพบข้อสังเกตด้วยตนเองโดยอาจารย์สุจิตรา ศรีสุโร ผู้บริหารโรงเรียนราชานุกูลได้สรุปถึงแนวทางด้านวิธีการสื่อสารของครูผู้สอนแก่ผู้วิจัยซึ่ง วิธีการสื่อสารที่โรงเรียนใช้ในการสอนร่วมกันก็คือ

- ก. ใช้ประโยคสั้นๆง่ายๆ
- ข. ให้เด็กสบตาเมื่อพูดหรือฟังทุกครั้ง
- ค. ให้โอกาสเด็กได้คิดก่อนตอบ
- ง. เมื่อเป็นคำสั่ง ให้เด็กทวนคำสั่งให้ฟังทุกครั้ง
- จ. ครูต้องใช้วิธีพูดและคำพูดที่ถูกต้อง

จากวิธีการดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีลักษณะเหมือนการสื่อสารกับเด็กปกติทั่วไป แต่ในความเหมือนนั้นก็มียุทธศาสตร์ปลีกย่อยที่แตกต่าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ก. ใช้ประโยคสั้นๆง่ายๆ

ประโยคสั้นๆง่ายๆในที่นี้หมายถึง จำนวนคำน้อย และมีใจความเดียว มีความหมายนัยตรง เนื่องจากเด็กปัญญาอ่อนจะเป็นเด็กที่ความจำค่อนข้างสั้น ประโยคที่สั้น ทั้งจำนวนคำและความหมาย ช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจได้ดีกว่าประโยคที่ยาว ดังนั้นประโยคมีใจความสั้นๆจะสื่อกับเด็กได้ดี โดยจะสามารถรับรู้ได้ทันทีว่าเด็กเข้าใจได้หรือไม่ เพราะถ้ายาวเกินไปเด็กจะสับสนและเรียงลำดับไม่ถูก เด็กอาจเข้าใจแค่ตอนท้ายของประโยคและปฏิบัติตามเพียงแค่นั้น ตัวอย่างเช่น เมื่อครูจะให้เด็กลุกขึ้นเพื่อไปดื่มน้ำ ครูจะพูดเพียงว่า “นักเรียนลุกขึ้น” และตามด้วย “ไปดื่มน้ำ”

ข. ให้เด็กสบตาเมื่อพูดหรือฟังทุกครั้ง

การสบตากับผู้ที่สนทนาด้วยเป็นการแสดงถึงมารยาทที่เด็กจะได้รับการฝึกอยู่เสมอ แต่ประโยชน์สำหรับเด็กปัญญาอ่อนก็คือ ทำให้เด็กมีสมาธิและสามารถเข้การออกเสียงได้อย่างถูกต้อง เช่นเมื่อเด็กสวัสดี แล้วเด็กไม่มองหน้าครูจะเรียกชื่อและบอกว่า “ไหน สวัสดี ใคร ครูอยู่ไหน” และเขยคางเด็กขึ้นเบาๆเพื่อให้มองหน้าครู

ค. ให้โอกาสเด็กได้คิดก่อนตอบ

การให้เวลาเป็นสิ่งสำคัญในการสนทนากับเด็ก เด็กจะต้องคิดเองได้และโต้ตอบได้ แม้จะใช้เวลานานแต่ครูผู้สอนจะเข้าใจ โดยให้เวลาและโอกาสเด็กได้คิดอย่างเต็มที่ ซึ่งเด็กส่วนใหญ่จะตอบคำถามง่ายๆได้หากเรารอให้เด็กได้ใช้เวลาคิด เมื่อเด็กตอบได้ เด็กจะรู้สึกมั่นใจและกล้าพูดมากขึ้นด้วย เช่นเมื่อครูถามเด็กด้วยคำถามง่ายๆว่า “เมื่อเช้ากินข้าวกับอะไรมาคะ” หากเป็นเด็กปกติที่ตอบได้เร็วอาจตอบได้ทันทีแต่เด็กปัญญาอ่อนอาจต้องหยุดคิดราวสองนาที่ ครูจึงให้เวลาเด็ก โดยรอและไม่ต่อว่าเด็กเมื่อนิ่งคิดแต่อย่างใด

ง. เมื่อเป็นคำสั่ง ให้เด็กทวนคำสั่งให้ฟังทุกครั้ง

การให้เด็กทวนคำสั่งจะเป็นตัวช่วยจำแก่เด็กและช่วยวัดความเข้าใจด้วย หากเด็กไม่สามารถพูดได้ ครูก็จะเป็นฝ่ายทวนให้ฟังซ้ำๆ และดูการปฏิบัติตามว่าเด็กทำได้ถูกต้อง เช่นเมื่อครูสั่งให้เด็กไปหยิบของมาให้ครูสั่งเด็กว่า “ไปหยิบถังสีฟ้ามานะ” ครูจะให้เด็กทวนคำสั่งให้ฟังว่า “ เมื่อกี้ครูให้ไปหยิบอะไรนะ” เด็กอาจตอบถูกว่า “ถังสีฟ้า” แต่หากเด็กตอบผิดครูจะทวนคำสั่งให้ฟังเพื่อตรวจความเข้าใจ และความจำของเด็ก

จ. ครูต้องใช้วิธีพูดและคำพูดที่ถูกต้อง

เพราะครูเป็นต้นแบบสำหรับเด็ก เมื่อครูพูดคำไหนเด็กก็จะพูดและใช้คำนั้นในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำกับตนเองบ้างเพื่อเลียนแบบและเรียนรู้คำใหม่ๆเสมอ หากครูพูดไม่ถูกต้องกาลเทศะหรือใช้คำหยาบเด็กจะจำทันที และหากออกเสียงไม่ชัดเด็กก็จะจำและออกเสียงผิดตลอดไป ซึ่งยากต่อการแก้ไขเช่นเดียวกัน

“ครูจะบอกกับครูทุกคนเลยว่า ต้องระมัดระวังกิริยามารยาทให้ดีๆ เพราะเด็กดูเราอยู่ ครูที่นี่จะไม่พูดคำหยาบ ไม่ก้าวร้าวมึงวาพาวัย” (สุจิตรา ศรีสุไร, สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2548)

และจากข้อสังเกตของผู้วิจัยพบว่า นอกจากการใช้ประโยคที่สั้น ๆ แล้ว วิธีการพูดของครูครูจะพูดช้ากว่าการพูดในแบบปกติ เพื่อให้เด็กสามารถจับใจความที่ละคำได้ ส่วนการให้โอกาสคิดก่อนตอบ คือการทิ้งระยะเวลาให้เด็กพอสมควรกับการตอบคำถามและการปฏิบัติตามคำสั่งต่างๆ โดยเด็กมีความต้องการเวลาแตกต่างกัน เด็กเล็กจะต้องการเวลาประมาณ 5 นาทีในการตอบคำถาม และเด็กโตอาจต้องการเวลา 30 วินาที ถึง 2 นาที ในการประมวลความคิด แล้วได้ตอบ

จากรูปแบบวิธีการดังกล่าว จะเป็นแนวทางหลักซึ่งครูผู้สอนต้องนำมาปรับใช้ในกระบวนการสื่อสาร การสร้างบุคลิกภาพในฐานะผู้สื่อสารกับบุคคลนำสาร และหารูปแบบร่วมต่อสถานการณ์หนึ่งๆต่อไป

2.2 นโยบายด้านการสร้างสภาพแวดล้อมทางการสื่อสารในโรงเรียน

จากการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยพบว่ามีการสร้างสภาพแวดล้อมทางการสื่อสารในโรงเรียนด้วยกลยุทธ์ดังนี้

2.2.1 การจัดเวลาในแต่ละวัน

หลักสูตรสำหรับเด็กพิเศษนั้นจะมีการให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆที่จำเป็นและรองรับกับความสามารถทางระดับสติปัญญาสำหรับเด็ก ซึ่งประกอบด้วย การฝึกความพร้อม ห้องกระตุ้นการรับรู้จากประสาทสัมผัส(ห้องSensory) วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาธรรมชาติศึกษา วิชา ศิลปะ วิชาดนตรี และวิชาพลศึกษา ซึ่งตารางเรียนของทุกชั้นเรียนจะเหมือนกันดังตารางต่อไปนี้

คาบ 1	คาบ2	คาบ3	พักกลางวัน	คาบ4	คาบ5	คาบ6
8.30 -9.15น,	9.15 -10.15น,	10.15 -11.00น,	11.00 -13.00น,	13.00 -13.45น,	13.45 - 14.30น,	14.30 -15.15น,

ตารางที่ 1. แสดงการจัดเวลาเรียนในแต่ละวันของชั้นเรียน

การจัดเวลานั้นหากเป็นรายวิชาในหลักสูตรจะอยู่ที่คาบละ 45 นาที แต่สิ่งที่โรงเรียนให้ช่วงเวลามากคือ ช่วงพักกลางวัน ที่ให้เวลาเด็กถึง 2 ชั่วโมง เด็กจะใช้เวลารับประทานอาหารประมาณ 30 นาที ซึ่งเวลาที่เหลืออีก 1 ชั่วโมงครึ่งจะให้เด็กเล่น หรือตามหลักสูตรจะเรียกว่า ช่วง Play Ground เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและกล้ามเนื้อมัดใหญ่ให้มีความแข็งแรง การเล่นเป็นการให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยธรรมชาติ เป็นการปล่อยให้เด็กได้อยู่ร่วมกัน ได้ฝึกการปรับตัว และเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยไม่มีครูเป็นผู้สอน แต่จะมีเด็กเป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูลและเกิดพฤติกรรมสื่อสารภายในในกลุ่มเด็กเอง ผู้วิจัยสังเกตว่า เด็กทุกคนจะเล่นกันได้ ไม่ว่าเด็กผู้หญิงหรือเด็กผู้ชาย เด็กเล็กก็เล่นกับเด็กโตได้ มีการจับกลุ่มตามความสนใจ บางกลุ่มเล่นกีฬาได้ก็จะเล่นกีฬาด้วยกัน เช่น หมากรุก หรือฟุตบอล เด็กเล็กมีการเลียนแบบพฤติกรรมของเด็กโต ไม่ว่าจะ เป็นวิธีการเล่น ของเล่น หรือแม้แต่คำพูดก็เกิดเป็นกระแสนิยม และมีการตามกระแสเหมือนกับเด็กปกติ เช่นเด็กในโรงเรียนจะชอบโทรศัพท์ของเล่นกันมาก โทรศัพท์จึงเป็นของเล่นยอดนิยมในโรงเรียนราชานุกูล หากใครมีโทรศัพท์หรือเล่นโทรศัพท์ก็ จะได้รับการยอมรับในโรงเรียน หรือเด็กเล็กมักจะพูดคำหยาบได้ก่อนคำอื่นๆ แม้ว่าจะพูดคำอื่นไม่ได้ สืบเนื่องมาจากการเลียนแบบผู้ใหญ่ของเด็กโตอีกทอดหนึ่ง เด็กจึงพัฒนาการสื่อสารได้มากขึ้นเมื่อมีการเล่นกับเพื่อนมากๆ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เกิดในด้านบวกเสมอแต่เด็กมีการปรับตัว พัฒนาการพูด มีบรรทัดฐาน มีค่านิยมเกิดขึ้นในโรงเรียนเช่นเดียวกับเด็กปกติ

2.2.2 การจัดเนื้อหาในแต่ละวิชา

การจัดเนื้อหาวิชาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิพบว่า นอกจากวิชาคณิตศาสตร์ที่สอนเรื่องจำนวนนับแล้ววิชาอื่นๆจะมุ่งเน้นด้านปฏิบัติและเสริมทักษะที่เน้นไปทางด้านทักษะสังคมและความสุนทรีย์ เพื่อกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งสี่ของเด็ก ซึ่งรูปแบบการสอนในชั้นเรียนจะมีความแตกต่าง เนื่องจากครูกับเด็กจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กันมากกว่าการสอนในเด็กปกติ มีการทำกิจกรรมกลุ่ม การสาธิต การกระตุ้นให้เด็กทำตามครูผู้สอน ซึ่งแต่ละวิชาครูจะต้องใช้ตนเองเป็นแบบอย่างและใช้การสนทนาโต้ตอบค่อนข้างมากดังนี้

ก. การฝึกความพร้อม

ห้องเตรียมความพร้อมจะมีของเล่นสำหรับเด็กที่เป็นลักษณะของจำลองสิ่งที่เด็กพบในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องครัว ภาชนะต่างๆ ผลไม้จำลอง ลูกบอลหลากสี สัน เป็นของที่ให้เล่นเพื่อฝึกการสื่อสารกับตนเอง กระตุ้นจินตนาการ และเรียนรู้

ทักษะที่จำเป็นในการยังชีพ ส่วนอีกด้านจะเป็นมุมนิทานและมุมชมภาพยนตร์ที่มีโทรทัศน์เพื่อให้เด็กได้ชมภาพยนต์การ์ตูนและเพลงที่ครูเตรียมมา ครูจะต้องคอยดูแล และสอนวิธีเล่นแก่เด็กกรณีที่พบ ชั้นฝึกอบรมได้ ระดับ2 ที่ผู้วิจัยได้เข้าไปนั่งสังเกตการณ์ ผู้วิจัยสังเกตว่า เมื่อเด็กหยิบกระทะขึ้นมา ครูก็จะกระตุ้นจินตนาการโดยบอกกับเด็กว่า “ทำข้าวผัดให้ครูกินหน่อย” เด็กก็จะทำเลียนแบบท่าทางของผู้ใหญ่ ซึ่งเด็กแต่ละคนจะต้องใช้จินตนาการในการใช้อุปกรณ์ต่างๆ เด็กบางคนทำท่าจุดไฟ ทำท่าระวังของร้อน ซึ่งครูก็จะสามารถประเมินได้ว่าเด็กมีทักษะทางสังคมมากน้อยเพียงใดจากท่าทางที่เด็กสื่อ และเด็กก็จะได้มีโอกาสฝึกการสื่อสารกับตนเองและผู้อื่นมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะต้องผ่านกระบวนการคิด และเรียบเรียงบ่อยๆจนเกิดเป็นความคุ้นเคย เมื่อเด็กดูภาพยนตร์ เด็กจะเรียนรู้ได้เร็วขึ้น สามารถจดจำและหัดเล่าลำดับเหตุการณ์ได้ เช่น เด็กสามารถเล่าเรื่องสุดสยองที่เป็นภาพยนต์การ์ตูนให้ผู้วิจัยฟังได้

ข. ห้องกระตุ้นการรับรู้ (ห้อง Sensory)

ห้อง Sensory จะเป็นห้องสำหรับกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งสี่ของเด็ก ไม่รวมประสาทสัมผัสส่วน “รส” ซึ่งจะไปใช้กับวิชางานครัว เพื่อกระตุ้นให้สมองได้มีการรับรู้ รูป สัมผัส กลิ่น เสียง ซึ่งรูปได้แก่ แสงไฟสีส้มต่างๆที่เคลื่อนไหวได้ ตู้ปลาจำลองที่เปลี่ยนสีได้ ของเล่นสะท้อนแสงรูปทรงต่างๆ สัมผัส คือในห้องจะมีเบาะนุ่มๆและอีกมุมจะมีเบาะที่ภายในบรรจุเม็ดโฟมเพื่อให้เกิดเป็นรูปทรงอิสระเมื่อเด็กนั่งหรือนอน อีกทั้งรูปทรงต่างๆขนาดใหญ่ที่ทำจากฟองน้ำหุ้มหนัง เช่น รูปสี่เหลี่ยม วงกลม สามเหลี่ยม เสียงได้แก่ เทปเสียงธรรมชาติ เทปเพลง เทปดนตรีบรรเลง ส่วนกลิ่นคือสเปรย์กลิ่นหอมต่างๆ ครูจะเปิดเพลง เปิดเครื่องปรับอากาศ ฉีดสเปรย์กลิ่นหอม หลังจากนั้นจึงเปิดไฟสีและดับไฟในห้อง หากเป็นเด็กเล็กครูจะปล่อยให้เด็กเล่นของต่างๆ แต่หากเป็นเด็กโต ครูจะใช้กิจกรรมเข้าจังหวะและการนั่งสมาธิ เพื่อให้เด็กเกิดการเปิดรับสิ่งต่างๆจากทุกประสาทสัมผัสและเกิดสมาธิ

ค. วิชาภาษาไทย

วิชาภาษาไทยจะเป็นวิชาที่จะมุ่งเน้นให้เด็กเกิดพัฒนาการทางภาษาโดยตรง เนื่องจากเป็นการฝึกพูด ฝึกการอ่านปาก และออกเสียงตามครู ครูจะต้องสาธิตการออกเสียงคำแต่ละคำ และสอนคำศัพท์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเน้นไปที่การปฏิบัติ การทบทวน การจำพยัญชนะ การจำ ไม่เน้นหลักภาษาด้านไวยากรณ์เหมือนกับเด็กปกติ

แต่จะเน้นความสามารถในการประยุกต์ใช้งานขั้นพื้นฐาน เช่นการเขียนชื่อและนามสกุลของตัวเอง หากเป็นเด็กระดับชั้นตั้งแต่ระดับ 4 ขึ้นไป สามารถจำชื่อของตนเองและบางคนสามารถเขียนชื่อและนามสกุลของตัวเองได้

ง. วิชาธรรมชาติศึกษา

วิชาธรรมชาติศึกษาครูจะเน้นสื่อที่เป็นของจริงเกือบทั้งหมด เช่น พืชผักผลไม้ อาหาร สัตว์ต่างๆ โดยครูจะนำผักผลไม้ให้เด็กดู หลังจากนั้นให้เด็กอธิบายลักษณะรูปร่างและวาดภาพระบายสีให้ครูดู ซึ่งเด็กจะสนใจและจดจำได้ดี ครูจะพาเด็กไปดูสัตว์และต้นไม้ที่มีในโรงเรียน ได้แก่ เต่าและปลาโดยแต่ละห้องจะได้ผลัดกันไปให้อาหารปลาและเต่าเพื่อเรียนรู้จากของจริง และสอนให้เด็กมีความเมตตาต่อสัตว์ ครูจะเป็นผู้แนะนำและสาธิต เด็กจะเรียนรู้และปฏิบัติตามอย่างสนุกสนาน ทำให้เด็กเกิดการสื่อสารในตนเอง และเกิดกระบวนการคิดและจดจำสิ่งที่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันของตนเองได้

จ. วิชาศิลปะ

วิชาศิลปะของเด็กปัญญาอ่อนจะเน้นไปที่การฝึกกล้ามเนื้อนิ้วมือ การบังคับมือ และฝึกการเล่าเรื่อง การฝึกกล้ามเนื้อจะเน้นการปะติดภาพและการวาดรูประบายสี และการฝึกเล่าเรื่องโดยการเล่าเรื่องจากภาพ เด็กจะวาดภาพต่างๆ ประกอบกับหัวข้อที่ครูให้ และออกมาเล่าให้เพื่อนและครูฟัง หากเด็กเล่าเป็นประโยคไม่ได้ก็ใช้เล่าเป็นคำๆ และหากเด็กพูดไม่ได้ ครูจะต้องเล่าแทนเด็กโดยการถามนำและให้เด็กพยักหน้าว่าใช่หรือไม่ใช่ เช่น “นี่รูปบ้านใครคะ บ้านหนูหรือ” “นี่ใคร ตัวหนูใช่ไหม” เด็กจะได้ออกมาหน้าชั้นทุกคนไม่ว่าเด็กจะสามารถพูดได้หรือไม่ ผู้วิจัยสังเกตว่าเด็กจะสามารถยืนอยู่หน้าชั้นโดยไม่กลัวและรู้สึกดีใจเมื่อออกมาแสดงภาพหน้าชั้น

ฉ. วิชางานครัว

เป็นวิชาที่ครูและเด็กจะได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันในห้อง โดยหนึ่งสัปดาห์เด็กจะได้หัดทำอาหารหนึ่งครั้ง ครูจะถามว่าเด็กอยากทำอะไรรับประทาน เมื่อลงความเห็นได้แล้วครูจะเป็นผู้เตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ทั้งนี้ความยากง่ายขึ้นอยู่กับระดับความสามารถทางงานครัวของเด็กด้วย ในเด็กเล็กจะเป็นขนมและอาหารว่างเช่นการชงโกโก้ น้ำหวาน การทำแซนด์วิช ส่วนในเด็กโตนั้นจะเป็นการทำอาหารที่ยากขึ้นเช่นอาหารทอด อาหารย่าง ยำหรือต้มต่างๆ ซึ่งเด็กแต่ละคนจะได้ทำที่ละคนโดยครูจะ

สนิทก่อน แล้วเด็กจึงลงมือทำเอง เด็กจะแสดงความชอบและความคิดสร้างสรรค์ได้เต็มที่

ข. วิชาดนตรี

วิชาดนตรีจะเปิดช่องทางการรับรู้และเพิ่มการสื่อสารด้านอวัจนภาษา เด็กทุกคนมีความเท่าเทียมกันทางภาษาดนตรี จากกิจกรรมที่ครูจัดให้ไม่ว่าจะเป็นการนับจังหวะ การเคาะจังหวะให้เกิดเสียงตามดนตรี รู้จักอารมณ์ที่ซ่อนอยู่ในดนตรี เช่น ในกิจกรรมหนึ่งเป็นการสื่อสารกันผ่านจังหวะโดยให้เด็กยืนจัดเป็นวงกลม เมื่อครูเคาะจังหวะเร็วหรือเล่นดนตรีเร็ว เด็กก็จะเดินเร็วขึ้น แต่ถ้าครูเล่นเพลงช้าลง เด็กจะค่อยๆ เดิน และหากครูเล่นเบาๆ และช้ามาก ๆ เด็กก็จะเปลี่ยนเป็นค่อยๆ ย่อง ซึ่งครูจะเล่นด้วยโดยมีครูอีกคนคอยเล่นดนตรีให้ จากกิจกรรมผู้วิจัยพบว่าเด็กบางคนสามารถพัฒนาความสามารถทางดนตรีได้มากขึ้น เด็กบางคนสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้ง่ายๆ ได้ เช่น กลอง อังกะลุง

ข. วิชาพลศึกษา

เน้นการพัฒนาทักษะทางร่างกาย และการฝึกฟังคำสั่งผ่านการเรียนรู้เรื่องระเบียบวินัยเป็นหลัก เด็กจะเรียนรู้กฎกติกาในเกมต่างๆ มีความเป็นระเบียบมากขึ้น จากการจัดแถว เดิน วิ่งตามคำสั่ง เด็กสามารถพัฒนาทักษะการฟังได้ดีเมื่อได้รับการสั่งให้ปฏิบัติตามบ่อยๆ โดยครูพลศึกษาจะเป็นผู้กระตุ้นและติดตามผลอยู่เสมอ เด็กบางคนเมื่ออยู่ที่ห้องจะไม่ทำตามระเบียบ แต่เมื่ออยู่ในคาบพลศึกษาสามารถทำตามระเบียบได้ดี เพราะสถานการณ์และการกระตุ้นของครูผู้สอน

2.2.3 การเสริมกิจกรรมบำบัด

กิจกรรมบำบัดคือ กิจกรรมเสริมพิเศษที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดความผ่อนคลายทางอารมณ์ ทั้งในเวลาเรียนในคาบเรียนและนอกเวลาเรียนและเพื่อเสริมทักษะด้านการรับรู้ ทักษะทางการสื่อสารโดยการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น การเสริมกิจกรรมบำบัดมีความสำคัญในการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะกระตุ้นการสื่อสารให้เกิดการสื่อสารมากขึ้นผ่านกลุ่มคนจำนวนมาก ผ่านกิจกรรมและสื่อต่างๆที่จัดขึ้น โดยกิจกรรมในโรงเรียนราชานุกูลประกอบด้วยกิจกรรมบำบัดต่างๆ ดังนี้

ก. กิจกรรมกีฬาบำบัด

โรงเรียนจะมีกิจกรรมกีฬาในหลายๆเดือน โดยจะประกอบไปด้วย เกม การละเล่นที่เด็กสามารถเล่นได้ เช่น ชักคะเย่อ กินวิบาก การแข่งขันประเภทลู่ เช่น วิ่ง แข่ง วิ่งกระสอบ วิ่งผลัด วิ่งเก็บของ วิ่งข้ามสิ่งกีดขวาง โดยจะแบ่งเด็กออกเป็น 4 สี คือ แดง ชมพู เหลือง และฟ้า เพื่อให้เด็กเรียนรู้กติกาในสังคมและเสริมสร้างความมั่นใจ ด้วยการเพิ่มความสามารถด้านกีฬาให้แก่เด็กที่มีความสามารถพิเศษ เด็กสามารถ รับรู้และเรียนรู้ได้ ผู้วิจัยพบว่าเด็กสามารถเรียนรู้การแพ้ชนะ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม แสดงความคิดเห็นในการเลือกตัวแทนดี มีการร้องเชียร์เพื่อนและ เรียนรู้การแข่งขันต่างๆได้

ข. กิจกรรมดนตรีบำบัด

กิจกรรมดนตรีบำบัดมีการจัดขึ้นทุกเดือนๆ การจัดกิจกรรมดำเนินการภายใน หอประชุมของโรงเรียน จะมีวงดนตรีประจำโรงเรียนโดยมีเจ้าหน้าที่ทางตึกผู้ป่วยของ โรงพยาบาลและครูร่วมกันร้องและเล่นดนตรีเหมือนกับเป็นการจัดคอนเสิร์ตให้แก่เด็ก เด็กทุกคนจะร้องและเต้นอย่างสนุกสนาน เด็กมีการขอเพลง โบกมือ และขอจับมือ เหมือนกับคนไปชมคอนเสิร์ตของนักร้องในโทรทัศน์ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมภายในกลุ่ม เด็กปัญญาอ่อนว่า ถ้าได้ยินเสียงเพลงเมื่อใดก็จะร้องและเต้นทันที

ค. กิจกรรมเกษตรบำบัด

ทางโรงเรียนได้จัดเรือนเพาะชำเพื่อให้เด็กได้ดูแลไม้ดอกไม้ประดับที่มีสีสัน สวยงาม และมีแปลงผักสวนครัวให้เด็กได้ศึกษาเพื่อให้เกิดความหย่อนใจ และ เสริมสร้างความรู้รอบตัวให้เด็กโดยการฝึกฟังคำสั่ง การปฏิบัติตามครู และให้เด็ก สามารถทำเองได้ภายหลังโดยมีครูดูแลห่างๆ

ง. กิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ

วันสำคัญต่างๆโรงเรียนจะจัดงานให้เด็กได้ร่วมกิจกรรมเสมอ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมอันดีงามของบรรพบุรุษ เด็กรู้สึกมีส่วนร่วมและตื่นตัวกับการได้พบปะผู้คนและมีการร่วมสนุกในงาน เช่น งานปีใหม่ที่ถูกจัดเข้ามาร่วมพบว่าเด็กกลับไปบอกผู้ปกครองให้ช่วยเตรียมตัวให้ และสามารถเล่าเหตุการณ์ที่ผ่านไปได้อย่างดี เด็กไม่กลัวคนแปลกหน้าที่มาร่วมงาน เด็กกล้าพูดกล้าชวนคนแปลกหน้าให้ร่วมสนุกด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่า กิจกรรมบำบัดต่างๆทำให้เด็กรู้สึกถึงความพิเศษ ได้รับความเคารพ และเหตุการณ์ต่างๆได้ดี เป็นความจำระยะยาวกว่าเหตุการณ์ปกติ เด็กสามารถบอกเล่าและอธิบายรายละเอียดได้ดีกว่าเนื้อหาในชั้นเรียนที่ได้เรียนในวันปกติ เพราะเด็กรู้สึกถึงความตื่นตัวและชอบความแปลกใหม่ ชอบการละเล่นนอกชั้นมากกว่าในห้องเรียนที่เด็กรู้สึกว่าธรรมดา เช่น เมื่อใกล้ถึงวันที่จะจัดกิจกรรมต่างๆหรือในวันสำคัญเด็กจะพูดถึงกิจกรรมกันมาก แสดงออกถึงความตื่นตัวและความคาดหวังเป็นพิเศษจากเด็ก

สรุปจากการวิจัยพบว่าการสร้างสภาพแวดล้อมและการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนให้เด็กนั้น เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้เด็กได้รู้จัก เข้าใจ สิ่งแวดล้อมรอบตัว และสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 คือ ครูผู้สอนมีกระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้แก่เด็ก ปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิอย่างไร

ผลการวิจัยส่วนที่ 2 พบว่าครูผู้สอนจะมีบุคลิกภาพที่ทำให้เด็กเคารพ เชื่อฟังและไว้วางใจซึ่งครูมีคุณสมบัติในด้านความรู้ และประสบการณ์เฉพาะตนรวมทั้งต้องมีความสามารถทางการสื่อสารกับเด็กได้ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นเตรียมการสื่อสาร ขั้นทำการสื่อสาร และขั้นติดตามผลการสื่อสาร

ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกครูประจำชั้น โดยเข้าไปสังเกตในทุกชั้นเรียนและร่วมกิจกรรมทุกๆกิจกรรม ตลอด 1 สัปดาห์ เพื่อสังเกตและบันทึกภาพครูและเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิในประเด็นต่างๆที่ต้องการศึกษาประกอบ

กับข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งผู้วิจัยได้แจ้งให้ครูประจำชั้นทราบล่วงหน้าก่อนเข้าไปสังเกตการณ์ ทุกครั้ง เพื่อผู้วิจัยจะได้เตรียมตัวสำหรับกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งครูประจำชั้นอาจจะให้ผู้วิจัยช่วยเหลือในการเตรียมกิจกรรมต่างๆ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมทั้งสิ้น 12 ห้องเรียน โดยศึกษากระบวนการสื่อสารและการทำงานของครูประจำชั้นทั้งสิ้น 12 คน โดยในลำดับต่อไป ผู้วิจัยจะขออนุญาตกล่าวถึงครูประจำชั้นทั้ง 12 คนและเด็กปัญญาอ่อนระดับ ตติยภูมิตัวนามแฝงเพื่อความสะดวกในการกล่าวถึงในลำดับต่อไป ดังนี้

สัปดาห์ ที่	วัน/เดือน/ปี	ระดับชั้นที่ทำการสังเกตการณ์
1	6 -10 ธันวาคม 2547	1T* อ.ทัศนีย์ กิจพันธ์ (ครูแอร์)
2	13 – 17 ธันวาคม 2547	2T อ.พัชรา หุตะนาวิน (ครูพัช)
3	20 – 24 ธันวาคม 2547	3T อ.รังสิมา อุดมกิจ (ครูกิก)
4	27 – 31 ธันวาคม 2547	4T อ.อุบลรัตน์ ผอบทอง (ครูอ้อย)
5	3 – 7 มกราคม 2548	5T อ.มะลิวรรณ โพธิสาร (ครูนาง)
6	10 – 14 มกราคม 2548	6T อ.สุภรทิพย์ ภูมมา (ครูอ้อ)
7	17 – 21 มกราคม 2548	1E * อ.สุจิตรา สุขเกษม (ครูต้อย)
8	24 – 28 มกราคม 2548	2E อ.ปิ่นกาญจน์ เจนกลีกิจ (ครูปิ่น)
9	31 มกราคม - 4 กุมภาพันธ์ 2548	3E อ.สาริกา แก้วน้ำ (ครูต้อม)
10	7 – 11 กุมภาพันธ์ 2548	4E อ.วนัสริน อินทรกำแหง (ครูเอ๊ะ)
11	14 – 18 กุมภาพันธ์ 2548	5E อ.ศุภลักษณ์ ชัยภาณุเกียรติ์ (ครูหน้อย)
12	21- 25 กุมภาพันธ์ 2548	6E อ.นฤมล จารุมาศ (ครูกุ่ม)

ตารางที่ 2. แสดงการสังเกตการณ์ครูประจำชั้นและเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ครูประจำชั้นมีการแนะนำตัวผู้วิจัยให้เด็กรู้จักก่อนเข้าประจำในแต่ละห้อง โดยใช้คำนำหน้าผู้วิจัยว่า “ครู” ตามด้วยชื่อเล่นของผู้วิจัย คือ “ครูนก” เด็กก็จะรู้สึกว่าคุณวิจัยเป็นครูคนหนึ่ง เด็กจะเข้ามาเล่นและให้ความสนใจคนแปลกหน้าโดยไม่กลัว เด็กพยายามพูดคุยและซักถามผู้วิจัย แต่จะไม่กลัวผู้วิจัยเท่าครูประจำชั้น เด็กมีการแบ่งระดับชั้นความกลัวเกรงได้ด้วยตนเอง เด็กรู้ว่าผู้วิจัยมาใหม่และจะไม่สามารถตีเด็กได้เหมือนกับครูประจำชั้น เด็กจึงรับรู้

ได้เองในกลุ่ม โดยพบว่าบางครั้งเด็กมักเข้าหาผู้ใหญ่ผู้วิจัยเล่น หรือกล้ำกลืนเล่นด้วยเหมือนเป็นเพื่อนเล่น เมื่อผู้วิจัยถามกับเด็กว่า “รู้ไหมว่าครูมาทำไม” เด็กก็จะตอบว่า “ครูนุกมาช่วยครู...ครูนุกเป็นนักศึกษา” ผู้วิจัยทำการสังเกตการณ์เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิทั้งสิ้น 105 คน โดยแต่ละระดับชั้นประกอบด้วยลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันดังนี้

ชั้นเรียน ระดับ ฝึกอบรมได้	ครูประจำชั้น	อายุเฉลี่ย ของเด็ก	เพศ ชาย	เพศ หญิง	จำนวนรวม
T1	ครูแอรี่	7.6	5	4	9
T2	ครูพัช	9.4	6	3	9
T3	ครูกิก	11.1	8	3	11
T4	ครูอ้อย	12.4	1	6	7
T5	ครูนาง	14.2	5	2	7
T6	ครูอ้อ	15.5	3	5	8
ชั้นเรียน ระดับเรียนได้	ครูประจำชั้น	อายุเฉลี่ย ของเด็ก	เพศ ชาย	เพศ หญิง	จำนวนรวม
E1	ครูต้อย	7.2	1	4	5
E2	ครูปิ่น	9.1	5	6	11
E3	ครูต้อม	12.2	7	2	9
E4	ครูเอ๊ะ	12.6	8	3	11
E5	ครูหน้อย	14.2	5	2	7
E6	ครูกุ่ม	17.2	3	4	7

ตารางที่ 3. แสดงข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนราชานุกูล

จากข้อมูลที่แสดงในตารางพบว่า อายุของเด็กมีความผันแปรตามระดับชั้นคือเมื่อระดับชั้นสูงขึ้นอายุเฉลี่ยก็เพิ่มขึ้น อายุเฉลี่ยของเด็กแต่ละชั้นเรียน 1-6 มีความใกล้เคียงกันทั้งสองระดับสายการเรียนคือระดับฝึกอบรมได้และระดับเรียนได้ อัตราส่วนของเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกันคือ จาก 105 คน แบ่งเป็นชาย 58 คน เป็นหญิง 47 คน

1. ลักษณะและคุณสมบัติของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

1.1 ลักษณะของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ลักษณะทางประชากรศาสตร์และลักษณะทางกายภาพที่สามารถสังเกตได้ของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมินั้นสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ผู้สอนลำดับที่	เพศ	อายุ	ความสูง (เซนติเมตร)	รูปร่าง	การแต่งกาย
1	หญิง	30	159	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
2	หญิง	43	162	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
3	หญิง	27	160	ผอมบาง	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
4	หญิง	33	165	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
5	หญิง	28	155	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
6	หญิง	39	160	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
7	หญิง	40	158	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
8	หญิง	27	156	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
9	หญิง	44	160	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
10	หญิง	35	163	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
11	หญิง	44	158	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
12	หญิง	34	164	สั้นทัด	เครื่องแบบกางเกง, ชุดกระโปรง
ค่าเฉลี่ย		35.3	160		

ตารางที่ 4. แสดงลักษณะทางประชากรศาสตร์ของครูผู้สอน

จากตารางสามารถสรุปลักษณะของครูประจำชั้นทั้ง 12 คน คือเพศของครูผู้สอน เป็นเพศหญิงทั้งหมด ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนมิได้จำกัดว่าครูจะต้องเป็นผู้หญิง แต่เป็นความบังเอิญที่ในปีการศึกษานี้มีครูผู้ชายสองคนได้ย้ายออกไป ลำดับต่อมาคือ อายุ มีอายุน้อยที่สุดคือ 27 ปี และมากที่สุดคือ 44 ปี อายุเฉลี่ยคือ 35 ปี ส่วน

ความสูง มีความสูงน้อยที่สุดคือ 155 เซนติเมตร และสูงมากที่สุดคือ 165 เซนติเมตร ความสูงเฉลี่ยอยู่ที่ 160 เซนติเมตร รูปร่าง พบว่ามีครู 1 คนที่รูปร่างเล็ก ผอมบาง ผู้สอนที่เหลือทั้ง 11 คนมีรูปร่างสันทัด แต่พบข้อสังเกตว่ารูปร่างไม่มีผลต่อการดูแลเด็ก ครูผู้สอนทุกคนมีความแข็งแรงสามารถรับแรงของเด็กเมื่อเจ็บป่วย หรือสามารถให้การช่วยเหลือเด็กเมื่อต้องการได้ในทันที และยังสามารถควบคุมเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียมกัน การแต่งกายนั้นครูมีการแต่งกายสองแบบคือ สวมเครื่องแบบกางเกงกับ แต่งกายด้วยชุดกระโปรง และแต่งตามสบายในวันศุกร์และวันสำคัญอื่นๆ เนื่องจากทุกๆวันศุกร์จะมีการจัดกิจกรรมต่างๆในตอนบ่าย ครูสามารถสวมเสื้อผ้าได้ตามนัดโดยโรงเรียนมิได้กำหนดว่าวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดีจะต้องแต่งกายแบบใดโดยครูสามารถใส่เครื่องแบบที่เป็นชุดกางเกง กับชุดกระโปรงวันใดก็ได้ ผู้วิจัยพบว่าการแต่งกายด้วยเครื่องแบบนั้นช่วยเพิ่มความคล่องตัวได้ดี การแต่งกายด้วยชุดกระโปรงแม้ว่าจะคล่องตัวน้อยกว่าแต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคในการทำงานของครู ครูมีความสามารถในการควบคุมเด็กได้

1.2 คุณสมบัติของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนมีคุณสมบัติด้านความรู้พื้นฐานและประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อนและภาวะปัญญาอ่อนเพื่อที่สามารถับการสอนเด็กในชั้นเรียนและตามหลักสูตรสำหรับเด็กพิเศษได้ โดยคุณสมบัติของครูผู้สอนสามารถสรุปเป็นตารางดังนี้

ลำดับผู้สอน	สาขาที่สำเร็จการศึกษา	ประสบการณ์สอนเด็กปัญญาอ่อน	การอบรมภาวะปัญญาอ่อน	การอบรมความพิการซ้ำซ้อน
1	การประถมศึกษา	6 ปี	ได้รับการอบรม	ได้รับการอบรม
2	คหกรรมศาสตร์	11 ปี	ได้รับการอบรม	-
3	การศึกษาพิเศษ	4 ปี	ได้รับการอบรม	-
4	การประถมศึกษา	5 ปี	ได้รับการอบรม	ได้รับการอบรม
5	ปฐมวัย	8 ปี	ได้รับการอบรม	-

6	นาฏศิลป์	16 ปี	ได้รับการอบรม	-
7	การศึกษาพิเศษ	20 ปี	ได้รับการอบรม	ได้รับการอบรม
8	การศึกษาพิเศษ	4 ปี	ได้รับการอบรม	-
9	การศึกษาพิเศษ	21 ปี	ได้รับการอบรม	-
10	การศึกษาพิเศษ	13 ปี	ได้รับการอบรม	-
11	สังคมศาสตร์และสาขา การศึกษาพิเศษในระดับ ปริญญาโท	20 ปี	ได้รับการอบรม	-
12	การศึกษาพิเศษ	4 ปี	ได้รับการอบรม	-

ตารางที่ 5. แสดงคุณสมบัติของครูผู้สอนด้านความรู้เกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อน

จากตารางแสดงคุณสมบัติของครูผู้สอนด้านความรู้เกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อนพบว่ามีครูที่สำเร็จการศึกษาในสาขาการศึกษาพิเศษจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 58 และสาขาอื่นๆ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 42 จากจำนวนครูทั้ง 12 คน แสดงว่า กว่าครึ่งหนึ่งของครูประจำชั้นสำเร็จการศึกษาสาขาการศึกษาพิเศษ และมีประสบการณ์สอนเด็กปัญญาอ่อนตั้งแต่ 4 ปี และมากที่สุดคือ 21 ปี โดยประสบการณ์การสอนโดยเฉลี่ยคือ 11 ปี ทุกคนได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับภาวะปัญญาอ่อน และการฝึกอบรมเกี่ยวกับความพิการซ้ำซ้อน 3 คน จาก 12 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าครูทุกคนมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อนทั้งจากสาขาที่สำเร็จการศึกษาและการรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับภาวะปัญญาอ่อน

1.3 บุคลิกภาพที่สำคัญของครูสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

เนื่องจากครูผู้สอนเหล่านี้ต้องทำการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อน ซึ่งจัดเป็นกลุ่มเด็กพิเศษ ดังนั้นบุคลิกภาพที่สำคัญนั้นประกอบไปด้วย ลักษณะความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ความสามารถในการปรับตัวของผู้ส่งสาร ปัจจัยด้านการสร้างสรรค์ การสื่อสารที่เหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งการหาแบบฉบับที่ดี ที่เหมาะสมกับการสื่อสารกับเด็กพิเศษ ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะมีความพิเศษและลักษณะเฉพาะตัวดังต่อไปนี้

1.3.1 ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

ครูผู้สอนเป็นบุคคลที่เป็นแบบอย่างในการสื่อสารที่สำคัญที่สุดในชั้นเรียน ด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพครูที่ยึดถือ และการปฏิบัติตนต่อผู้อื่นสามารถวิเคราะห์ตามหลักความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารของอริสโตเติลคือ Ethos Pathos และ Logos ทฤษฎี Personality Trait และปัจจัยต่างๆที่ Berlo ,Lemert and Mertz , 1996 (อ้างถึงในอรรถวรรณ ปีฉันทน์โอวาท. 2542 : 121-122) กล่าวสรุปไว้ว่าเป็นปัจจัยที่บ่งบอกความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ความน่าเชื่อถือของครูนี้จะช่วยสร้างความไว้วางใจ (trust) ให้กับเด็กซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ ถ้าเด็กไม่ไว้วางใจครู กระบวนการสื่อสารอื่นๆ ก็คงไม่สามารถดำเนินต่อไปได้

โดยหลัก Ethos นั้นประกอบไปด้วยปัจจัย 3 ด้านคือได้แก่ ความมีสติปัญญาที่สูง (Intelligence) ความสามารถในการใช้ ไหวพริบและเชาวน์ปัญญาในการสื่อสารของครูผู้สอน แสดงออกได้ชัดเจนทั้งความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อนและความรู้เกี่ยวกับการสอน ครูผู้สอนมีการให้ความสำคัญกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ โดยนำสภาพการเรียนรู้ของเด็กเป็นที่ตั้งในการสื่อสาร เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดการฟัง ทำให้ครูมีการปรับตัวในการสื่อสารกับเด็ก เข้าใจความสามารถทางการสื่อสารว่าสามารถทำได้ในระดับใด มีจุดเด่นที่สามารถเสริมได้ในเรื่องใด และจุดด้อยที่ต้องช่วยในการฟื้นฟู ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างระดับสติปัญญา กับความสามารถทางการสื่อสารผ่านภาษา การพูด การอ่านและการเปล่งเสียง

ด้านความปรารถนาดีต่อผู้รับสาร (Good Will) ครูผู้สอนเป็นผู้ที่ปรารถนาดีต่อเด็กประหนึ่ง บุตรหลาน เสมือนเด็กเป็นบุคคลในครอบครัว มีการดูแล เอาใจใส่ทั้งด้วยคำพูดและการกระทำ ครูผู้สอนพยายามเสาะหาวิธีการที่จะสื่อความคิดและรับรู้ความต้องการของเด็ก โดยกลยุทธ์ต่างๆ เช่น การใช้วิธีการสื่อสารหลากหลายในการรับสารและตอบกลับ โดยการใช้บัตรภาพ ใช้สื่อ ใช้ภาษาท่าทาง การชี้ การใช้ภาษามือ การสัมผัส เช่นการโอบ

กอดการปลอบประโลมและการใช้สายตาเพื่อโต้ตอบแทนการใช้คำพูดทำให้เด็กมีทางเลือกในการสื่อสารที่หลากหลายและสามารถสื่อความคิดและความต้องการแก่ผู้อื่นได้ โดยวิธีการนั้นจะต่างจากการสื่อสารกับเด็กปกติทั่วไปเพราะครูต้องมีความอดทนต่อการเพิกเฉย ง่วงซึม ตื้ออั้นหรือการใช้เวลาในการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งลักษณะดังกล่าวนั้นครูจะสามารถทำได้อย่างเต็มที่และทั่วถึงเพราะจำนวนของเด็กในชั้นนั้นจะอยู่ในราว 6-10 คน

ความมีศีลธรรม คุณธรรมอันดีงาม (Good Character) หรือ (Good Moral Character) มีความยุติธรรมและมีความเมตตากรุณาต่อเด็ก ตลอดจนความโอบอ้อมอารีแก่คนที่เกี่ยวข้อง เป็นบุคคลที่คนทั่วไปนับถือและยกย่องด้านคุณธรรมความดี เมื่อเด็กมองครูเป็นแบบอย่างนั้นครูก็ต้องวางตัวอย่างดี ครูจะไม่ทำให้เด็กสับสน เช่นเมื่อครูบอกให้เด็กทำแต่ตัวครูไม่ได้ทำเช่นนั้น เช่นเมื่อครูบอกให้เด็กพูดจามีหางเสียง ครูก็จะพูดมีหางเสียงด้วยเช่น “นักเรียนคะ” หรือ “เห็นไหมคะนักเรียน”

หลัก Pathos คือการสร้างอารมณ์ร่วมให้เกิดขึ้น ในผู้รับสาร โดยผู้สอน แสดงผ่านวิธีการสื่อสารที่ใช้ในชั้นเรียน ได้แก่ ครูจะนำความสามารถในด้านลีลาของตนเองมาใช้อย่างเต็มที่ (Good Performing Art) โดยพบว่าลีลาที่นำมาใช้ได้แก่การใช้น้ำเสียงสร้างความตื่นเต้น การเล่นบทบาทสมมติ การกระตุ้นด้วยเสียงสูงต่ำ การใช้ความเงิบเพื่อสร้างความตื่นเต้น การร้องเป็นเพลง การใช้เสียงพากย์เรื่องราว การสร้างอารมณ์ร่วมในสาร ซึ่งแต่ละคนมีการใช้ในแต่ละด้านแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพเฉพาะบุคคล ความถนัด และความสามารถเฉพาะตน ทำให้ภาพของการสื่อสารโดยรวมออกมามีสีสันและเต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา เช่นในตอนบ่ายเมื่อเด็กเกิดอาการง่วงซึมทั้งห้อง ครูจะไม่กดดันโดยใช้แรงจูงใจด้วยเกม และรางวัลเมื่อปฏิบัติตามที่ครูต้องการเช่น “นักเรียนมาเล่นเกมนี้กันเถอะ เดี่ยวใครตอบได้มีรางวัลให้” หรือเมื่อเด็กง่วงซึมเพราะรับประทานอาหารครูจะปล่อยให้เด็กนอนหลับได้ในห้องเรียนหรือจัดที่นอนให้

หลัก Logos คือการใช้หลักเหตุและผล โดยการใช้หลักฐานประกอบหลักฐาน ประเภทต่างๆ (Good Evidence) โดยในกระบวนการสื่อสารนี้จะไม่

เน้นหลักฐานตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในแต่ละสถานการณ์แต่จะใช้ตัวอย่างเพื่อการสอนและการอธิบาย เช่น การยกตัวอย่าง (Example) การเปรียบเทียบ (Analogy) การให้รายละเอียด (Details) การพรรณนาความ (Description) โดยเน้นหนักในการสอนและการอธิบายบอกเล่าเรื่องต่างๆแก่เด็กเพื่อให้เด็กเข้าใจและนำไปใช้ได้

1.3.2 การปรับตัวตามผู้รับสาร

การปรับตัวตามผู้รับสาร (Adaptation Trait) เป็นบุคลิกภาพที่สำคัญอีกหนึ่งประการที่พบในการสื่อสารของครู เป็นการปรับตัวโดยยึดผู้ฟังเป็นหลัก และยึดถือความพึงพอใจของผู้ฟังเป็นสำคัญ (The rhetorical reflector) สังเกตได้จากการคำนึงถึงจิตใจของเด็กในฐานะผู้รับสาร และการคำนึงถึงความสามารถของผู้รับสาร (Communication Competence) ทั้ง วัจนภาษาและอวัจนภาษา ตลอดจนการดูท่าทีของผู้รับสาร (Interaction Involvement) มีการปรับภาษา ปรับความหมายของสาร เพื่อเพิ่มการรับรู้ (Perceptiveness) พบว่า เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิสามารถสื่อสารกับครูในเชิงอวัจนภาษาได้ดีเพื่อทดแทนการใช้วัจนภาษา เด็กแสดงออกได้ดีทางอารมณ์และความต้องการโดยไม่พบปัญหาในการสื่อสารเพื่อแสดงอารมณ์ของตนเองกับครู ดังกรณีที่ครูได้ตอบกับเด็กชายปอและเด็กหญิงนุ้ย

เด็กชายปอ มีรูปร่างเล็ก หลังค่อม มีความบกพร่องทางการพูดคือพูดไม่ได้แต่เปล่งเสียงได้แค่คำว่า “อ๊ะ” และ “ห่ม่า” ปอเป็นเด็กมนุษยสัมพันธ์ดี ชอบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ชอบรับประทานขนม และมีการชวนครูคุยตลอดเวลา ซึ่งครูก็สามารถโต้ตอบ โดยดูท่าทางของปอและถามนำเป็นหลัก เช่น “เอาอะไรปอ” “กล้วยหรือ” การที่ครูเข้าใจและสามารถสื่อสารกับปอได้ทำให้ปอมีการแสดงออกทางความคิดอย่างอิสระ

เด็กหญิงนุ้ย พูดได้บางคำ แต่ชอบโต้ตอบกับครู มักจะสื่อสารกับครูด้วยการยิ้ม หัวเราะ แสดงสีหน้าและแววตา เพื่อแสดงถึงความพึงพอใจในสิ่งที่ครูและผู้วิจัยทำ ครูสามารถรับรู้ว่าการที่เด็กมีการเข้าใจในสิ่งที่ครูพูดและมีการแสดงออกโต้ตอบได้ชัดเจน บางครั้งครูก็หยอกล้อกับนุ้ยด้วยคำพูดเช่น “ยิ้มอะไรจ๊ะ” แต่ถ้าครูพูดถึงสิ่งที่นุ้ยไม่ยอมทำ นุ้ยก็จะพูดว่า “ไม่เอา ไม่เอา”

1.3.3 ความสามารถของผู้ส่งสาร

ในด้านปัจจัยความสามารถของผู้ส่งสารนั้น จะมีลักษณะเช่นเดียวกับปัจจัยอื่นๆ นั่นก็คือ ครูต้องสามารถใช้ความสามารถเหล่านี้ให้แตกต่างไปจากเด็กทั่วไป แม้ว่าปัจจัยเหล่านั้นจะเป็นปัจจัยที่ใช้กับการสื่อสารเพื่อให้ผู้สื่อสารมีพลังดึงดูดและน่าสนใจกับผู้รับสารซึ่งจะโยงกับวิธีการสื่อสารที่เป็นแนวทางที่ครูควรจะใช้กับเด็กนั่นก็คือ การใช้ประโยคสั้นๆ ง่าย การให้เด็กสบตาเมื่อพูดหรือฟัง ตลอดจนการค่อยๆ พูดอย่างช้าๆ เพื่อให้เด็กจับใจความได้

ปัจจัยด้านความอบอุ่นใจ (Safety Factor)

ได้แก่ความใจดี เข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีความเป็นเพื่อน โดยเน้นความอดทนและความสงบเยือกเย็นของผู้สอน พบว่าสามารถทำให้ผู้สอนมีความสามารถแตกต่างจากไปจากปกติจากสภาพการเรียนรู้ของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ คือ มีระบบคิดและประมวลผลช้า ดังนั้นผลการตอบกลับในการสื่อสารและการปฏิบัติตามจะเป็นไปอย่างเชื่องช้ากว่าเด็กปกติมาก เช่นเมื่อเราถามเด็กปกติว่า “วันนี้กินข้าวกับอะไร” เด็กจะสามารถตอบได้ทันที แต่หากเป็นเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิจะนั่งและคิดสัก 2-3 นาทีแล้วจึงตอบ อาจตอบเป็นคำๆ ไม่ใช่ประโยคสมบูรณ์ ครูจะให้เวลาเด็กอย่างเต็มที่ ในการทำกิจกรรมที่ต้องเป็นการแข่งขันด้วยความเร็ว เด็กก็จะทำได้ อย่างเชื่องช้าเช่นเดียวกัน เด็กจะมีปัญหาด้านความเข้าใจในเรื่องต่างๆ รอบตัวและความจำสั้น มักสงสัยและถามครูบ่อยๆ เช่นเดียวกับเด็กเล็กๆ ซึ่งครูต้องคอยอธิบายทุกครั้งแม้จะถามซ้ำเรื่องเดิม

ปัจจัยด้านคุณสมบัติ (Qualification Factor)

หมายถึงคุณสมบัติที่ครูควรมีในการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อนซึ่งปัจจัยหลัก 3 ประการคือความรู้เกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ ประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนเด็กปัญญาอ่อน และความชำนาญพิเศษที่ใช้กับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิโดยเฉพาะ

ครูผู้สอนมีคุณสมบัติที่แตกต่างและทำให้เกิดความสามารถเฉพาะตนได้แก่

- ความรู้เกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อน (Intelligence)

ครูผู้สอนสามารถนำสภาพการเรียนรู้ของเด็กเป็นที่ตั้งในการสื่อสารเด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดการฟัง ทำให้ครูมีการปรับตัวในการสื่อสารกับเด็ก เข้าใจความสามารถทางการสื่อสารว่าสามารถทำได้ในระดับใด มีจุดเด่นที่สามารถเสริมได้ในเรื่องใด และจุดด้อยที่ต้องช่วยในการฟื้นฟู ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างระดับสติปัญญากับความสามารถทางการสื่อสารผ่านภาษา การพูด การอ่านและการเปล่งเสียง

- ประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนเด็กปัญญาอ่อน (Experienced)

ประสบการณ์สามารถทำให้ครูเรียนรู้และปรับตัวตลอดจนแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆให้ลุล่วงได้ด้วยดี มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ การค้นพบวิธีการสื่อสาร การแก้ปัญหาพฤติกรรมและพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ เช่น การช่วยเหลือตนเอง การเรียน การใช้ภาษา การวางตนในสังคม

- ความชำนาญพิเศษที่ใช้กับเด็กปัญญาอ่อนโดยเฉพาะ (Skilled)

ครูมีความสามารถในการคิดกิจกรรมใหม่ขึ้นเสมอ โดยในหนึ่งวิชา จะมีกิจกรรมที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆเพื่อให้เหมาะกับความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของเด็ก พัฒนาการแต่ละด้านสามารถเกิดจากการบูรณาการการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเดียวกันได้ เช่น เกมวิ่งเก็บของ โดยการให้เด็กเก็บของที่ตรงกับภาพสามารถเล่นได้ในเด็กเล็กจนถึงเด็กเริ่มโต เพื่อฝึกพัฒนาการทางภาษาการสื่อความหมาย และฝึกกล้ามเนื้อแขนขาไปพร้อมๆกัน

ปัจจัยด้านพลวัติของผู้ส่งสาร (Dynamism Factor)

หมายถึงปัจจัยที่บ่งบอกว่าครูสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ตามลักษณะของผู้เรียนและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ที่สามารถสังเกตได้ชัดเจนได้แก่

- การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathic)

ครูผู้สอนคำนึงถึงความคิดและความรู้สึกของผู้เรียน ความสามารถ และการรับรู้ ตลอดจนทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยนำไป ปรับรูปแบบการนำเสนอบทเรียนและสร้างเสริมพัฒนาการ

- ความตรงไปตรงมา (Frank)
- ความกระตือรือร้น (Active)
- ความรวดเร็ว (Fast)
- ความคล่องแคล่ว (Energetic)

เช่น ครูสามารถปฏิบัติงานได้เมื่อเกิดสถานการณ์เฉพาะ หน้าเมื่อเกิดอุบัติเหตุที่สนาม ครูจะเข้าวิ่งเข้าไปช่วยเหลืออย่าง คล่องแคล่วและสำรวจอาการบาดเจ็บอย่างรวดเร็ว ซึ่งแสดงออกถึง ความสามารถในการโต้ตอบปฏิกิริยาของเด็กได้ทันท่วงที ส่งผลต่อ การปฏิบัติการสอนเชิงรุก ทั้งในการปฏิบัติต่อเด็กในด้านความ ช่วยเหลือและการตอบสนองความต้องการของเด็กในฐานะผู้รับสาร ได้ดี ส่งผลต่อความต่อเนื่องของกระบวนการสื่อสารและการสร้าง ปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน

จากลักษณะต่าง ๆ นั้นสามารถทำให้เกิดความสามารถใน การสื่อสารเฉพาะตน เพื่อตอบสนองรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก ปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ ในฐานะผู้ส่งสารที่มีประสิทธิภาพ

1.4 แบบฉบับในการส่งสารของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

จากทฤษฎีแบบฉบับของผู้ส่งสาร ของ โรเบิร์ต นอร์ตัน ที่เสนอว่า ผู้ส่งสารมักจะส่ง แบบฉบับต่างๆไปพร้อมกับสารเพื่อวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร โดยประกอบไปด้วยแบบฉบับ ในการนำเสนอสารทั้ง 10 รูปแบบได้แก่ การครอบงำ(dominant) ความกระชับตรงไปตรงมา (precise) การสร้างอารมณ์ (dramatic behavior) การโต้แย้ง(contentiousness) ความมีชีวิตชีวา(animation) การสร้างความประทับใจ(impression leaving) ความผ่อนคลาย (relaxation) การเอาอกเอาใจผู้รับสาร(intentiveness) การเปิดเผย (openness) และความเป็นมิตร (friendliness) ความผ่อนคลาย (relaxed) พบว่าครูผู้สอนได้ใช้การนำเสนอทุก

แบบในน้ำหนัที่แตกต่างกันไปตามบริบทการสื่อสาร ขึ้นอยู่กับโอกาส สถานการณ์ และการแปรเปลี่ยนไปของสภาพแวดล้อมทางการสื่อสาร ดังนี้

การครอบงำ (dominant)

การครอบงำมักถูกเน้นหนักในบริบทการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารระดับกลุ่มเพื่อให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองที่ต้องการเช่นการควบคุมให้อยู่ในกฎและรู้จักการปฏิบัติตามกฎและระเบียบต่างๆ อาจต้องครอบงำด้วยการโน้มน้าวและชี้ให้เห็นเหตุและผลของการกระทำ

ความกระชับตรงไปตรงมา(precise)

การนำเสนอสารอย่างตรงไปตรงมาเป็นลักษณะที่พบมากในการดูแลเรื่องสุขภาพลักษณะของร่างกายของเด็กในแต่ละวัน และการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าผ่านประโยคคำสั่ง และประโยคขอร้อง เพื่อให้เด็กเข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติตามคำสั่งได้ง่าย เป็นลักษณะการนำเสนอที่สำคัญที่สุดเนื่องจากเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิต้องการการสื่อสารที่กระชับและตรงไปตรงมา ไม่มีความหมายแฝง หรือนัยซ่อนเร้น

การสร้างอารมณ์ (dramatic behavior)

การสร้างอารมณ์เป็นตัวแปรสำคัญที่มักพบมากอยู่ในการส่งสารเพื่อการสอนของครูสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ โดยถูกผนวกรวมกับสาร เพื่อกระตุ้นและโน้มน้าวความสนใจของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ เป็นหนึ่งในลีลาทางการส่งสารของครู เพื่อสร้างอารมณ์ในเรื่องเล่า ในการโน้มน้าวใจ

การโต้แย้ง(contentiousness)

การโต้แย้งมักใช้ในสถานการณ์ที่ต้องการเน้นความมีเหตุผลที่ทำให้เด็กรู้จักคิดและแสดงความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้นเช่น สถานการณ์การพูดคุยในชั้นเพื่ออภิปรายถึงบทเรียนกับครู ทำให้เกิดการโต้แย้งเพื่อให้เห็นความสอดคล้องของความคิดและเหตุผล และได้ข้อสรุปทางความคิดที่ชัดเจนขึ้นร่วมกัน ตลอดจนทัศนคติและการกระทำ

ความมีชีวิตชีวา(animation)

ความมีชีวิตชีวาเป็นส่วนหนึ่งในลีลาทางการสอนของครูสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิเช่นเดียวกันโดยพบว่าความมีชีวิตชีวาช่วยกระตุ้นผู้รับสารให้พร้อมที่จะเรียนรู้ และสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับสารได้เป็นอย่างดี

การสร้างความประทับใจ(impression leaving)

การสร้างความประทับใจพบว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเด็ก ทั้งในระยะเริ่มต้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจผู้สอน และระยะการฟื้นฟูในการช่วยเหลือเด็กด้านต่างๆ เน้นในการสื่อสารช่วงเริ่มต้นเพื่อเปิดความสัมพันธ์ใหม่

การเอาใจใส่ผู้รับสาร(intentiveness)

การเอาใจใส่ผู้รับสารมีการกระทำโดยสร้างกิจกรรมที่ผู้รับสารพึงพอใจ การเลือกสื่อสารในวิธีที่ผู้รับสารปรารถนา และการเสริมแรงด้วยสิ่งที่คุณรับสารพึงพอใจ มีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนและรูปแบบของการเรียน เพื่อให้ผู้รับสารตอบสนองตามความต้องการของครูในฐานะผู้ส่งสาร

การเปิดรับ (openness)

พบว่าครูมีการเปิดรับสิ่งใหม่ทั้งแนวคิด ความรู้ และวิธีการ ตลอดจนข่าวสารที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาและตลอดจนการเปิดรับความคิดและจินตนาการที่เด็กแสดงออกมาอย่างเต็มที่ในการเรียนการสอนและกิจกรรมที่ครูสนับสนุน

ความเป็นมิตร (friendliness)

ความเป็นมิตรคือตัวแปรที่พบอยู่ในแบบฉบับการสื่อสารของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิที่สามารถสังเกตได้ชัดเจนโดยบ่งบอกได้จากความเชื่อถือ ความไว้วางใจที่เด็กมีต่อครู การแสดงออกและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก

ความผ่อนคลาย (relaxed)

มักใช้ในสถานการณ์การสอนบทเรียนที่ต้องใช้ความพยายามและระยะเวลาอย่างมากเช่นผลงานศิลปะ งานประดิษฐ์ด้วยความสามารถที่น้อยประกอบด้วยความอดทนน้อยจึงต้องใช้ความผ่อนคลายช่วยคลายความกดดันต่างๆที่เกิดขึ้นในชั้น และ

บำบัดด้านอารมณ์ ในวิธีต่างๆ เช่นการฟังเพลงขณะทำงาน หรือ การปล่อยให้เด็กทำผลงานไปเรื่อยๆไม่เร่งรัด และให้กำลังใจเมื่อเด็กเริ่มหมดความอดทน

ตัวอย่างเช่น ในการสอนจะพบว่ามิตัวแปรที่มีลักษณะเด่นคือความเป็นมิตร การสร้างอารมณ์และความผ่อนคลาย ครูใช้ความเป็นมิตรสื่อสารกับเด็กทำให้เด็กรู้สึกมั่นใจเมื่อมาเรียนกับครูและเพื่อนโดยการแสดงออกและบุคลิกภาพของครูและการสร้างอารมณ์ในการอธิบายเนื้อหาวิชาเพื่อให้เด็กมีแรงจูงใจการรับสารและใช้ความผ่อนคลายเมื่อผู้เรียนเหนื่อยล้าและเครียดเกินไป

และตัวอย่างเช่น ในการดูแลสุขภาพลักษณะทางกายของเด็กจะมีตัวแปรเด่นคือ การเอาใจใส่ผู้รับสาร ความเป็นมิตร และความกระชับตรงไปตรงมา ครูจะคอยสังเกตว่าเด็กมีความสับสนหรือไม่ ปฏิบัติตนได้ถูกต้องหรือไม่หากไม่ถูกครูจะทำให้ดูและสาธิตเพื่อให้เด็กทำเองได้ ด้วยความเป็นมิตรไม่กดดัน และใช้คำสั่งที่กระชับ ประโยคสั้นๆตรงไปตรงมา

2. กระบวนการสื่อสารในชั้นเรียนระหว่างครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

กระบวนการสื่อสารในชั้นเรียนระหว่างครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิพบว่าสามารถแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนเตรียมการสื่อสาร ขั้นทำการสื่อสารและ ขั้นติดตามผล การสื่อสาร

2.1 ขั้นเตรียมการสื่อสาร หมายถึง การเตรียมตัวของครูก่อนที่จะทำการสื่อสารกับเด็กเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการสื่อสาร

ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ

1. การปรับตัวของครูผู้สอน
2. การศึกษาเด็กในฐานะผู้รับสาร
3. การวิเคราะห์เด็กในฐานะผู้รับสาร

การปรับตัวของครูผู้สอน

จากการสัมภาษณ์ครูประจำชั้น ทั้ง 12 คน พบว่าครูผู้สอนมีการปรับตัวด้านทัศนคติที่มีต่อเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ โดยวิธีการต่างๆ โดยพบว่าครูผู้สอนมีทัศนคติต่อเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ ก่อนและหลังที่ได้พบกับเด็กแตกต่างกัน ดังตาราง

ลำดับผู้สอน	ทัศนคติก่อนที่ได้พบกับเด็ก	ทัศนคติหลังที่ได้พบกับเด็ก	วิธีการปรับตัว
1	มีความล่าช้ากว่าเด็กปกติและไร้เดียงสา	ไร้เดียงสา,สามารถสอนให้เรียนรู้ได้	เข้าไปสัมผัส,เรียนรู้จากการอบรม
2	คิดว่าตนเองสอนไม่ได้โดยเปรียบเทียบจากเด็กปกติเป็นหลัก	น่ารักและบริสุทธิ์ เข้าใจได้	เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์,การสอบถามจากทางบ้าน
3	รู้สึกว่าจะน่าจะสอนยาก	สอนได้และรู้สึกคุ้นเคยกันดี	เข้าไปสัมผัสใกล้ชิด
4	ไม่เคยรู้จักเด็กพิเศษประเภทนี้มาก่อนแต่คิดว่าไม่กลัวน่าจะลองสอนดู	เด็กมีความสามารถและสามารถฝึกหัดได้	ปรับความเร็วในการพูด,เข้าหาเด็กบ่อยๆ
6	รู้สึกสงสารและรู้สึกว่าเด็กไร้เดียงสาไม่เหมือนเด็กปกติ	คิดว่าสามารถฝึกได้ แต่ก็หนักใจว่าจะเข้าใจสิ่งที่เราบอกหรือไม่	ศึกษาประวัติ,นำเทคนิคของเด็กอนุบาลมาใช้
7	มีความคุ้นเคยจากความรู้พื้นฐานและการฝึกสอนมาก่อน	คิดว่าเข้าใจได้ว่าต้องสอนแบบใด	เตรียมการสอนจากลักษณะของเด็กความชอบ
8	กลัวว่าจะไม่เข้าใจกลัวสอนไม่ได้	มีความน่ารัก เชื่อฟังและเข้าใจ	อ่านหนังสือ,บทความ และสังเกตพฤติกรรม
9	มีการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเด็กปกติ	ค่อยสอนช้าๆ น่าจะสอนได้	ค่อยๆพูด ค่อยๆสั่งดูการตอบสนอง
10	กลัวว่าจะไม่เข้าใจ	เด็กมีความสามารถและ	เข้าไปสัมผัสใกล้ชิด

	กลัวสอนไม่ได้	สามารถฝึกหัดได้	
11	ไม่แตกต่างกันแต่ชี้กว่าด้านการรับรู้	ทำความเข้าใจได้แต่ชี้กว่าเด็กปกติ รับเนื้อหาได้จำกัด	ปรับลดเนื้อหาลงหากไม่เข้าใจแต่เพิ่มกิจกรรมเพื่อผ่อนคลาย
12	เด็กก็คือเด็กเหมือนกันด้านนิสัยแต่มีพัฒนาการและการรับรู้ชี้กว่า	คิดว่าสอนได้	อาศัยความรู้จากเด็กอนุญาตช่วยและเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของตนเอง

ตารางที่ 6. แสดงทัศนคติก่อนและหลังที่พบกับเด็กของครูผู้สอนและการปรับตัว

จากตารางพบว่าครูมีทัศนคติก่อนการพบกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิแตกต่างกัน 3 กลุ่มด้วยกันคือ คิดว่าสอนไม่ได้ คิดว่าแตกต่างจากเด็กปกติแต่น่าจะสอนได้ และคิดว่าเหมือนกับเด็กปกติด้านนิสัยและน่าจะสอนได้ ส่วนทัศนคติหลังจากพบและสัมผัสกับเด็กคล้ายคลึงกันคือ บริสุทธิ ไร้เดียงสา และสามารถสอนได้ ด้านวิธีการปรับตัวพบว่าครูมีการปรับตัวหลากหลายวิธีการได้แก่

- เข้าไปสัมผัสกับเด็ก ,สังเกตพฤติกรรม
- การตอบสนอง
- ศึกษาประวัติ
- อ่านหนังสือ,บทความ
- เรียนรู้จากการอบรม
- เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์
- อาศัยความรู้จากเด็กอนุญาต
- ปรับลดเนื้อหาลงหากไม่เข้าใจ
- ปรับลดความเร็วในการพูด
- เพิ่มกิจกรรมเพื่อผ่อนคลาย

ครูอ้อ ซึ่งจบการศึกษาด้านสาขาวิชาเอกนาฏศิลป์ ทำการสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิมานาน 16 ปี มีความสามารถในการสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ ได้เล่าถึงการปรับตัวเมื่อมาทำการสอนเป็นครั้งแรกให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ครูคิดว่าเด็กก็เหมือนเด็กปกติ ไม่ได้น่ากลัว เราก็อาศัยข้อมูลและการเรียนรู้เพิ่มเติมช่วย ในใหม่ๆเด็กก็จะลองของเราบ้าง แกล้งเราบ้าง เราก็ปล่อยให้เขาแสดงพฤติกรรมอย่างเต็มที่ จากนั้นครูก็จะให้เด็กรู้จักกรอบที่ครูวางไว้ มีการลงโทษ เช่น ดชนมบ้าง เพื่อให้เด็กสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้” (สุภรทิพย์ ภูมมา, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2548)

ครูแอร์ ซึ่งจบการศึกษาในสาขาวิชาเอกการประถมศึกษาและต้องทำการสอนเด็กปัญญาอ่อนที่เป็นชั้นเด็กเล็กคือห้อง ระดับฝึกอบรวมได้ 1 ได้กล่าวถึงการปรับตัวว่า

“เด็กปัญญาอ่อนก็เหมือนเด็กเล็กๆที่มีความไร้เดียงสา แต่มีพัฒนาการล่าช้า ครูจะใช้วิธีโดยพยายามทำความเข้าใจกับตัวเด็กให้มากที่สุด ศึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรม และความรู้เรื่องภาวะปัญญาอ่อนเพื่อให้เราเข้าใจโลกของเด็กให้มากที่สุด” (ทัศนีย์ กิจพันธุ์, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2547)

การศึกษาเด็กในฐานะผู้รับสาร

ในเบื้องต้นครูจะศึกษาผู้รับสารเพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้น ภูมิหลังครอบครัว ประวัติการเจ็บป่วย และพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กในแต่ละราย โดยพบว่าครูมีการใช้วิธีการดังนี้

ก. การสังเกต

การสังเกต เป็นวิธีแรกที่สามารถทำให้ครูพบพฤติกรรมการสื่อสารรายบุคคล เช่น พูดได้ชัด พูดไม่ชัดแต่สามารถเข้าใจได้ทุกคำ พูดได้บางคำแต่สามารถเข้าใจได้ทุกคำ หรือพูดได้บางคำแต่ไม่สามารถเข้าใจได้ทุกคำ เปล่งเสียงได้แต่สามารถสื่อสารได้เข้าใจ เปล่งเสียงได้แต่ไม่สามารถสื่อสารได้เข้าใจ เด็กบางรายพูดได้แต่มีภาษาของตนเองที่ไม่สามารถเข้าใจความหมาย คล้ายการพูดของเด็กทารก ที่จะทำท่าเหมือนกับพูดได้ ครูจะทราบพฤติกรรม

ทางการสื่อสารของนักเรียนในชั้นเรียนของตน ว่าแต่ละคนนั้นมีความสามารถทางการสื่อสารแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

ผู้วิจัยพบว่าครูประจำชั้นมีความสามารถในการสังเกต สามารถสังเกตได้ละเอียดลออและทำได้อย่างรวดเร็ว ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่มีความผิดปกติต่างๆได้ดี ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กเกิดจากการสังเกตและความเข้าใจที่ครูมีในเด็กแต่ละคนยิ่งครูมีการสังเกตและเอาใจใส่มากยิ่งขึ้น มีความสนิทสนมและเข้าถึงเด็กได้มาก เช่น ครูพัชครูประจำชั้นระดับฝึกอบรมได้ 2 ครูพัชมีความเอาใจใส่และมีความสามารถในการตรวจตราขณะที่เด็กในห้องทำการรวมกลุ่มหรือทำกิจกรรมครูพัชจะตรวจนับว่าเด็กหายไปหรือไม่ ซึ่งครูพัชก็จะรู้ทันทีว่าเด็กคนไหนหายไป และหายไปอยู่ที่ไหน ตอนเย็นเมื่อเด็กจุกต้องนั่งรอผู้ปกครองมารับ ครูพัชเรียกเด็กชายคนหนึ่งซึ่งครูพัชคุ้นเคยให้เข้ามาหา เด็กคนนั้นเดินเข้ามาหาครูพัช ครูพัชบอกให้ส่งกระเป๋านักเรียนมาให้ดู ครูพัชถามว่าทำไมกระเป๋าถึงมีขนาดใหญ่ เด็กคนนั้นไม่ตอบ ครูพัชจึงขอเปิดดู พบว่าเด็กได้เอาสิ่งของจากบ้านใส่มาในกระเป๋าด้วยได้แก่ เทปเพลงจำนวนมาก สมุดและเสื้อผ้าของพี่สาว กล้องและของเล่นต่างๆ ครูพัชจึงบอกแก่เด็กว่าไม่ควรเอาของอื่นๆที่ไม่ใช่หนังสือมาโรงเรียนโดยเฉพาะสิ่งของของคนอื่น ซึ่งครูพัชจึงได้บอกแก่ผู้ปกครองให้ทราบเพื่อดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดต่อไป เพราะเด็กอาจจะไปหยิบของของผู้อื่นจนติดเป็นนิสัยได้

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข. การศึกษาจากแผนการสอนรายบุคคล

แผนการสอนรายบุคคลหรือ IEP เป็นเสมือนเพิ่มข้อมูลส่วนตัวของเด็ก จะประกอบไปด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังของเด็ก และพัฒนาการ ณ ปัจจุบัน อันได้แก่ประวัติครอบครัว ประวัติการรักษา ประวัติทางการศึกษา ตั้งแต่เด็กเข้ารับการฟื้นฟู และความสามารถในทักษะด้านต่างๆที่ครูประจำชั้นและผู้ปกครองได้ทำการ ประเมินความสามารถร่วมกันและบันทึกเก็บเป็น

ฐานข้อมูลในการวางวัตถุประสงค์ในการทำแผนการสอนเฉพาะรายบุคคลต่อไป ครูจะทราบว่าเด็กสามารถอ่านได้กี่คำ เขียนได้อย่างไร เขียนตามเส้นหรือเขียนได้เอง ระบายสีเองได้หรือว่าต้องมีครูช่วยในการจับมือ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ครูจะนำไปประกอบการศึกษาเด็กแต่ละคนได้เป็นอย่างดี แผนการสอนรายบุคคลเป็นเสมือนคู่มือที่จะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กได้รวดเร็วที่สุด สะดวกและสามารถติดตามข้อมูลที่เป็นปัจจุบันที่สุดที่ครูประจำชั้นคนเก่าได้ประเมินและบันทึกไว้

ค. การสอบถามจากครอบครัว

ครอบครัวของเด็กสามารถให้ข้อมูลด้านการเลี้ยงดูเด็ก ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมทางการสื่อสาร เช่น ใครเป็นคนสอนการบ้านให้เด็ก หรือเด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากน้อยเพียงใดเมื่ออยู่ที่บ้าน ซึ่งเด็กบางคนเมื่ออยู่โรงเรียนมีการทำตามกฎระเบียบได้ดี แต่เมื่ออยู่บ้านมักมีปัญหาพฤติกรรมเนื่องจากการเลี้ยงดูที่ตามใจและไม่ให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเอง โดยข้อมูลทั้งหมดทำให้สามารถเข้าใจเด็กได้ดียิ่งขึ้น เพราะวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็กแต่ละคนจะช่วยสะท้อนปัญหาและสะท้อนอุปนิสัยของเด็ก ครูประจำชั้นนั้นมีการใช้การสื่อสารด้วยการโทรศัพท์เป็นช่องทางหลักในการติดต่อกับผู้ปกครองอยู่เสมอ เพื่อสอบถามพฤติกรรม เมื่อเด็กขาดเรียนและเมื่อเด็กเกิดปัญหา การสื่อสารทำให้ครูประจำชั้นสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับเด็กเมื่อเด็กอยู่ที่บ้าน และที่โรงเรียนมีความแตกต่าง หรือพบเห็นว่ามีสิ่งใดที่น่าจะสามารถแก้ไขได้ ทำให้ครูและผู้ปกครองรับรู้ความเป็นไปของเด็กตลอดเวลา

ง. ศึกษาปัญหาความบกพร่องทางการสื่อสาร

เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีความสามารถทางการสื่อสารไม่เท่ากัน ครูจึงมีการศึกษาปัญหาที่แท้จริงว่าความบกพร่องมีสาเหตุมาจากอะไร เช่นในกรณีที่เด็กไม่พูด เป็นเพราะเด็กบกพร่องทางการพูด หรือบกพร่องทางการได้ยิน เนื่องจากความพิการโดยกำเนิดหรือเป็นเพราะสาเหตุทางจิตเวช

ดังเช่นกรณีของเด็กหญิงแนน แนนเป็นเด็กหญิงรูปร่างสูง อายุประมาณ 14 ปี เมื่ออยู่ที่โรงเรียนแนนไม่เคยพูดหรือเปล่งเสียงเป็นคำ จะมีเพียงเสียงหัวเราะและยิ้ม ซึ่งครูอ้อครูประจำชั้นของแนน ห้องระดับฝึกอบรมได้ 6 บอกแก่ผู้วิจัยว่า แนนสามารถพูดได้ แต่แนนเลือกที่จะไม่พูดเมื่อมาโรงเรียน เนื่องจากแม่ของแนนบอกว่า แนนไม่ได้อยากมาโรงเรียนในตอนแรก ทำให้รู้สึกต่อต้านการมาโรงเรียน การที่แนนไม่พูดจึงไม่ได้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางกาย หากแต่เป็นอาการทางจิตเวช โดยครูอ้อได้รับทราบจากครูพัชซึ่งเป็นครูประจำชั้นเก่าของแนนว่าแนนจะพูดเมื่ออยู่ที่บ้านเพราะเมื่อครูพัชโทรไปหา แนนจะมาพูดสายด้วย แต่เมื่อมาโรงเรียนแนนก็จะไม่พูดเลย

จ. ศึกษาประเภทของสื่อที่สามารถเข้าถึงเด็กได้

เนื่องจากในช่องทางการสื่อสารในทางปกติถูกปิดกั้น ด้วยความบกพร่องทางการสื่อสารเฉพาะบุคคล ครูจึงทำการเลือกวิธีการสื่อสารอื่นๆ ที่สามารถเข้าถึงเด็กได้ไม่ว่าจะเป็นสื่อวัจนะ (verbal) และสื่อวัจนะ (nonverbal) ได้แก่ ภาษาท่าทาง สายตา การใช้มือประกอบคำพูด หรือสื่อที่รับรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น สื่อที่รับรู้ด้วยการเห็น (visual) ได้แก่ ภาพ สัญลักษณ์ สิ่งของจริง สื่อที่รับรู้ด้วยการฟัง (audio) ได้แก่ เพลง เสียงธรรมชาติ รายการวิทยุ ตลอดจนสื่อที่รับรู้ด้วยการเห็นและการฟัง (audio-visual) ได้แก่ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ มิวสิควิดีโอ วิดีโอคาราโอเกะ โปรแกรมช่วยสอนด้วยคอมพิวเตอร์ ที่สามารถเข้าถึงเด็กได้ มีการนำมาใช้เพื่อให้เกิดการโต้ตอบระหว่างครูกับเด็กได้ในที่สุด ซึ่งเด็กจะมีทางเลือกที่หลากหลายและเหมาะสมกับความสามารถทางการสื่อสารของแต่ละคน

ครูผู้สอนจะมีความสามารถในการเลือกประเภทของสื่อที่เหมาะสมกับจุดเด่นจุดด้อยในความสามารถทางการสื่อสารของเด็กแต่ละคน สังเกตได้จากความเข้าใจและการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง ปฏิกริยาโต้ตอบ เด็กสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้ชัดเจน ความพึงพอใจ ความสนใจ ไม่พบว่าเด็กไม่เข้าใจในสิ่งที่ครูพูดและอธิบายด้วยวิธีการต่างๆ และพบว่าครูสามารถ

เข้าใจสิ่งที่เด็กสื่อได้ทุกคน แม้จะต้องอาศัยระยะเวลาที่ไม่เท่ากันในแต่ละคนก็ตาม

การวิเคราะห์เด็กในฐานะผู้รับสาร

ครูผู้สอนมีการวิเคราะห์เด็กปัญหาอ่อนระดับสติปัญญาจากข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาผู้รับสารในแง่ต่างๆดังนี้

- ลักษณะทางประชากรศาสตร์

ได้แก่ เพศ วัย ภูมิภาคหลังทางครอบครัว

- ลักษณะทางจิตวิทยา

ได้แก่ ทักษะสติ ค่านิยม แรงจูงใจ ความต้องการ ความสนใจ อารมณ์ ความรู้สึก สมาธิ อคติ ความเข้าใจ ความไหวพริ้ว

- ลักษณะบุคลิกนิสัย

ได้แก่ ความเปิดเผยตนเอง ความใจกว้างหรือใจแคบ มีการยอมรับได้ง่ายหรือดีใจวัน มีความกระตือรือร้นหรือเฉื่อยชา พุดเก่งหรือพุดน้อย เชื้อมั่นหรือขาดความเชื่อมั่น

2.2 ขั้นทำการสื่อสารกับเด็กปัญหาอ่อนระดับสติปัญญา

พบว่าเป็นการสื่อสารเชิงรุกเพื่อแก้ปัญหาด้านการรับรู้และความเข้าใจโดยประกอบไปด้วย

1. การใช้ตนเองเป็นแบบอย่างทางการสื่อสาร
2. การวิเคราะห์ความหมายของสาร
3. การปรับพฤติกรรมทางการสื่อสารของเด็ก
4. การใช้กิจกรรมเป็นสื่อ
5. การใช้ความสุนทรีย์กระตุ้นการรับรู้
6. การใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา

การใช้ตนเองเป็นแบบอย่างทางการสื่อสาร

ครูเป็นสื่อมีชีวิตที่ใกล้ชิดกับเด็กตลอดเวลา ดังนั้นครูจึงเป็นผู้ถ่ายทอดบุคลิกภาพทางการสื่อสาร และถ่ายทอดทักษะทางการสื่อสารมายังเด็กโดยตรง โดยการสังเกต จดจำ และเลียนแบบการกระทำต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้คำพูด การใช้ประโยค การเล่าเหตุการณ์ การใช้บทสนทนาเพื่อโต้ตอบ เสมือนหนึ่งได้ทำการสาธิตด้วยการใช้ตนเองเป็นแบบอย่างตลอดเวลา ครูจึงเป็นต้นแบบทางการสื่อสารที่สำคัญต่อพัฒนาการทางการสื่อสารของเด็ก ปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

การวิเคราะห์ความหมายของสาร

จากประเภทสื่อที่หลากหลาย ทำให้สารที่ครูได้รับมีความแตกต่างจากสารของคนปกติทั่วไปในช่องทางหลัก โดยสารที่มาเป็นภาษาพูด อาจเข้าใจได้ทันที แต่สารที่มาในรูปแบบของอวัจนภาษาจะต้องเน้นการศึกษาทำความเข้าใจในอวัจนสารและวิเคราะห์ความหมายของสาร โดยอาศัยประสบการณ์ ความสนิทสนมใกล้ชิดระหว่างครูกับเด็ก และการเรียนรู้จากการสังเกต ประกอบกันเพื่อให้ทราบว่าเด็กต้องการจะสื่ออะไรมายังครู

สารที่เด็กส่งมาพบว่ายังมีความคลุมเครือและความแตกต่างจากสารทั่วไป เช่นคำที่ไม่ชัดเจน คำที่ไม่มีความหมาย เสียงในลำคอ ภาษาที่เด็กคิดขึ้นเองแทนภาษาที่เป็นคำ การเปล่งเสียงเดิมแต่มีความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป ทำทางที่สื่อถึงเหตุการณ์ต่างๆ ครูอาศัยการสังขมประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กในการแปลสารและโต้ตอบกับเด็กแต่ละคน

ครูอ้อยครูประจำชั้นระดับฝึกอบรมได้ 4 เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงการหาวิธีที่ใช้ในการศึกษาความหมายจากสิ่งที่เด็กชายเกม ซึ่งเด็กชายเกมเป็นนักเรียนในชั้นคนหนึ่งที่มีการพูดที่แปลกและคนทั่วไปไม่เข้าใจว่า

“ ตอนแรก ครูก็ฟังไม่รู้เรื่องเหมือนกันนะ อย่างเจ้าเกมเนี่ย พูดแล้วฟังไม่รู้เรื่องชอบเล่นโดยการใส่เสียงบ่นๆจิ้งจกแทนการพูด แต่ที่จริงพูดได้ไม่กี่คำ ครูจะอาศัยเดาจากการจับเป็นคำๆ แล้วค่อยปะติดปะต่อไป อย่างบางทีพูดว่า “ข้าว” แต่ก็มีคำอื่นด้วยนะครูก็จะถามเค้าว่า “หิวข้าวหรือ” เค้าก็

พยักหน้า แต่มาตอนหลังเราฟังเค้าบอ่อยๆเข้าก็รู้แล้วล่ะว่าอ้อ เป็นอย่างนี้ หรือจะเอาอะไร” (อุบลรัตน์ พิมโคตร,สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2548)

ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กชายเกมจึงพบว่า เกมมักจะพูดได้น้อยคำและพูดไม่ชัด แต่มีความต้องการที่จะสื่อสารมาก ดังนั้นจึงมักสื่อออกมาในรูปของการพิมพ์ไปเรื่อยๆแทนคำพูดหลายๆคำที่อยากจะทำพูดได้มากและเร็วเช่นเดียวกับคนปกติ เกมมักจะ ชอบแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ในการเล่นและต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจและโต้ตอบด้วย โดยเฉพาะครูอ้อย ครูอ้อยจึงปล่อยให้เกมได้ทำเสียงต่างๆแทนการพูด โดยสามารถเล่นเลียนแบบท่าทางของบุคคลที่เกมชอบได้ เกมชอบรายการทอล์กโชว์และต้องการแสดงเป็นพิธีกรด้วยการเลียนแบบท่าทางของคุณสรยุทธ สุทัศนะจินดา ในรายการถึงลูกถึงคน ซึ่งเกมจะแยกแยะว่าการเล่นเป็นคุณสรยุทธเป็นการแสดงท่าทางจะไม่ใช้คำพูดจริงซึ่งพูดได้ยากสำหรับเกม เกมจึงพิมพ์และเลียนแบบท่าทางแทนแต่เมื่อ ต้องการสื่อสารกับครูอ้อยและผู้วิจัยที่นั่งเล่นด้วยจึงพูดทีละคำเหมือนปกติ ผู้วิจัยจึงพบว่าสารที่เกมส่งมาเป็นการเลียนแบบท่าทางที่เกมชอบไม่ได้มีความหมาย อะไรเป็นพิเศษที่ต้องการจะสื่อ การศึกษาสารที่ได้รับโดยพิจารณาถึงผู้ส่งสารทำให้เข้าใจว่า เกมต้องการจะสื่ออะไรในเสียงต่างๆหรือไม่ทั้งนี้ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ในการพิจารณาว่าสารใดมีความหมายใด

การปรับพฤติกรรมทางการสื่อสารของเด็ก

การปรับพฤติกรรมทางการสื่อสารคือ ครูจะปรับลดพฤติกรรมทางการสื่อสารในเชิงลบ และเพิ่มพฤติกรรมการสื่อสารในเชิงบวก พฤติกรรมสื่อสารเชิงลบได้แก่การไม่พูด ความบกพร่องทางการใช้ภาษา การพูดและการเขียนที่ไม่ถูกต้อง การแสดงออกทางภาษาพูด การเลือกใช้คำ และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเช่น มีความก้าวร้าว การด่าทอกันด้วยคำหยาบ และทำร้ายร่างกายผู้อื่นเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ ส่วนพฤติกรรมการสื่อสารในเชิงบวก ได้แก่ การพูดได้ การเปล่งเสียงได้ การพูดอย่างชัดเจน การพูดโดยไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าวต่อผู้ที่พูดด้วย การใช้คำสุภาพ การใช้คำตอบรับที่มี

ทางเสียง ความมีมารยาทที่ดีทางการพูด การเลือกใช้คำที่ต้องการสื่อความหมายได้ชัดเจน การสบตาผู้ฟังและผู้ที่เกี่ยวข้องความหมายด้วย ทักษะการใช้ภาษาที่ถูกต้อง การออกเสียง การใช้คำ ความสามารถในการอ่านปาก และออกเสียงจากรูปปากที่ถูกต้อง ทำให้เด็กสามารถบอกสิ่งที่ต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจ นอกจากนี้รวมไปถึงการสื่อด้วยสัญลักษณ์ การใช้วจนภาษาและภาษาท่าทางต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พบว่าครูใช้กลยุทธ์ในการปรับลดพฤติกรรมสื่อสารเชิงลบ ได้แก่

ก.การเสริมแรงทางลบ

การเสริมแรงทางลบเป็นกลยุทธ์ที่ครูใช้เพื่อให้เด็กลดพฤติกรรมก้าวร้าว และหยุดพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องในทันที เช่น ใช้การว่ากล่าวตักเตือน การโน้มน้าวให้เห็นผลของการกระทำ การชี้ให้เห็นสิ่งที่ไม่ดี การใช้คำสั่งให้หยุด ซึ่งวิธีการที่เลือกใช้กับเด็กต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในเด็กแต่ละคน ทั้งนี้ต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจว่า พฤติกรรมดังกล่าวที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใดด้วย เด็กบางคนจะไม่ทำตามหากใช้วิธีการดี ต้องอาศัยการพูดอย่างมีเหตุผลจึงจะหยุด ส่วนเด็กเล็กๆ การอธิบายเหตุผลหรือการว่ากล่าวตักเตือนไม่อาจทำให้หยุดพฤติกรรมได้เท่ากับการตี ซึ่งเด็กจะหยุดทันที

เด็กชายน้ำหนักห้องระดับเรียนได้ 3 มีความสามารถในการพูดและการแสดงออกแต่มีปัญหาด้านพฤติกรรมทางการสื่อสาร โดยมีพฤติกรรมชอบว่าผู้อื่นด้วยคำหยาบ และใช้คำพูดซ้ำๆโดยไม่รู้ตัว และเตะทุกๆคนเมื่อถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่พอใจหรือเมื่ออยู่ในห้องเรียน ครูต้อมซึ่งเพิ่งเป็นครูประจำชั้นคนใหม่ของน้ำหนักหาวิธีที่จะหยุดพฤติกรรมดังกล่าวหลายวิธี เช่น ตีเพื่อให้หนักหยุดว่าผู้อื่น หรือไม่พูดด้วย เมื่อน้ำหนักพูดหยาบคาบและเตะครู จนกระทั่งพบว่าเมื่อให้น้ำหนักแยกออกจากกลุ่มไปนั่งอยู่กับพื้นคนเดียวน้ำหนักจะหยุดพูด จึงพบว่าน้ำหนักกลัวการแยกตัวออกจากกลุ่มมากที่สุด เมื่อน้ำหนักเตะและดาอิก ครูต้อมจึงใช้วิธีการแบบเด็ดขาดเพื่อให้หยุดพฤติกรรมแบบถาวร โดยให้น้ำหนักไปยืนกอดอกที่สนามเป็นเวลา 3 วัน ตลอดเวลาเมื่อเพื่อนเรียนกันอยู่ในห้องเรียน น้ำหนักจึงพูดว่า “ไม่เอานะ ไม่ทำนะ ไม่ทำแล้ว” ครูต้อมจึงให้น้ำหนักกลับเข้าชั้น ครูต้อมจึง

ตกเตือนและอธิบายด้วยเหตุผลที่ครูทำ ตั้งแต่นั้นไม่พบว่า นัทเตะเพื่อนหรือใครอีกเลย เมื่อนัทพูดซ้ำๆอีก ครูต้อมเพียงพูดว่า “นัท อยากนั่งที่พื้นใหม่” นัทก็จะเงยบั้นที แต่พฤติกรรมชอบพูดซ้ำๆก็ไม่สามารถหายขาดได้ เมื่อนัทพูดกับผู้วิจัยก็ยังพูดซ้ำๆอยู่ เช่นเมื่อนัทเล่นขว้างของกับเพื่อน ผู้วิจัยเข้าไปห้ามและบอกกับนัทว่าถ้าขว้างของอีก จะไปบอกครูต้อม นัทก็จะพูดว่า “ไม่ฟ้องนะ ไม่ฟ้องนะ” เมื่อผู้วิจัยถามว่าแล้วจะทำอีกหรือไม่ นัทก็ตอบว่า “ไม่ทำ ไม่ทำแล้ว ไม่ฟ้องนะไม่ฟ้อง”

ในห้องระดับฝึกอบรมได้ 1 และ 2 พบว่าเด็กมักแสดงออกเมื่อไม่พอใจด้วยการพูดคำหยาบ ครูประจำชั้นคือครูแอร์และครูพัชจะใช้การลงโทษด้วยการตีทันทีที่พบว่าเด็กด่าและพูดคำหยาบ เด็กจะกลัวและหยุดพูดทันที การที่เด็กพูดคำหยาบพบว่าเป็นจากการเลียนแบบการกระทำของผู้ใหญ่ เด็กไม่มีความหมายของคำที่พูดแต่ต้องการแสดงออกถึงความโกรธและความไม่พอใจที่ตนมีต่อผู้อื่น ซึ่งการลงโทษเด็กด้วยการตีนั้นเป็นวิธีหนึ่งของการเสริมแรงทางลบที่ให้ผลดีแก่เด็กเล็ก เพราะมีประสิทธิภาพในการหยุดพฤติกรรม

ครูแอร์และครูพัชเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เด็กเล็กนั้นการดูแลจะต้องคอยดูแลพฤติกรรมอย่างใกล้ชิดเพื่อไม่ให้เกิดนิสัยที่ติดตัวไปจนโต แม้กระทั่งนิสัยเล็กๆน้อยๆก็ไม่สามารถมองข้ามได้เพราะอาจส่งผลกระทบต่ออนาคตโดยคาดคิดได้ การอบรมการลงโทษเด็กอยู่ในขอบเขต ไม่ได้มีเจตนาในทางที่จะทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บแต่อย่างใด เพราะครูได้ทำการชี้แจงรูปแบบการเรียนการสอนและขออนุญาตผู้ปกครองของเด็กทุกคนในชั้นก่อนที่จะเริ่มทำการเรียนการสอนในแต่ละปีการศึกษา ซึ่งผู้ปกครองและครูยินดีให้ความร่วมมือกับครูอย่างเต็มที่และพร้อมรับฟังปัญหาและแนวทางแก้ไขเป็นอย่างดี พบว่าผู้ปกครองมีทัศนคติที่ดีต่อการฟื้นฟูเด็กด้วยวิธีของครูและให้สิทธิครูอย่างเต็มที่สังเกตได้จากเมื่อพบหรือได้รับแจ้งจากครูว่าได้ทำโทษเด็กและปรับพฤติกรรมเด็กผู้ปกครองรู้สึกพอใจและยินดีไม่ต่อว่าหรือแสดงอาการไม่พอใจต่อครู แต่กลับแสดงความขอบคุณด้วยคำพูดและให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดอย่างเต็มที่

พบว่าครูใช้กลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสื่อสารเชิงบวก ได้แก่

ก. การเสริมแรงทางบวก

การเสริมแรงทางบวกคือการทำให้ผู้เรียนรู้สึกดีต่อการเรียนและปฏิบัติตามภายใต้เงื่อนไข การเสริมแรงทางบวกนั้นพบว่ามีหลายวิธีด้วยกัน คือการสร้างความรู้สึกในแง่ดี การสร้างทัศนคติที่ดี ความอบอุ่น ความเชื่อมั่น การส่งเสริมความกล้าแสดงออก และการเสริมแรงที่ถูกนำมาใช้มาก คือ วิธีของการให้รางวัลและการโน้มน้าวใจด้วยรางวัล ซึ่งรางวัลในที่นี้ได้แก่ คำชม การสัมผัสจากครู การยอมรับจากครูและเพื่อน การได้รับการยกย่องจากครูและเพื่อน ชม ของเล่น การได้ทำในสิ่งที่พอใจ เช่นร้องเพลง เล่นเกม อ่านหนังสือที่ชอบให้เด็กฟัง ซึ่งพบว่ากรให้รางวัลเป็นการเสริมแรงทางบวกที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งขึ้นอยู่กับความพึงพอใจส่วนตัวของเด็กแต่ละคน เด็กบางคนชอบชมชมอาจจะอยากได้ชมมากกว่าของเล่น หรือบางคนชอบการร้องเพลงก็จะอยากร้องเพลงเมื่อทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จ เป็นต้น ผู้วิจัยพบว่ากรเสริมแรงทางบวกด้วยการให้รางวัล ทำให้เด็กเกิดการเพิ่มพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกมากขึ้น เนื่องจากเด็กเกิดความมั่นใจในการสื่อสารของตน และยังพบว่าเมื่อเด็กได้รับการเสริมแรงทางบวกด้วยรางวัล เด็กจะมีพฤติกรรมทางการสื่อสารเชิงบวกเกิดขึ้นได้เอง ผู้วิจัยพบว่าแม้ว่าในตอนหลังเด็กจะไม่ได้รับรางวัล เด็กก็ยังยึดถือการปฏิบัติแบบเดิมซึ่งเด็กต้องการทำเพราะเกิดความพึงพอใจส่วนตัวและภูมิใจในตนเอง

ในห้องระดับฝึกอบรมได้ 3 เด็กในห้องชอบการร้องเพลงเป็นพิเศษ ครูก็จึงโน้มน้าวใจด้วยการให้เด็กร้องเพลงเป็นรางวัล เมื่อเด็กทำงานเสร็จ ก็จะอนุญาตให้ออกมาร้องเพลงหน้าชั้นได้ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่าเด็กจะทำงานเสร็จได้อย่างรวดเร็วกว่าปกติ ซึ่งงานฝึกเขียนหรือแบบฝึกหัดเด็กจะใช้เวลานานกว่าครึ่งชั่วโมง แต่เมื่อมีการโน้มน้าวใจด้วยรางวัล บรรยากาศในห้องดูคึกคักและตื่นตัวเด็กสามารถทำเสร็จในเวลาสิบถึงสิบห้านาที

ผู้วิจัยพบว่ากรให้รางวัลของครูนั้น ก็ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจและการตัดสินใจของครู เช่นเดียวกับการเลือกใช้วิธีการในการเสริมแรงทางลบ โดย

ครูจะมีการพิจารณาโดยตั้งอยู่บนขอบเขตของความเป็นไปได้และไม่ส่งผลให้เกิดผลเสียแก่ผู้อื่นและตัวเด็กเอง ก่อนตัดสินใจทุกครั้ง

ข. การฝึกหัด

การฝึกหัดสามารถทำได้ในเด็กทุกคน ในเด็กที่พูดไม่ได้แต่เปล่งเสียงได้ ก็ช่วยให้เด็กเปล่งเสียงเป็นคำมากขึ้นโดยการฝึกให้เด็กได้พูดคำนั้นบ่อยๆ เพื่อฝึกกล้ามเนื้อช่องปากให้มีความแข็งแรงมากขึ้น ในเด็กที่พูดได้แต่ไม่ชัดเจน อาศัยการฝึกหัดจากการท่องกลอน การร้องเพลงจากบทเรียนที่เด็กสามารถจำได้ง่าย การอ่านจากบัตรภาพบ่อยๆ การฝึกหัดสามารถทำได้ทุกบริบททางการสื่อสารในชีวิตประจำวันของเด็กทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน ทั้งการฝึกพูดโต้ตอบ การฟังคำสั่งที่ใช้ในชีวิตประจำวัน การฝึกคำศัพท์ใหม่ๆ เพิ่มเติมให้มากขึ้นจากสื่อต่างๆรอบตัวเด็ก

ครูพี่ครูประจำชั้นระดับฝึกอบรมได้ 2 ได้นำวัสดุเหลือใช้ คือ กลักฟิล์มที่ผู้ปกครองไปขอมาจากร้านถ่ายรูปจำนวนมากนำมาเอาระดาษมาฉนวนใส่เอาไว้ข้างในแทนฟิล์ม โดยในกระดาษจะมีคำศัพท์ประกอบรูปภาพสามารถดึงเข้าออกได้ตามต้องการ ให้ผู้ปกครองนำไปฝึกหัดเด็กที่บ้าน ซึ่งได้รับการนำไปใช้อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ปกครองเด็กเล็กได้พยายามช่วยกันทำให้มีคำศัพท์และปริมาณเพิ่มขึ้นตามความต้องการอย่างต่อเนื่อง ครูพี่เล่าถึงเหตุผลที่เลือกใช้กลักฟิล์มว่าถึงแม้จะมีวัสดุอื่นๆที่ราคาถูกแต่เจตนาในการใช้กลักฟิล์มคือสามารถเก็บและพกติดตัวได้สะดวก ครูพี่ขอยากให้ผู้ปกครองสามารถฝึกหัดเด็กได้ง่ายขึ้นและมีความพยายามในการฝึกเด็กมากขึ้นเนื่องจากผู้ปกครองมักไม่ค่อยเห็นความสำคัญในการฝึกหัดแต่หากมีอุปกรณ์ที่พกพาง่ายและสามารถทำเพิ่มเองได้ตามต้องการผู้ปกครองจะเริ่มมีทัศนคติที่ดีต่อการฝึกหัดและพยายามต่อไป การฝึกหัดไม่ได้เกิดผลได้ในระยะเวลาสั้นแต่ต้องอาศัยความอดทนและความพยายามใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของพ่อแม่ด้วยว่าทำได้มากน้อยเพียงใด หาก

ครอบครัวที่พ่อแม่ไม่ค่อยว่างเด็กอาจไม่มีใครฝึกให้ พัฒนาการของเด็กก็ยิ่งพัฒนาได้ล่าช้า

ค. มีการวางแผนเป็นตัวเป็นกลาง

ครูผู้สอนมีการวางแผนในการที่จะเข้าไปช่วยเหลือเด็กในบางเรื่อง เช่น การรับประทานอาหาร การเดิน การลุกเพื่อให้เด็กได้หัดแก้สถานการณ์ด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเอง และให้สถานการณ์เป็นตัวกำหนดให้เด็กต้องทำสิ่งต่างๆเอง ซึ่งจะทำให้เด็กมีทักษะทางสังคมมากขึ้น การเข้าไปช่วยเหลือเมื่อเด็กรับประทานอาหาร หรือถือสิ่งของจึงเป็นการปกป้องเด็กจากความสกปรกและอุบัติเหตุมากเกินไป ซึ่งในเด็กเล็กพบว่าผู้ปกครองตามใจและดูแลเป็นพิเศษ เมื่อมาโรงเรียนก็จะขอให้ครูและพี่เลี้ยงมาทำให้

เช่นกรณีของเด็กชายวิน ห้องระดับเรียนได้ 2 มีความพิการซ้ำซ้อนต้องนั่งรถเข็น และแม่จะต้องตามมาดูแลที่โรงเรียนทุกวันเนื่องจากพี่เลี้ยงที่โรงเรียนไม่สามารถดูแลวินเพียงคนเดียวได้ วินจะนั่งรถเข็นเป็นส่วนมากซึ่งจะต่างกับเพื่อนๆในห้องคนอื่นๆที่สามารถ วิ่งเล่นและทำกิจกรรมในห้องที่ครูจัดได้ วินมีความรู้สึกอยากร่วมสนุกกับเพื่อนๆมักจะยิ้มและหัวเราะเมื่อเห็นเพื่อนๆเล่นกัน ครูเป็นครูประจำชั้นของวินและครูตุนซึ่งทำหน้าที่เป็นวิทยากรจัดกิจกรรมในห้องเรียนคิดว่า การนั่งมากๆโดยไม่ปล่อยให้เด็กใช้ขา จะทำให้กล้ามเนื้ออ่อนแอ ครูปิ่นจึงบอกกับแม่ของวินว่าให้วินได้ลงจากรถเข็นบ้าง โดยให้นั่งกับพื้นร่วมกับเพื่อนๆเวลาทำกิจกรรม เมื่อวินอยากเคลื่อนไหวดำเนินไปเพื่อนให้ใช้วิธีการถัดตัวไปกับพื้น โดยที่ครูและแม่ไม่ต้องเข้าไปช่วย เมื่อเวลาผ่านไปสักกระยะ วินสามารถถัดตัวไปตี่มน้ำเองได้

การวางแผนจึงเป็นการปล่อยให้เด็กเรียนรู้เอง เผชิญกับความผิดพลาดและใช้ความพยายามด้วยตนเอง ทำให้เด็กมีความเข้มแข็งและมีความพยายามในการช่วยเหลือตนเองมากขึ้นซึ่งเด็กอาจมีการพัฒนาได้อีกมากหากได้รับการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง

การใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ

การเรียนการสอนเด็กปัญญาอ่อนจะประกอบด้วยกิจกรรมเป็นหลัก ซึ่งครูจะมีการคิดกิจกรรมใหม่ขึ้นเสมอ โดยในหนึ่งวิชาจะมีกิจกรรมที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ เพื่อให้เหมาะกับความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของเด็ก พัฒนาการแต่ละด้านสามารถเกิดจากการบูรณาการการเรียนรู้อันหลากหลายร่วมกันได้ เช่น เกมวิ่งเก็บของ โดยการให้เด็กเก็บของที่ตรงกับภาพสามารถเล่นได้ของเด็กเล็ก จนถึงเด็กเริ่มโต เพื่อฝึกพัฒนาการทางภาษาการสื่อความหมาย และฝึกกล้ามเนื้อแขนขาไปพร้อมๆกัน

ในห้องระดับฝึกอบรวมได้ 1 มีเด็กเล็กอยู่ในห้อง 7 คนคือ แบลม กระต่าย มาร์ค แม็ค ไต้ง พิม มิลด์และปาล์มมี แต่ละคนนั้น สามารถในการร่วมกิจกรรมได้ดี แต่สมาธิสั้น ครูแอร์จึงใช้กิจกรรมกลุ่มโดยใช้เกมและการแข่งขันเป็นสื่อในการให้เด็กปฏิบัติและเรียนรู้อย่างง่าย โดยเกมที่ผู้วิจัยพบว่าถูกนำมาใช้มากคือเกมจับคู่สิ่งของการเลือกสิ่งของให้ถูกต้อง การเลือกสิ่งของที่มีสีตรงกัน เกมดังกล่าวมีหลักการเล่นที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อนและสามารถนำมาใช้ได้บ่อยตามเนื้อหาที่ประยุกต์ให้เข้ากับสื่อที่มีอยู่ แม้ว่าจะเป็นการเล่นแต่ก็ยังสามารถเรียนรู้ได้โดยใช้เวลาให้เกิดประโยชน์

การใช้ความสุนทรีย์กระตุ้นการรับรู้

ความสุนทรีย์สามารถเข้าถึงอารมณ์ของผู้รับสารได้โดยเท่าเทียมกันไม่มีข้อจำกัดด้านสติปัญญาปิดกั้นการรับรู้ ดังนั้นความสุนทรีย์ในด้านต่างๆจึงมีการส่งเสริมให้เด็กเปิดรับและแสดงออกอย่างเสรี โดยประเภทที่พบว่าถูกนำมาใช้มากในการฟื้นฟูคือ ดนตรีและศิลปะ ผู้วิจัยพบว่าเด็กสามารถเข้าใจและสัมผัสกับความคิดและความสร้างสรรค์ของดนตรีและศิลปะได้อย่างเต็มที่ ซึ่งในดนตรีทุกทำนองและเนื้อร้องมีความหมายและข้อความอยู่ แม้จะเป็นเพียงดนตรีบรรเลงแต่สามารถทำให้เด็กรับรู้ถึงอารมณ์ของเพลงผ่านเสียงเครื่องดนตรีได้ หากเพลงมีเนื้อร้องก็จะเป็นการฝึกการพูดการออกเสียงให้เด็กได้ เมื่อเด็กได้ยินเพลงเด็กก็จะร้องตามโดยไม่คำนึงว่าร้องถูกหรือไม่ แต่เด็กจะได้แสดงอารมณ์ออกมาอย่างเต็มที่

การใช้ศิลปะสื่อสารกับเด็กผ่านภาพและสีที่เด็กวาดเพื่อสะท้อนถึงอารมณ์และความรู้สึกของตนเองก็จะทำให้สังเกตได้ว่าเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิมียจินตนาการที่กว้างไกลไม่มีขอบเขต และสามารถสื่อออกมาได้ เห็นได้โดยไม่ต้องมี

คำพูดหรือภาษามาอธิบาย ซึ่งนอกเหนือจากดนตรีและศิลปะแล้ว ยังมีการเต้นรำ ประกอบเพลง การแสดงหุ่นเชิด การเล่นเกมในกิจกรรมเสริมหลังจากเวลาเรียนอีกด้วย

การใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา

เด็กมีความสนใจและได้รับการกระตุ้นการเรียนรู้ผ่านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาได้ง่ายกว่าหนังสือและการบรรยาย เมื่อนำสื่อมาใช้ในการสอนจึงเกิดประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาทักษะทางการสื่อสาร สามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำความเข้าใจได้ง่าย ลดขั้นตอนการสื่อสารที่ซับซ้อนและสามารถทบทวนได้ด้วยตนเอง สะดวกและแบ่งเบาการสอน ไม่ว่าจะเป็นสื่อในรูปแบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยเช่น ภาพยนตร์การ์ตูน ภาพยนตร์ไทย และภาพยนตร์ต่างประเทศ ตลอดจนสื่อช่วยสอน หรือ CAI ที่มีเนื้อหาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนและเด็กอนุบาลก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิได้ เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้รอบตัว พยัญชนะ การอ่าน นอกจากสื่อที่ทันสมัยอันเกิดจากการประยุกต์เนื้อหาแล้ว สื่อที่ผลิตเองเช่นบัตรภาพ รูปภาพประกอบในห้องเรียน ภาพตัวเลข ภาพประกอบ อักษรไทยที่ครูผลิตและจัดหามาแสดงในห้องเรียน และใช้ในการสอนมีรูปแบบที่ชัดเจนและมีเนื้อหาโดยรวมที่คล้ายกันในทุกห้อง ซึ่งได้แก่

- อักษรไทย
- สีและวันทั้งเจ็ด
- ผัก ผลไม้
- สัตว์ต่างๆ
- อาชีพต่างๆ
- วันสำคัญ

นอกจากภาพที่มีในห้องเรียนแล้วยังมีภาพในหมวดอื่นๆอีกมากมาย มีทั้งภาพจริงและภาพเหมือน ซึ่งหากมีขนาดเท่ากันพบว่าสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกันโดยภาพที่ใช้มีหลายขนาด หากเป็นขนาดเล็กจะใช้สำหรับเด็กคนเดียวเพื่อฝึกการจำศัพท์ แต่ภาพขนาดใหญ่ขนาดตั้งแต่ 5 นิ้ว ขึ้นไป จะใช้สำหรับการสอนและจัดป้ายนิเทศน์ นอกจากนี้ยังมีสื่อประเภทอื่นในห้องเรียนที่พบ เช่น สื่อที่เป็นของเล่นเพื่อฝึกสมอง

สื่อของจำลอง สื่อของจริง เช่น ต้นไม้ ดอกไม้ ตราประทับภาพรูปต่างๆ และของเล่นต่างๆ มากมายเมื่อเด็กได้สัมผัสสื่อรอบตัวมากก็ยิ่งเกิดกระบวนการคิดและพัฒนาการสื่อสารได้ดียิ่งขึ้น

2.3 ขั้นตอนติดตามผลการสื่อสาร

พบว่าครูผู้สอนได้ทำการติดตามผลการสื่อสารด้วยกลยุทธ์ต่างๆ ได้แก่

1. การใช้ความต่อเนื่อง
2. การสร้างทัศนคติที่ดีด้านการฟื้นฟู
3. การประเมินผลความสามารถทางการสื่อสารของเด็ก

การใช้ความต่อเนื่อง

การทดลองวิธีการต่างๆ การจำลองสถานการณ์กับวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหา จะต้องอาศัยความต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปรับลดพฤติกรรมดังกล่าว เมื่อได้ใช้การเสริมแรงทางลบแก่เด็กหรือทำให้เด็กหยุดพฤติกรรมนั้นได้ ก็ต้องติดตามว่าเด็กยังมีพฤติกรรมดังกล่าวอีกหรือไม่หากเด็กยังมีพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ ครูจะต้องหาวิธีอื่นๆ เพื่อแก้ไขต่อไป ซึ่งในเด็กที่มีพฤติกรรมหลายอย่างเช่น ใช้คำหยาบคาย ทำร้ายร่างกาย และก้าวร้าวผู้อื่นรวมทั้งครู ต้องอาศัยการติดตามแก้ไขอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ลดน้อยลงเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุด้วย ในเด็กอายุน้อยๆ การรับรู้จากภายนอกยังไม่เปลี่ยนเป็นพฤติกรรมถาวรจึงสามารถแก้ไขได้ แต่ถ้าเด็กโตขึ้นการแก้ไขก็ทำได้ยากขึ้นเนื่องจากกลายเป็นพฤติกรรมฝังลึก เป็นอุปนิสัยส่วนตัวแบบถาวร

ความต่อเนื่องของการฟื้นฟูเด็กนั้นในระยะสั้นครูประจำชั้นจะเป็นผู้ติดตามดูแลตลอดเวลาหนึ่งปีการศึกษาที่เด็กอยู่ในชั้นเรียนของครูแต่ละคน แต่เมื่อเด็กอยู่ในโรงเรียนจึงเป็นการดูแลในระยะยาวต่อเนื่องหลายปี ครูทุกคนจึงมีส่วนในการติดตามแก้ไขและช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมเด็กในโรงเรียนแม้ว่าเด็กคนนั้นจะไม่ได้อยู่ในชั้นเรียนของครู สังเกตได้จากครูทุกคนจะดูแลเด็กทุกคนเมื่อเด็กอยู่นอกห้องเรียนหรือเมื่อเด็กอยู่ร่วมกันในบริเวณต่างๆ ที่จัดกิจกรรมและรายงานถึงครูประจำชั้นเด็กคนนั้นทันทีเมื่อพบว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ผิดแผกออกไปจากปกติหรือ เด็กมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและพัฒนาการที่ผิดปกติออกไปจากกลุ่มเพื่อครูประจำชั้นจะได้ทราบข้อมูลอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อไป

การสร้างทัศนคติที่ดีด้านการฟื้นฟู

ครูมีการสร้างทัศนคติที่ดีในด้านการฟื้นฟูโดยอาศัยกลยุทธ์ต่างๆเช่นการใช้บรรยากาศการสื่อสารแบบเรียนปนเล่น การเรียนรู้จากของจริง การฝึกหัดจากของเล่น สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการฟื้นฟูตนเอง ทำให้ไม่รู้สึกลดดัน เพราะบรรยากาศไม่จริงจัง และการใช้เวลาเสริมเมื่อเด็กว่างนอกคาบเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้เรียน

ห้องเรียนระดับเรียนได้ 1 มีเด็กพิการซ้ำซ้อนอยู่รวมกันหลายคน เด็กจะต้องมีการหัดเดินเพื่อบริหารกล้ามเนื้ออยู่เสมอ ครูต่อยครูประจำชั้นจึงได้ออกแบบเกมสำหรับหัดเดินด้วยวัสดุที่หาได้ง่าย คือ ผ้าพลาสติกขนาดใหญ่ติดสัญลักษณ์ด้วยสติ๊กเกอร์สีหลายสี ติดเป็นแถวคล้ายตารางหมากรุกเด็กแต่ละคนจะเดินไปตามสีของตนเองโดยแข่งกันด้วยวิธีโยนลูกเต๋าขนาดใหญ่ที่ทำจากโฟม ว่าใครจะได้เดินก่อน เด็กจะชอบเดิน และอยากจะเดิน เพราะรู้สึกสนุกเมื่อเป็นการแข่งขัน

การประเมินผลความสามารถทางการสื่อสาร

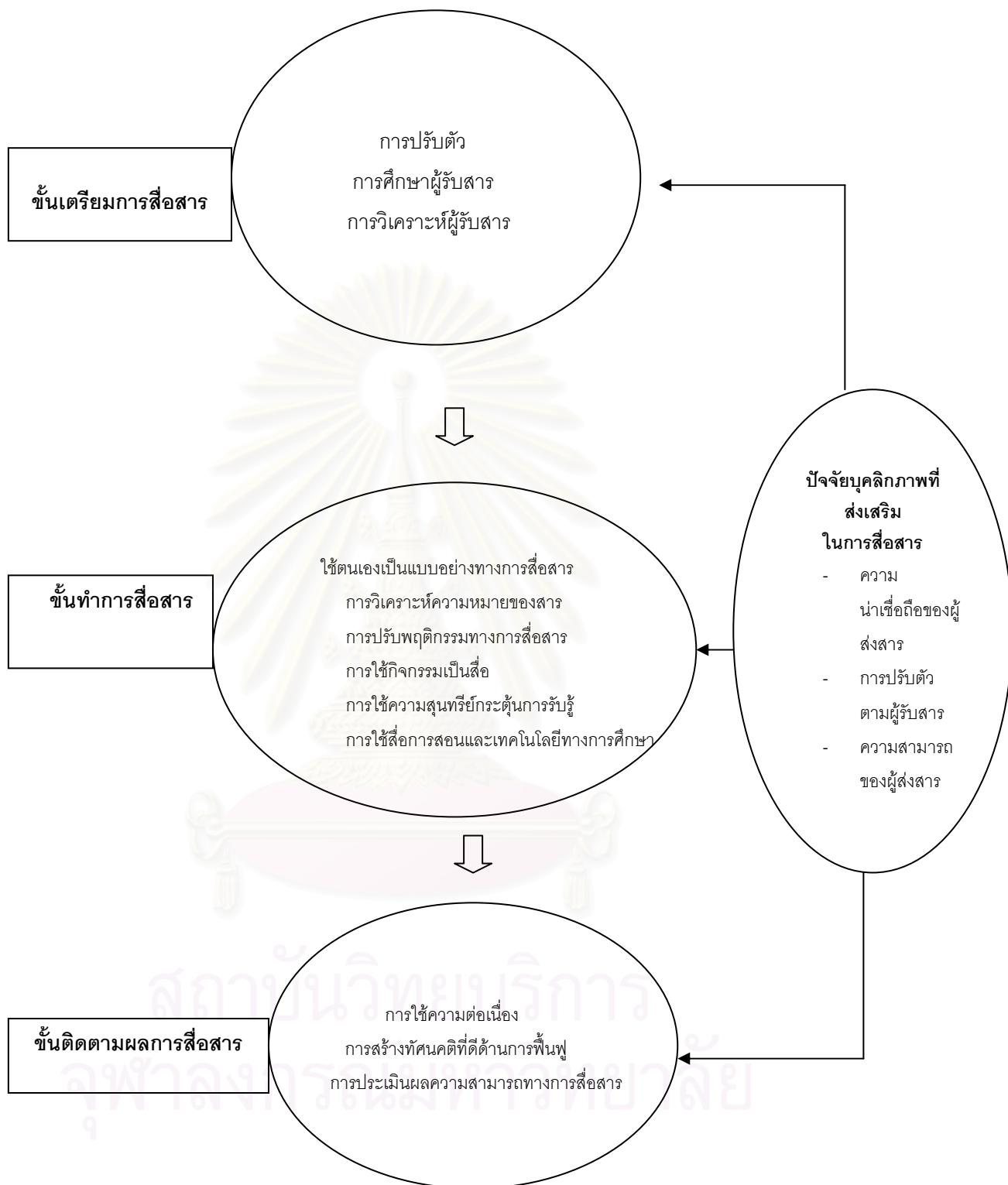
เมื่อครูได้ทำการปรับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของเด็กให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยตนเองโดยไม่เกิดภาวะและสร้างปัญหาต่อผู้อื่นแล้ว และมีการติดตามว่าเด็กมีความสามารถทางการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เช่น ทำได้ ทำได้ดี หรือทำได้ดีมาก ครูจะประเมินผลความสามารถผ่านการบันทึกลงในแผนการสอนรายบุคคล เพื่อส่งต่อไปยังครูประจำชั้นคนใหม่ในระดับต่อไปเพื่อเป็นข้อมูลใหม่ที่เด็กได้แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง ครูประจำชั้นคนใหม่จะได้ทราบถึงพัฒนาการของเด็กและสร้างวัตถุประสงค์การฟื้นฟูศักยภาพเพื่อต่อยอดพัฒนาการ ณ ปัจจุบัน จนเมื่อเด็กได้ฟื้นฟูศักยภาพจากโรงเรียนจนครบกระบวนการตามเกณฑ์และอายุที่เหมาะสม ครูจะแนะแนวทางเพื่อให้ผู้ปกครองได้ตัดสินใจร่วมกับเด็กว่าจะไปฟื้นฟูทางการฝึกอาชีพในสายงานใดตามความสามารถที่มี ในรายที่มีความสามารถผู้บริหารจะสนับสนุนให้เข้าโครงการทดลองจ้างงานในหน่วยงานเพื่อเดินเอกสาร ถ่ายเอกสาร และในรายที่มีความสามารถรองลงมาอาจฝึกงานหัตถกรรมและศิลปะบำบัด เพื่อฝึกงานสร้างอาชีพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นร่วมกันของเด็กกับผู้ปกครองด้วย

ประเมินผลความสามารถทางการสื่อสารของเด็กชั้นฝึกอบรมได้ 6 ครูกึ่งเล่าถึงเอิร์ธ เด็กในห้องของครู ซึ่งตอนนี้เรียนเป็นภาคเรียนสุดท้ายแล้ว ครูใหญ่และครูกึ่งได้ประเมินว่าเอิร์ธเป็นเด็กที่มีความสามารถและมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับดีมากสามารถส่งเข้ารับการทดลองจ้างงานในหน่วยงานได้ เนื่องจากเอิร์ธสื่อสารได้ดี มีความคล่องแคล่ว และรู้จักการวางตัวได้ถูกกาลเทศะ นอกจากนี้ยังมีความสามารถทางดนตรีและกีฬาอีกด้วย แต่เมื่อสอบถามความต้องการของผู้ปกครอง ผู้ปกครองอยากให้เอิร์ธกลับไปบวชกับหลวงลุงที่ต่างจังหวัด ซึ่งเอิร์ธก็เห็นด้วย ครูใหญ่จึงให้ดำเนินการตามความต้องการของผู้ปกครองและเอิร์ธ

จากกระบวนการสื่อสารทั้งหมดสามารถสรุปกลยุทธ์และวิธีการสื่อสารที่ครูผู้สอนใช้ในกระบวนการสื่อสารเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 8. แสดงกลยุทธ์และปัจจัยส่งเสริมในกระบวนการสื่อสาร

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 คือ ครูผู้สอนมีรูปแบบการสื่อสารที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์หนึ่งๆอย่างไร

ผลการวิจัยส่วนที่ 3 ผู้วิจัยพบปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดรูปแบบการสื่อสารที่สามารถใช้ร่วมกัน 2 ประเด็นคือ ปัจจัยลักษณะของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ และปัจจัยลักษณะของครูสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ ซึ่งพบว่ารูปแบบการสื่อสารที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์หนึ่งๆประกอบไปด้วย 3 สถานการณ์หลักในการสื่อสารคือ

- 3.1 การสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กในชีวิตประจำวัน
- 3.2 การสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์ในการสอนบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการ
- 3.3 การสื่อสารในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า

1. ปัจจัยลักษณะของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิเป็นกลุ่มผู้รับสารที่มีลักษณะเฉพาะ อันได้แก่ ร่างกายเจริญเติบโตแต่ระดับสติปัญญาและพัฒนาการล่าช้ากว่าวัย ทำให้แม้ร่างกายจะโต แต่ความสามารถในการสื่อสารอยู่ในระดับต่ำ กระบวนการคิด การตอบสนองยังต้องการการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไปและแม้กระทั่งเรื่องง่าย ๆ รอบตัวของเด็ก เสมือนรอการป้อนข้อมูลที่ละเอียดน้อย ทีละเรื่อง เพื่อให้สามารถระลึกถึง และนำไปใช้เมื่อเกิดเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน แต่สิ่งที่พบว่าเหมือนกับคนปกติคือ อารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการ ที่สามารถแสดงออกได้ถึง ความพึงพอใจและความไม่พอใจอย่างชัดเจน มีจินตนาการสูง มีความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดเชิงสุนทรีย์ ยอมรับสิ่งแปลกใหม่ มีทักษะทางดนตรีและกีฬา มีกลุ่มเพื่อน มีสังคม มีค่านิยม กระแสนิยม ทำให้พบว่านอกจากเด็กจะมีลักษณะเฉพาะและมีความต้องการพิเศษทางการฟื้นฟูศักยภาพในระดับกลุ่มเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิแล้วในกลุ่ม ยังมีลักษณะความเป็นปัจเจกบุคคลสูงที่ทำให้ครูต้องคำนึงถึงความแตกต่างที่ครูจะต้องเผชิญว่าส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนในกลุ่มย่อยแต่ละชั้นเรียนด้วย

เช่นในกรณีที่น่าสนใจของเด็กชายนิมิตรและเด็กชายแบงค์ที่ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

เด็กชายนิมิตรมีอายุ 11 ปี มีความสามารถทางการใช้ภาษา การแสดงออกทางความคิดและความพึงพอใจได้ชัดเจน เมื่อผู้วิจัยพูดคุยด้วยสามารถโต้ตอบได้รวดเร็วเหมือนเด็กปกติ ไม่ต้องคิดนาน มีจินตนาการและมีความรู้รอบตัวดี สามารถเล่าข่าวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ และเล่าเรื่องราวที่ผ่านมาในโรงเรียนให้ผู้วิจัยฟังได้อย่างแม่นยำและรู้ว่าใคร ทำ

อะไร อย่างไรในโรงเรียน เมื่อผู้วิจัยถามก็สามารถเล่ารายละเอียดให้ผู้วิจัยฟังได้อย่างจะฉาน สามารถช่วยเหลือตนเองและเพื่อนได้ดี เมื่อผู้วิจัยพิจารณาจะเห็นว่า นิมิตรไม่จำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงพฤติกรรมทางการสื่อสารแต่เมื่อสอบถาม ครูต้อมว่านิมิตรมีปัญหาในด้าน พฤติกรรมการสื่อสารบ้างหรือไม่ ครูต้อมเล่าว่านิมิตรนั้นมักจะจำสำนวนและคำหยาบจาก โทรทัศน์มาใช้ มักจะด่าเพื่อนและสั่งให้เพื่อนทำสิ่งต่างๆแทนครูเสมอ ด้วยความที่คิดว่าตนเอง นั้นรู้มากกว่าคนอื่นๆ ครูจึงมักใช้การปรามด้วยคำพูดเพื่อให้นิมิตรให้รู้ตัวแต่ก็ไม่ได้ใช้คำพูดที่ รุนแรงและทำร้ายจิตใจของนิมิตร ครูต้อมคิดว่านอกจากเด็กจะต้องมีความสามารถทางการ สื่อสารที่พัฒนาแล้วเด็กยังต้องสามารถใช้ได้เหมาะสมกับโอกาสและมารยาทที่ติงามด้วย

เด็กชายแบงค์ อายุประมาณ 9 ปี พูดได้เป็นบางคำและไม่ชัด แบงค์ไม่ชอบเรียน ไม่ ชอบทำกิจกรรมในห้อง ชอบเดินออกนอกห้องและยืนหน้าห้องเรียนเพื่อสื่อสารกับคนที่เดิน ผ่านไปมา ชอบพบปะคนแปลกหน้าหากใครมาใหม่ แบงค์จะเข้าไปทักทายและจับมือ ครูก็ กต้องพยายามโน้มน้าวหลายครั้ง แต่ทุกครั้งไม่สามารถทำให้แบงค์อยู่ในห้องเหมือนกับเพื่อนๆ ได้ แบงค์ไม่ชอบระบายสีและทำแบบฝึกหัด การสอนแบงค์ในเรื่องวิชาการตาม วัตถุประสงค์จึงทำได้ยากหากครูจะต้องใส่ใจและควบคุมแบงค์เพียงคนเดียว ครูก็จึงใช้ กิจกรรมต่างๆในการพัฒนาทักษะต่างๆของแบงค์แทนการสอน และใช้การลงโทษด้วยการตี เพื่อให้รู้สึกตัวบ้างเมื่อแบงค์ไม่ใส่ใจเพื่อนและครูมากจนเกินขอบเขต ซึ่งแบงค์จะเป็นคน อ่อนไหวมาก หากตีเพียงนิดเดียวก็จะร้องให้อยู่นานและซึมเศร้า

กรณีของนิมิตรและแบงค์จึงเป็นกรณีตัวอย่างในความแตกต่างระหว่างบุคคล ที่ เกิดขึ้นในชั้นเรียนแต่ละชั้นเรียน ที่ผู้เรียนมีความหลากหลายส่งผลกระทบต่อ การเรียนของ เพื่อนในชั้น ที่ถึงแม้จะมีความสามารถทางสติปัญญาเท่ากันแต่ก็ยังมี ความแตกต่างที่เป็นตัว แปรสำคัญ ครูผู้สอนจึงมีความยืดหยุ่นและเตรียมการเพื่อรับมือกับพฤติกรรมต่างๆของผู้เรียน ที่มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง แม้จะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้การพัฒนาฟื้นฟูยังคงดำเนิน ต่อไป

2. ปัจจัยลักษณะของครูสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ครูผู้สอนแต่ละคนแม้จะมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ ได้แก่ ความถนัด ความ เชี่ยวชาญ ระยะเวลาของประสบการณ์ที่คลุกคลีอยู่กับเด็ก เทคนิคส่วนตัว ความพึงพอใจใน การจัดการเรียนการสอนและระดับความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก และความพยายามใน

การศึกษาข้อมูลของเด็กในฐานะผู้รับสารคนหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะทางปัจเจกบุคคลที่มีความแตกต่าง แต่ภาพรวมของวิธีการที่ใช้ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทัศนคติที่มีต่อเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ และการสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ อุดมการณ์และจรรยาบรรณของความเป็น “ครู” ที่มีร่วมกันทำให้เกิดรูปแบบการสื่อสารเฉพาะ ที่มีเอกลักษณ์ในโรงเรียนสำหรับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

3.1 รูปแบบการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กในชีวิตประจำวัน

คือ รูปแบบการสื่อสารที่ครูใช้เพื่อดูแลเมื่อเด็กอยู่ที่โรงเรียน ซึ่งเด็กมีความต้องการขั้นพื้นฐานที่ครูจะดูแลและเอาใจใส่ว่าเด็กได้รับการตอบสนองให้ได้รับสิ่งที่เด็กต้องการหรือไม่ซึ่งได้แก่

ก. การรักษาสุขภาพลักษณะของร่างกาย

ความสะอาดและการดูแลร่างกายให้ถูกสุขลักษณะเป็นสิ่งจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากครู หากเด็กมีร่างกายที่สกปรก โดยไม่ได้รับการดูแลและสอนเรื่องสุขลักษณะ ครูจะใช้วิธีการเข้าไปช่วยเหลือด้วยตนเองก่อน ในเด็กเล็กครูช่วยพาไปเข้าห้องน้ำ ล้างมือ ล้างหน้า โดยมีพี่เลี้ยงคอยดูแล ซึ่งครูจะใช้การสาธิตด้วยตนเองและจับมือช่วย เพื่อให้เห็นการกระทำที่ถูกต้อง ให้เด็กได้ปฏิบัติ เมื่อฝึกเด็กจนเด็กสามารถทำเองได้ ครูจึงค่อยๆลดการช่วยเหลือลงจนสามารถบอกให้เด็กไปกับพี่เลี้ยงเมื่อถึงเวลาและไปเองได้ในที่สุด พบว่าในเด็กโตนั้นครูเพียงใช้คำสั่งก็สามารถไปเองและทำได้อย่างเรียบร้อย บางชั้นเรียนเด็กจะรู้ว่าถึงเวลาและสามารถปฏิบัติได้เองโดยไม่ต้องบอก

ข. การรับประทานอาหาร

ในการรับประทานอาหารหน้าที่หลักในเวลาอาหารกลางวันจะเป็นหน้าที่ของพี่เลี้ยงที่คอยจัดอาหาร ที่นั่ง และน้ำดื่ม แต่ครูจะผลัดเปลี่ยนกันไปดูแลควบคุมเพื่อดูแลวันละ 2 คนเพื่อดูว่าอาหารที่จัดให้เด็กมีความถูกต้องตามความต้องการทางโภชนาการหรือไม่ และเด็กได้รับสารอาหารเพียงพอหรือไม่ เนื่องจากเด็กทุกคนสามารถรับประทานอาหารได้เอง แต่มักจะเลือกทานอาหารที่ตัวเองชอบเท่านั้น ครูจะใช้การควบคุมด้วยคำสั่งอย่างใกล้ชิดให้เด็กรับประทานอาหารให้หมดเพื่อให้รับสารอาหารครบทั้งห้าหมู่ ครูและพี่เลี้ยงจะปล่อยให้เด็กรับประทานอาหารด้วยตัวเองทุกคนตั้งแต่เด็กเล็ก ถึงแม้จะหกละเอะและใช้เวลาช้านานกว่าให้พี่

เลี้ยงป้อนก็จะให้เด็กได้ฝึกทุกคน การช่วยเหลือเด็กจะทำให้เด็กเกิดความเคยชินและจะรอให้คนอื่นมาช่วยเหมือนกับที่บ้าน ซึ่งเด็กก็จะไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เมื่อโตขึ้น

ค. การดูแลเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมน

ในเด็กหญิงเมื่อฮอร์โมนในร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงจะมีประจำเดือน ซึ่งครูจะสอนเด็กตั้งแต่เด็กอยู่ในวัยเริ่มโตในระดับ 4 ครูจะใช้คำอธิบายและสอนเด็กให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องปกติ โดยใช้ตนเองที่เป็นผู้หญิงเหมือนกันเป็นตัวอย่างเป็นเรื่องปกติของผู้หญิง และช่วยเหลือด้วยตนเองในการสาธิตวิธีการใช้และการเปลี่ยนผ้าอนามัย เมื่อเด็กมีประจำเดือน ครูจะอาศัยการสังเกตและสอบถามเด็กทันทีเพื่อพาไปห้องน้ำ เด็กเริ่มโตระดับ 4 ขึ้นไป จะพบว่าเด็กหญิงจะเริ่มมีประจำเดือนซึ่งเด็กเห็นเป็นเรื่องปกติจากการบอกเล่าของครูและเพื่อน จึงไม่พบว่าเด็กมีอาการตกใจแต่อย่างใด ในเด็กชายเมื่อเริ่มโตจะมีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ได้แก่ กลืนตัว หนวดและความสนใจเพศตรงข้าม ครูจะใช้ความสนิทสนมบอกเมื่อเด็กมีการเปลี่ยนแปลงและให้เด็กปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงนั้น โดยให้การบอกเด็กด้วยความเป็นกันเอง เช่น “ เป็นหนุ่มแล้วให้พ่อโกนหนวดให้มั่งนะ มีหนวดแล้ว” หรือ “ เป็นหนุ่มแล้วกอดสาวๆไม่ได้แล้วนะ ต้องให้แม่มาชอก่อนนะ” เด็กจะปฏิบัติตามโดยไม่รู้สึกกดดันและรู้สึกว่ามีผิดปกติ ผู้วิจัยพบว่าเรื่องเพศนั้นมีการสอนและปลูกฝังตั้งแต่เด็กอยู่ในระดับ 1 ว่าชายและหญิงมีขอบเขตในความสัมพันธ์แม้จะเป็นเพื่อนกันก็จะไม่ให้เล่นกอดหรือหอมกัน โดยใช้ประโยคแบบเดียวกันคือ “หนูเป็นผู้ชายอย่าไปกอดผู้หญิงเค้านะ” และจะจับเด็กแยกกันเมื่อพบว่าเด็กเล่นใกล้ชิดกันหรือคลอเคลียกันมากเกินไป ซึ่งในภาพรวมของรูปแบบการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันพบว่าสรุปได้ดังตาราง

บรรยากาศในการสื่อสาร	บริบทการสื่อสาร	วิธีการสื่อสาร	กลยุทธ์สำคัญ
อบอุ่น /จริงใจ เป็นกันเอง	- การสื่อสารระหว่างบุคคล - การสื่อสารระดับกลุ่มย่อย	- การใช้ประโยคสั้นๆง่าย ๆ /การใช้ประโยคคำสั่งสั้นๆ - ใช้วิธีการค่อยๆพูด ค่อยๆสั่งทีละคำสั่ง และรอจนกว่าเด็กจะปฏิบัติตามจึงสั่งอีกหนึ่งคำสั่ง - การช่วยเหลือทางกาย	- การใช้ความเป็นหญิง - การใช้ความเป็น”เพศ แม่” - การวิเคราะห์ที่ผู้รับสาร - การใช้ความสนิทสนม - การดูท่าทีการตอบสนอง

ตารางที่ 7. รูปแบบการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวัน

บรรยากาศทางการสื่อสารมีความอบอุ่น จริงใจ เป็นกันเองคล้ายครอบครัว ครูกับเด็กมีความสนิทสนมกัน เน้นบริบทการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารระดับกลุ่มย่อย วิธีการสื่อสารนำมาใช้มากคือ การใช้ประโยคสั้นๆ ง่ายๆ การใช้ประโยคคำสั่งสั้นๆ ใช้วิธีการค่อยๆ พูด ค่อยๆ สั่งทีละคำสั่ง และรอจนกว่าเด็กจะปฏิบัติตามคำสั่งอีกหนึ่งคำสั่ง โดยเน้นการตอบสนองกลับจากผู้รับสารด้วยการกระทำและพฤติกรรมที่ครูต้องการ ซึ่งกลยุทธ์ที่สำคัญคือการใช้ความเป็น “เพศแม่” จากความเป็นหญิงของตนเพื่อดูแล เอาใจใส่ ในการช่วยเหลือทางกาย และการใช้ความสนิทสนม การวิเคราะห์ให้ผู้รับสาร ตลอดจนดูท่าทีการตอบสนอง เพื่อควบคุมพฤติกรรมเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของครู

ตัวอย่างการใช้ประโยคคำสั่งกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิจากการสังเกตการสนทนาระหว่างครูกับเด็กที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

ห้องเรียนแรกเป็นชั้นเด็กเล็กระดับฝึกอบรมได้ 1 ในห้องเรียน เมื่อครูแอร์กำลังดูแลเด็กในการให้ไปห้องน้ำเพื่อให้เด็กแปรงฟัน ล้างหน้าก่อนเข้าเรียนในตอนบ่าย

ครูแอร์ : มาร์คไปแปรงฟัน

มาร์คเดินไปแปรงฟันกับพี่เลี้ยงและเดินกลับมา

ครูแอร์ : มาร์คมานี่มา มาแปรง

มาร์คเดินมารอให้ครูแอร์แปรงให้เมื่อประเสริฐก็เดินไปนั่งกับเพื่อนๆ

ห้องเรียนในสถานการณเดียวกัน ในระดับชั้นฝึกอบรมได้ 4 เมื่อครูก๊กให้เด็กในชั้นไปเข้าห้องน้ำ

ครูก๊ก : เข้า นักเรียนไปเข้าห้องน้ำ

นักเรียนเดินไปเข้าห้องน้ำเองและทยอยกลับมา

ครูก๊ก : นักเรียนเอาแก้วน้ำไปดื่ม

นักเรียนนำแก้วไปดื่มเองและทยอยกลับมา

การใช้ภาษาพูดของครูเป็นประโยคคำสั่งสั้นๆ ที่เด็กสามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่ายไม่ซับซ้อน สังเกตได้ว่าครูจะใช้คำสั่งทีละคำสั่งต่อการปฏิบัติตามหนึ่งครั้ง เมื่อเด็กปฏิบัติ

ตามเสร็จหนึ่งภาระกิจ จึงค่อยส่งอีกหนึ่งคำสั่งเพื่อให้เด็กปฏิบัติตาม เมื่อเด็กสามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้ ถูกต้อง ทำให้การดูแลเด็กง่ายขึ้นและลดภาระของครูกับพี่เลี้ยงได้มาก ทั้งนี้การฟังคำสั่งจะต้องอาศัยระยะเวลาในการเพิ่มความซับซ้อนเด็กที่ฝึกบ่อยจะสามารถปฏิบัติตามภาระกิจทั้งหมดได้ด้วยคำสั่งเดียวทำให้สามารถลดขั้นตอนการใช้คำสั่งอื่นโดยการใช้เพียงคำสั่งเดียวดังเช่น ห้องเรียนของครูกุ้ง ระดับฝึกอบรมได้ 6 เมื่อเด็กทยอยกันขึ้นห้องเรียนในตอนบ่าย

ครูกุ้ง : เอ้า นักเรียนไปห้องน้ำ ไปดื่มน้ำให้เรียบร้อยนะ

เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ สิบนาทีผู้วิจัยพบว่าเด็กทยอยกันปฏิบัติภาระกิจจน กลับมานั่งที่รอกครูอย่างเป็นระเบียบ

3.2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์ในการสอนบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการ

คือ รูปแบบการสื่อสารที่พบว่าครูใช้การสอนในชั้นเรียนและการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ก. การสอนบทเรียน

การสอนพบว่ามีการใช้กิจกรรมต่างๆเป็นองค์ประกอบในการสอน มีการฝึกหัดตามแผนการสอน และประเมินผลกิจกรรมโดยทันทีจากครู ในเด็กเล็กระดับ 1-2 เด็กมีสมาธิสั้นอยู่ในช่วง 10 - 15 นาที ในการให้ความสนใจครู จึงมีการบรรยายเพียงเล็กน้อยประมาณ 5-10 นาที การสาธิต และเน้นกิจกรรมด้านปฏิบัติรายบุคคล รายกลุ่มย่อยเป็นหลัก ในเด็กโตระดับ 4 ขึ้นไปพบว่า เด็กมีสมาธิยาวนานสามารถฟังบรรยายนานกว่า 10 นาทีและปฏิบัติตามคำสั่งและแบบฝึกหัดต่างๆได้ดี รูปแบบการสื่อสารเพื่อการสอนมีความเป็นกันเอง เป็นมิตร ซึ่งมีการบ่งบอกสถานภาพของครูชัดเจน ครูมีการวางตนให้เด็กมีความเคารพ เชื่อฟัง โดยมีครูเป็นศูนย์กลางการสื่อสารในชั้นเรียน มีการเสริมแรงทางบวกและทางลบเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ครูต้องการด้วยการใช้คำสั่ง การขอร้อง การบอกเป็นลำดับขั้นตอนเพื่อให้เกิดการทำตามคำสั่งอย่างเป็นลำดับ มีการโน้มน้ำหนักด้วยรางวัล และการใช้คำพูดอธิบายแสดงเหตุผล ภาษาที่ใช้เน้นภาษาพูดที่มีความเป็นกันเองเป็นประโยคใจความเดียว คำที่ใช้มีความหมายนัยตรงสามารถตีความได้ความหมายเดียว และมีความชัดเจนทางน้ำเสียงและการออกเสียง มีระดับ

ความเร็วในการพูดค่อนข้างช้าเหมือนการอธิบายให้ชาวต่างชาติที่เข้าใจภาษาไทยได้เข้าใจง่ายที่สุด จึงต้องมีการอ้ำถึงและเชื่อมโยงความคิดและความหมายโดยใช้คำที่ง่าย ๆ สั้น ๆ

ข. การส่งเสริมพัฒนาการ

การส่งเสริมพัฒนาการจะมีการส่งเสริมให้เด็กอยู่ตลอดเวลา นอกจากบุคลิกภาพและคุณธรรมของผู้สอนที่พบแล้ว กิจกรรมต่างๆตามนโยบายของโรงเรียนก็มีส่วนส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนตลอดเวลา ทั้งแบบเป็นทางการผ่านกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมพัฒนาการโดยตรง และแบบไม่เป็นทางการเมื่อเด็กมีเวลาว่างทั้งในคาบเรียนและนอกห้องเรียน ภาษาที่ใช้ในการกระตุ้นพัฒนาการมักแฝงการโน้มน้าวใจด้วยการใช้อารมณ์ในสารเพื่อสร้างอารมณ์ร่วมให้เกิดขึ้น กระตุ้นความสนใจและสร้างทัศนคติที่ดีต่อการสร้างเสริมพัฒนาการทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทางตรงได้แก่การส่งเสริมด้วยคำพูดให้เกิดการกระทำใดๆที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ส่วนทางอ้อมได้แก่การใช้กิจกรรมเป็นสื่อกลางผ่านการปฏิบัติ อาศัยการเล่นเพื่อให้เกิดความสนุกในเบื้องต้นและเกิดพัฒนาการในภายหลัง

ภาพรวมของรูปแบบการสื่อสารเพื่อการสอนและส่งเสริมพัฒนาการที่พบในแต่ละชั้นมีรายละเอียดที่สามารถสรุปได้ดังตาราง

บรรยากาศในการสื่อสาร	บริบทการสื่อสาร	วิธีการสื่อสาร	กลยุทธ์สำคัญ
เป็นกันเอง มีการวางตนในบทบาทครู	การสื่อสารระหว่างบุคคล และระดับกลุ่มย่อย	<ul style="list-style-type: none"> - มีการบรรยายเพียงเล็กน้อย ประมาณ 5-10 นาที - ใช้ภาษาพูด - ใช้เป็นประโยคใจความเดียว - ใช้การพูดค่อนข้างช้า - การสาธิต - การใช้กิจกรรม - การใช้คำสั่ง - การขอร้อง - การบอกเป็นลำดับขั้นตอน 	<ul style="list-style-type: none"> - การเสริมแรง - การโน้มน้าวใจด้วยการสร้างอารมณ์ร่วมในสาร - การกระตุ้นความสนใจ - จิตวิทยาการสอน

ตารางที่ 8. ภาพรวมของรูปแบบการสื่อสารเพื่อการสอนบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการ

จากภาพรวมสามารถสรุปได้ชัดเจนว่ารูปแบบการสื่อสารเพื่อการสอนบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการมีความแตกต่างจากรูปแบบการสื่อสารสถานการณ์อื่นๆ ก็คือ มีการแบ่งสถานภาพของ “ครู” กับ “นักเรียน” อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดการเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตาม มีระเบียบวินัยภายใต้กรอบที่ครูประจำชั้นกำหนด โดยมีบรรยากาศที่เหมือนกันก็คือ อบอุ่น เป็นมิตร ความสนิทสนมของครูกับนักเรียนยังคงเดิมทุกประการ ซึ่งพบว่าบรรยากาศที่ผู้เรียนกับครูผู้สอนมีความใกล้ชิดกันส่งผลต่อความเคารพและความเกรงใจครูมากขึ้น

เช่นในสถานการณ์เดียวกันที่บ่งบอกถึงการกำหนดสถานภาพของครู คือครูให้เด็ก ทำแบบฝึกหัดที่ได้รับมอบหมายโดยมีครูคอยดูแลอยู่อย่างใกล้ชิด

ห้องระดับเรียนได้ 4 ห้องครูเอ๊ะ การสนทนาระหว่างครูเอ๊ะกับเด็กชายบ๊อบบี้

ครูเอ๊ะ : บ๊อบบี้ ทำงานได้แล้ว

บ๊อบบี้ : ไม่เอาละ ชี้เกี่ยจ

ครูเอ๊ะ : บ๊อบบี้ เมื่อกี้พูดว่าไงนะ

บ๊อบบี้ : ล้อเล่นนะ

หลังจากนั้นสังเกตว่าบ๊อบบี้ก้มหน้าก้มตาทำแบบฝึกหัดโดยดีไม่พูดอะไรอีก

ห้องระดับฝึกอบรมได้ 4 ห้องครูอ้อย การสนทนาระหว่างครูอ้อยกับเด็กหญิงเฟม

ครูอ้อย : ทำงานสิเฟม

เฟม : เปื่อ

ครูอ้อย : เปื่ออะไร เฟม

เฟม : เปล่า

เฟมก้มหน้าและทำงานที่ครูสั่งต่อไป เมื่อครูขยับเดินไปดูเพื่อนคนอื่น

สังเกตได้ว่าเมื่อครูสั่งให้เด็กทำแบบฝึกหัดเด็กจะไม่ชอบทำและจะผลอแสดงความรู้สึกออกมาแต่เมื่อครูถามเด็กก็จะเกรงใจครูไม่กล้าพูดตรงๆ และจะทำแบบฝึกหัดต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เด็กมีการรับรู้ถึง สถานภาพของตนเองในฐานะ “นักเรียน” และสถานภาพของ “ครู” และยอมปฏิบัติตามคำสั่งของครู

3.3 รูปแบบการสื่อสารในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า

คือ รูปแบบการสื่อสารที่เน้นผู้รับสารคือเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิเป็นสำคัญ เพื่อคำนึงถึงความปลอดภัยและความเชื่อมั่นของเด็กในสถานการณ์ต่างๆได้แก่

3.3.1. การเกิดอุบัติเหตุ

อุบัติเหตุเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่ายและมีรูปแบบที่คาดเดาไม่ได้ สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ถึงแม้ครูจะมีมาตรการในการสร้างความปลอดภัยเพื่อป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น ทั้งการจัดเก็บอุปกรณ์ในห้องเรียน การเลือกวัสดุที่ใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนเพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งอุบัติเหตุที่พบ ได้แก่

ก. อุบัติเหตุจากภาชนะหล่น

เนื่องจากเด็กมีกล้ามเนื้อมือที่ไม่แข็งแรงและการควบคุมการถือยังไม่ค่อยดีนัก ภาชนะที่เด็กถือจึงมักตกหล่นได้ง่าย เมื่อเกิดเหตุ ครูจะกั้นเด็กให้ออกห่างและสำรวจพื้นที่ก่อนว่าภาชนะที่หล่นมีความเสียหายและเป็นอันตรายหรือไม่ หากเป็นแก้ว ครูจะกั้นเด็กออกจากบริเวณแล้วจึงทำการเก็บกวาดแต่หากเป็นน้ำหรืออาหาร ครูจะให้เด็กช่วยเก็บกวาด หากพบว่าเด็กได้รับบาดเจ็บจากภาชนะที่มีคม จะได้รับการปฐมพยาบาลและให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์โดยทันที

ข. การทำลายสื่อหรืออุปกรณ์การเรียน

มักเกิดขึ้นบ่อยครั้งในเด็กเล็ก เช่น การอมหรือกัดสื่อ การทำลายสื่อ หากครูพบ ครูจะตีมือเพื่อให้เด็กหยุดพฤติกรรมนั้นโดยทันที เพื่อป้องกันมิให้เด็กกลืนสื่อ ซึ่งเด็กจะจำและไม่อมหรือกัดสื่ออีก การนำสื่อมาขว้างปาใส่เพื่อนหรือขว้างตามความพอใจ ในเด็กเล็กครูจะตีมือและดึงสื่อมาเก็บไว้กับครู แต่หากเป็นเด็กโตอาจต้องการวิธีที่ทำให้เด็กสำนึกผิดมากกว่าการทำให้เด็กเจ็บและกลัว ซึ่งครูจะลงโทษโดยการกักบริเวณหรือแยกออกจากเพื่อนในกลุ่ม

ค. การเล่น

การเล่นมักทำให้เด็กเกิดอุบัติเหตุได้ง่ายด้วยสาเหตุจากความประมาทและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การตกจากเครื่องเล่น พลัดตกจากการปีนป่ายต้นไม้และเครื่องเล่นเมื่อเกิดอุบัติเหตุ ครูจะอาศัยความคล่องแคล่วช่วยเหลือเด็กอย่างรวดเร็วเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่เด็กมากที่สุด เพราะเด็กยังไม่สามารถเรียนรู้วิธีที่จะปฐมพยาบาลและช่วยเหลือตนเองได้อย่างถูกต้อง

3.3.2. การทะเลาะวิวาท

การทะเลาะวิวาทอาจมาจากหลายสาเหตุซึ่งส่วนใหญ่พบว่า เกิดจากสาเหตุเล็กน้อย เช่น ขัดใจกัน มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน แย่งเพื่อนกัน แย่งของกัน ทำความรำคาญให้กัน และอิทธิพลจากกัน แต่มักมีความรุนแรงเกินกว่าเหตุในการโต้ตอบกัน เนื่องจากเด็กไม่รู้ขอบเขต ทำให้โต้ตอบด้วยการทำร้ายร่างกายฝ่ายตรงข้ามเพื่อให้ได้รับบาดเจ็บเท่าที่ตนเองต้องการ เช่น การจิก การกัด การดึงผม การตี การตบหน้า การเตะ การตอย ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความรุนแรงและทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย ได้รับบาดเจ็บ และอวัยวะหัก ครูจะเข้าห้ามทันทีโดยใช้เสียงดังเพื่อเรียกชื่อของเด็กก่อน หรือตีมือที่กำลังทำร้ายเพื่อน 1 ครั้ง เมื่อเด็กหยุดจึงแยกเด็กออกจากกัน หากยังไม่หยุดจะใช้คำสั่งเพื่อห้าม เช่น “หยุดนะ” หรือ “อย่านะ” พบว่า

เมื่อครูห้าม เด็กจะหยุดเนื่องจากความเกรงใจที่เด็กมีต่อครู เมื่อครูวิเคราะห์หาสาเหตุของการทะเลาะวิวาทได้แล้ว จึงจะมีการลงโทษตามสมควรต่อไป ซึ่งการลงโทษจากการทะเลาะวิวาท ครูจะไม่ใช้วิธีรุนแรง แต่จะใช้วิธีการที่จะทำให้เด็กสำนึกในการกระทำที่ทำให้เพื่อนได้รับบาดเจ็บโดยการว่ากล่าวตักเตือน การชี้ว่าการทำร้ายร่างกายผู้อื่นผิดกฎหมายตำรวจจะจับต้องไปอยู่ในคุก ส่วนในเด็กเล็ก การจับเด็กออกจากกลุ่มเพื่อสงบสติอารมณ์ก็เป็นวิธีที่ตีส่อวิธีหนึ่ง เพราะจะทำให้เด็กสงบลงและไม่กล้าทำร้ายเพื่อนอีก ในเด็กเล็กพบว่าเด็กจะไม่ค่อยจำหรือฝังใจในการทะเลาะวิวาท และจะสามารถเล่นด้วยกันได้ในเวลาไม่นาน หรือ “โกรธง่ายหายเร็ว” ส่วนในเด็กโตอาจจะมีค่าน้อยใจ ความเอาแต่ใจตนเองทำให้ครูต้องใช้การวางเฉยเพื่อให้เกิดความเกรงใจและไม่กล้าแสดงความก้าวร้าวต่อหน้าครูอีก

รูปแบบการสื่อสารเพื่อการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าจากครูผู้สอนที่พบสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

บรรยากาศในการสื่อสาร	บริบทการสื่อสาร	วิธีการสื่อสาร	กลยุทธ์สำคัญ
มีความชัดเจนกระชับ และมี การสื่อสารแบบเร่งด่วน เน้นความปลอดภัย	การสื่อสารระหว่างบุคคล	- การใช้คำสั้นๆ - การเรียกชื่อเด็ก - การสั่งให้หยุด - การเข้าหาเพื่อช่วยเหลือทางกาย	- ความรวดเร็ว - ความคล่องแคล่ว - ความกระตือรือร้น - การลงโทษ

ตารางที่ 8. แสดงรูปแบบการสื่อสารเพื่อการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

รูปแบบการสื่อสารเพื่อการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าจึงเป็นรูปแบบที่เน้นการสื่อสารที่มีความชัดเจน เน้นบริบทการสื่อสารระหว่างบุคคลโดยการใช้คำสั้นๆ เช่นการเรียกชื่อเด็ก การสั่งให้หยุด เพื่อหยุดพฤติกรรมและให้ผู้ถูกเรียกรู้สึกตัว มีการสื่อสารแบบเร่งด่วนเพื่อป้องกันอันตรายมีการเลือกใช้ประโยคสั้นๆ และการช่วยเหลือทางกายแบบทันทีทันใดเพื่อลดขั้นตอนในการสื่อสารโดยอาศัยกลยุทธ์คือความรวดเร็ว ความคล่องแคล่ว ความกระตือรือร้น เนื่องจากยังไม่มีค่าน้อยใจในการอธิบายให้เข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแต่จำเป็นต้องหยุดพฤติกรรมและช่วยเหลือเมื่อเกิดสถานการณ์ขึ้น

ตัวอย่างสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในสองห้องเรียน คือสถานการณ์ที่เด็กในชั้นเรียนกำลังทะเลาะกัน และครูประจำชั้นจะต้องเข้าไปห้าม

ห้องระดับฝึกอบรมได้ 1 ผู้วิจัยพบว่าเด็กชายปาล์มมีกำลังจิกผมเด็กหญิงกระต่ายอยู่ ครูแอร์หันไปเห็นพอดี

ครูแอร์ : ปาล์มมี.....

ครูแอร์เรียกปาล์มมีด้วยเสียงดัง และเข้าไปตีที่มือทันที

ปาล์มมี : แหะ แหะ (หัวเราะและทำหน้าไม่รู้ไม่เห็นสิ่งที่ทำ)

ปาล์มมีปล่อยมือจากกระต่ายและหันไปเล่นต่อ

ห้องระดับฝึกอบรมได้ 2 ขณะที่เด็กชายเบงค์กำลังแกล้งเด็กชายปอโดยการล้อคิ้วของเด็กชายปอ เด็กชายปอซึ่งพูดไม่ได้ จึงส่งเสียงกรีดร้องเพื่อให้ช่วยตนจากเบงค์

ครูก๊ก : เบงค์....ปล่อยนะ

เมื่อครูก๊กเรียกชื่อเบงค์และบอกให้เบงค์ปล่อยปอ เบงค์ปล่อยมือและทำท่ากลัวครูก๊ก และเมื่อครูก๊กเดินคล้อยหลังไปพบว่าเบงค์จะกลับไปแกล้งปออีก ผู้วิจัยพบว่าครูก๊ก ยกมือทำท่าจะตีเบงค์ เบงค์จึงไม่กล้าและเดินกลับไปนั่งที่ของตัวเอง

ในสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นครูจะใช้การสื่อสารที่กระชับที่สุด สั้นที่สุด แต่ต้องเกิดประโยชน์มากที่สุด ในยามคับขัน

จากทฤษฎี Action Assembly ที่กล่าวว่า การรับรู้ช่วยให้มนุษย์สามารถจัดเรียงลำดับความรู้เพื่อให้เกิดชุดการกระทำที่เหมาะสมในสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป รวมทั้งในการสื่อสารด้วย จอห์น กรีน (อ้างถึงใน Littlejohn, 1999 : 108) อธิบายถึงการกระทำ การสื่อสาร ทฤษฎีการรวมหมวดหมู่การกระทำ ซึ่งจะประกอบไปด้วย ความรู้ในด้านเนื้อหาสาระ (content knowledge) และความรู้ในแง่วิธีการ (procedural knowledge) ความรู้ในแง่วิธีการประกอบไปด้วยการตระหนักรู้ถึงผลลัพธ์ของการกระทำที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานการณ์ที่ประสบความรู้เกี่ยวกับวิธีการในภาพรวมนั้นจะประกอบไปด้วย บันทึกวิธีการ (procedural records) ซึ่งแต่ละส่วนก็จะประกอบไปด้วยความรู้เกี่ยวกับการกระทำแบบต่าง

ต่างผลลัพธ์จากการกระทำนั้น ๆ รวมไปถึงสถานการณ์ที่เหมาะสมกับการกระทำแต่ละแบบ เพื่อให้เราสามารถแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะเราสามารถจดจำได้ว่าเราเคยแสดงออกอย่างไรต่อเหตุการณ์นั้น ๆ ที่ผ่านมานในอดีตดังตาราง

สถานการณ์	ความรู้ด้านเนื้อหาสาระ (content knowledge)	ความรู้ในแง่วิธีการ (procedural knowledge)
การรักษาสุขภาพลักษณะของร่างกาย	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้เรื่องสุขภาพลักษณะและการดูแลเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ - จิตวิทยาเด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการสื่อสารที่กระชับชัดเจน เช่น การใช้ประโยคสั้นๆ การใช้คำสั่งสั้นๆ เพื่อบอกให้เด็กทำความเข้าใจและดูแลตนเอง - วิธีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ เช่น การจูงใจด้วยรางวัล
การรับประทานอาหาร	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้เรื่องโภชนาการของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ - จิตวิทยาเด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการสื่อสารที่กระชับชัดเจน เช่น การบอกให้เด็กรับประทานอาหารเองด้วยประโยคคำสั่งเช่น “ทานให้หมดนะ” หรือ “หยิบจานไปเก็บนะ” - วิธีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ เช่น “ผักมีประโยชน์นะ ทานผักให้หมดนะ”
การดูแลเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางฮอร์โมน	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้เรื่องการเจริญเติบโต - จิตวิทยาเด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ เช่น การพูดโน้มน้าวเพื่อให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัยโดยไม่ทำให้เด็กเสียความรู้สึก - วิธีการสื่อสารเพื่อไม่ให้เกิดกระทบจิตใจ ผู้รับสาร เช่น

		การพูดหยอกล้อ การใช้คำ ชมเด็กก่อนเช่น “หนูหล่อนะ ถ้าหนูจะโกนหนวดออก หน่อย”
การสอนบทเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - เนื้อหาหลักสูตรการศึกษา พิเศษสำหรับเด็กปัญญาอ่อน ระดับตติยภูมิ - แผนการสอน - จิตวิทยาการสอน - จิตวิทยาเด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการสื่อสารเพื่อการสอน เช่น การลำดับขั้นตอนของ เนื้อหาที่สอนตามการรับรู้ จากง่ายไปสู่ยาก และการ สร้างขั้นตอนอย่างง่าย ๆ สั้น ๆ เพื่อให้เด็กสามารถเข้าใจได้ - วิธีการเรียบเรียงสาร เช่น การใช้ประโยคง่าย ๆ และปรับ ภาษาที่ใช้ภาษาพูดแทนคำที่ ยาก - วิธีการสร้างแรงจูงใจในการ เรียน เช่น การใช้เพลง กิจกรรม รางวัลเป็นสื่อ - วิธีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ เช่น การชม การให้ รางวัลเมื่อตอบถูก
การส่งเสริมพัฒนาการ	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาการของเด็กปัญญา อ่อนระดับตติยภูมิ - การสร้างกิจกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - การสร้างแรงจูงใจเช่น การ ชม การสอดแทรกการเล่น เพื่อเรียนรู้ - การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการ ส่งเสริมพัฒนาการ เช่นการ เล่นและลงมือทำร่วมกับเด็ก ด้วย
การเกิดอุบัติเหตุ	<ul style="list-style-type: none"> - การคลี่คลายสถานการณ์ - การปฐมพยาบาล 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการสื่อสารแบบเร่งด่วน เช่นการเข้ารีบไปช่วยเด็ก ทันที สอบถามอาการคร่าว ๆ

		และวิธีปฐมพยาบาลและพาเด็กไปพบแพทย์
การทะเลาะวิวาท	<ul style="list-style-type: none"> - การหยุดพฤติกรรม - จิตวิทยาเด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการลงโทษเช่น การกักบริเวณ การว่ากล่าวตักเตือน การตีมือตามความเหมาะสมกับวัย - การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ เช่น เมื่อเด็กหยุดและไม่ทำพฤติกรรมเกเรกับเพื่อนอีกก็ชมเด็ก และบอกกับเด็กอื่นๆให้เห็นเป็นตัวอย่าง

ตารางที่ 9. แสดงความรู้ด้านเนื้อหาสาระและวิธีการสื่อสารของครูผู้สอน

รูปแบบการสื่อสารของครูผู้สอนที่พบในสถานการณ์ต่างๆสอดคล้องกับทฤษฎี Action Assembly ที่มีการจัดชุดของการกระทำจากความรู้และจากวิธีการปฏิบัติเพื่อโต้ตอบสถานการณ์และการกระทำที่เคยพบในอดีต ประสบการณ์เดิมของครูจะใช้ในการเลือกความรู้ด้านเนื้อหาสาระและด้านวิธีการทางการสื่อสารที่ครูคิดว่าดีที่สุดเพื่อนำมาใช้ในแต่ละสถานการณ์ เพื่อให้เกิดผลการสื่อสารที่ครูต้องการ

สรุปได้ว่าครูผู้สอนมีการใช้ชุดของความรู้และวิธีการเดียวกันกันในสถานการณ์ต่างๆ ได้แก่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างวันในการดำเนินชีวิตประจำวันของครูกับเด็ก สถานการณ์ในชั้นเรียนเพื่อการสอนและการสร้างเสริมพัฒนาการ และสถานการณ์เฉพาะหน้า เนื่องจากปัจจัยด้านลักษณะเฉพาะตัวของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิซึ่งเป็นกลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในด้านการดูแลและการจัดรูปแบบการเรียนการสอน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบหลักของการสื่อสารระหว่างครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแผนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน กระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ของครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิในสถานการณืต่างๆ และรูปแบบการสื่อสารของครูผู้สอน ที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณืหนึ่งๆ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อนและแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อน โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบใช้หลายวิธีการ (Multiple Methodology) ประกอบด้วย การสังเกตการณือย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

กลุ่มตัวอย่างในการทำการสังเกตการณือย่างมีส่วนร่วมได้แก่ครูและนักเรียนโรงเรียนราชานุกูล ฝ่ายการศึกษาพิเศษ สถาบันราชานุกูล ซึ่งประกอบด้วยครูประจำชั้นและนักเรียนจาก 2 ระดับสายการเรียนคือ ระดับฝึกอบรมได้ ระดับ 1 – 6 จำนวน 6 ห้องเรียนและระดับเรียนได้ ระดับ 1 – 6 จำนวน 6 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 12 ห้องเรียน โดยทำการสังเกตการณื ในวันจันทร์ ถึงวันศุกร์ ทุกรายวิชาและทุกกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2547 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2548 รวม 3 เดือน ครูประจำชั้นนั้นเป็นเพศหญิงทั้งหมด ส่วนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมินั้นมีทั้งเพศหญิงและเพศชายในอัตราส่วนใกล้เคียงกันห้องเรียนละ 6 – 11 คน เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและการใช้ภาษาแบ่งได้เป็นหลายระดับ คือ พูดได้เป็นประโยคแต่มีความรู้ทางภาษาน้อย พูดได้บางคำ พูดไม่ได้แต่เปล่งเสียงได้บางคำ พูดไม่ได้เปล่งเสียงได้เพียงเสียงเดียว และเด็กที่ไม่พูดซึ่งเกิดจากปัญหาด้านพฤติกรรมทางจิตเวช ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 จากการศึกษา แผนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน พบว่า

ผู้บริหารมีนโยบายในการส่งเสริมศักยภาพทางการสื่อสารแก่เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิโดย

มีแนวทางด้านวิธีการสื่อสารในชั้นเรียนคือ

1. การใช้ประโยคสั้นๆง่ายๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายและ เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิปฏิบัติตามได้เนื่องจากลำดับความคิดได้เร็วในการโต้ตอบ ไม่สับสน
2. พยายามให้เด็กสบตาเมื่อพูดหรือฟังทุกครั้ง เพื่อเป็นการฝึกมารยาททางการสื่อสารและทำให้เด็กเกิดสมาธิ
3. ให้โอกาสเด็กได้คิดก่อนตอบ เพื่อให้เด็กได้ใช้ความคิดอย่างเต็มที่และมีความมั่นใจในการสื่อสาร
4. หากครูใช้คำสั่งให้เด็กทวนคำสั่งให้ฟังทุกครั้ง เพื่อช่วยในการจำและวัดความเข้าใจ
5. ครูต้องใช้วิธีพูดและคำพูดที่ถูกต้อง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ถูกต้อง
6. ครูจะค่อยๆพูด ค่อยๆสั่ง อย่างช้ากว่าปกติ และเป็นขั้นตอนเพื่อให้สามารถจับใจความได้ชัดเจน

และโรงเรียนมีนโยบายการสร้างสภาพแวดล้อมทางการสื่อสารในโรงเรียนโดยกลยุทธ์ดังนี้

1. การจัดเวลาในแต่ละวัน คือการแบ่งเวลาเรียนและเวลาพักให้มีช่วงกว้างเพื่อทำกิจกรรมและอยู่ร่วมกันเป็นสังคม
2. การจัดเนื้อหาวิชา วิชาที่มุ่งเน้นการส่งเสริมศักยภาพทางการสื่อสารและทักษะดำรงชีวิต
3. การเสริมกิจกรรมบำบัด เพื่อส่งเสริมการสื่อสารที่หลากหลายผ่านกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 คือ กระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้แก่เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ลักษณะและคุณสมบัติของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ลักษณะของครูประจำชั้นทั้ง 12 คน คือเพศของครูผู้สอน เป็นเพศหญิงทั้งหมด ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนมิได้จำกัดว่าครูจะต้องเป็นผู้หญิงแต่เป็นความบังเอิญที่ในปีการศึกษานี้มีครูผู้ชายสองคนได้ย้ายออกไป ลำดับต่อมาคือ อายุ มีอายุน้อยที่สุดคือ 27 ปี และมากที่สุดคือ 44 ปี อายุเฉลี่ยคือ 35 ปี ส่วนความสูง มีความสูงน้อยที่สุดคือ 155 เซนติเมตร และสูงมากที่สุดคือ 165 เซนติเมตร ความสูงเฉลี่ยอยู่ที่ 160 เซนติเมตร รูปร่าง พบว่ามี

ครู 1 คนที่รูปร่างเล็ก ผอมบาง ผู้สอนที่เหลือทั้ง 11 คนมีรูปร่างสันทัด แต่พบข้อสังเกตว่า รูปร่างไม่มีผลต่อการดูแลเด็ก ครูผู้สอนทุกคนมีความแข็งแรงสามารถรับแรงของเด็กเมื่อเจ็บป่วย หรือสามารถให้การช่วยเหลือเด็กเมื่อต้องการได้ในทันที และยังสามารถควบคุมเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียมกัน

คุณสมบัติของครูในด้านความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อน

พบว่าทุกคนได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับภาวะปัญญาอ่อน และการฝึกอบรมเกี่ยวกับความพิการซ้ำซ้อน 3 คน จาก 12 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ครูทุกคนมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อนทั้งจากสาขาที่สำเร็จการศึกษาและการรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับภาวะปัญญาอ่อน

บุคลิกภาพของครูผู้สอนในฐานะผู้ส่งสารที่สำคัญได้แก่

ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

ครูผู้สอนเป็นบุคคลที่เป็นแบบอย่างในการสื่อสารที่สำคัญที่สุดในชั้นเรียนด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพครูที่ยึดถือ และการปฏิบัติตนต่อผู้อื่นสามารถวิเคราะห์ตามหลักความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารของอริสโตเติลคือ Ethos Pathos และ Logos

โดย Ethos นั้นได้แก่ ความมีสติปัญญาลึกซึ้ง (Intelligence) ความสามารถในการใช้ ไหวพริบและเชาว์ปัญญาในการสื่อสารของครูผู้สอน แสดงออกได้ชัดเจนทั้งความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อนและความรู้เกี่ยวกับการสอน ครูผู้สอนมีการให้ความสำคัญกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ โดยนำสภาพการเรียนรู้ของเด็กเป็นที่ตั้งในการสื่อสาร เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูด การฟัง ทำให้ครูมีการปรับตัวในการสื่อสารกับเด็ก เข้าใจความสามารถทางการสื่อสารว่าสามารถทำได้ในระดับใด มีจุดเด่นที่สามารถเสริมได้ในเรื่องใด และจุดด้อยที่ต้องช่วยในการฟื้นฟู ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างระดับสติปัญญา กับความสามารถทางการสื่อสารผ่านภาษา การพูด การอ่านและการเปล่งเสียง

ด้านความปรารถนาดีต่อผู้รับสาร (Good Will) ครูผู้สอนเป็นผู้ที่ปรารถนาดีต่อเด็กประหนึ่ง บุตรหลาน ประหนึ่งเด็กเป็นบุคคลในครอบครัว มีการดูแล เอาใจใส่ทั้งด้วยคำพูดและการกระทำ ครูผู้สอนพยายามเสาะหาวิธีการที่จะ

สื่อความคิดและรับรู้ความต้องการของเด็ก โดยกลยุทธ์ต่างๆ เช่น การใช้วิธีการสื่อสารหลากหลายในการรับสารและตอบกลับ โดยการให้บรรยากาศ ใช้สื่อ ใช้ภาษาท่าทาง การชี้ การใช้ภาษามือ การสัมผัส และการใช้สายตาเพื่อโต้ตอบแทนการใช้คำพูด ทำให้เด็กมีทางเลือกในการสื่อสารที่หลากหลายและสามารถสื่อความคิดและความต้องการแก่ผู้อื่นได้

ความมีศีลธรรม คุณธรรมอันดีงาม (Good Character) มีความยุติธรรมและมีความเมตตากรุณาต่อเด็ก ตลอดจนความโอบอ้อมอารีแก่คนที่เกี่ยวข้อง เป็นบุคคลที่คนทั่วไปนับถือและยกย่องด้านคุณธรรมความดี

Pathos คือการสร้างอารมณ์ร่วมให้เกิดขึ้น ในผู้รับสาร โดยผู้สอนแสดงผ่านวิธีการสื่อสารที่ใช้ในชั้นเรียน ได้แก่ ครูจะนำความสามารถในด้านลีลาของตนเองมาใช้อย่างเต็มที่ (Good Performing Art) โดยพบว่าลีลาที่นำมาใช้ได้แก่การใช้น้ำเสียงสร้างความตื่นเต้น การเล่นบทบาทสมมติ การกระตุ้นด้วยเสียงสูงต่ำ การใช้ความเจียบเพื่อสร้างความตื่นเต้น การร้องเป็นเพลง การใช้เสียงพากย์เรื่องราว การสร้างอารมณ์ร่วมในสาร ซึ่งแต่ละคนมีการใช้ในแต่ละด้านแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพเฉพาะบุคคล ความถนัด และความสามารถเฉพาะตน ทำให้ภาพของการสื่อสารโดยรวมออกมามีสีสันและเต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา

Logos คือการใช้หลักเหตุและผล โดยการใช้หลักฐานประกอบ หลักฐานประเภทต่างๆ (Good Evidence) ในแต่ละสถานการณ์ เช่นการยกตัวอย่าง (Example) การเปรียบเทียบ (Analogy) การให้รายละเอียด (Details) การพรรณนาความ (Description) โดยเน้นหนักในการสอนและการอธิบายบอกเล่าเรื่องต่างๆแก่เด็กเพื่อให้เด็กเข้าใจและนำไปใช้ได้

ความสามารถของผู้ส่งสาร

โดยพบปัจจัยที่ทำให้ครูมีความสามารถในการสื่อสารที่แตกต่างจากระดับทั่วไปได้แก่

ปัจจัยด้านความอบอุ่นใจ (Safety Factor)

ได้แก่ความใจดี เข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีความเป็นเพื่อน โดยเน้นความอดทนและความสงบเยือกเย็นของผู้สอน พบว่าสามารถทำให้ผู้สอนมี

ความสามารถแตกต่างจากไปบุคคลทั่วไป จากสภาพการเรียนรู้ของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ คือ มีระบบคิดและประมวลผลช้า ดังนั้นผลการตอบกลับในการสื่อสารและการปฏิบัติตามจะเป็นไปอย่างเชื่องช้ากว่าเด็กปกติมาก ครูจะรอให้เวลาเด็กอย่างเต็มที่ ในการทำกิจกรรม

ปัจจัยด้านคุณสมบัติ (Qualification Factor)

ครูผู้สอนมีคุณสมบัติที่แตกต่างและทำให้เกิดความสามารถเฉพาะตนได้แก่

- ความรู้เกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อน (Intelligence)

ครูผู้สอนสามารถนำสภาพการเรียนรู้ของเด็กเป็นที่ตั้งในการสื่อสาร เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดการฟัง ทำให้ครูมีการปรับตัวในการสื่อสารกับเด็ก เข้าใจความสามารถทางการสื่อสารว่าสามารถทำได้ในระดับใด มีจุดเด่นที่สามารถเสริมได้ในเรื่องใด และจุดด้อยที่ต้องช่วยในการฟื้นฟู ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างระดับสติปัญญากับความสามารถทางการสื่อสารผ่านภาษา การพูด การอ่านและการเปล่งเสียง

- ประสบการณ์ (Experienced)

ประสบการณ์สามารถทำให้ครูเรียนรู้และปรับตัวตลอดจนแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆให้ลุล่วงได้ด้วยดี มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ การค้นพบวิธีการสื่อสาร การแก้ปัญหาพฤติกรรมและพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ เช่นการช่วยเหลือตนเอง การเรียน การใช้ภาษา การวางตนในสังคม

- ความชำนาญ (Skilled)

ครูมีความสามารถในการคิดกิจกรรมใหม่ขึ้นเสมอ โดยในหนึ่งวิชาจะมีกิจกรรมที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของเด็ก พัฒนาการแต่ละด้านสามารถเกิดจากการบูรณาการการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเดียวกันได้ เช่น เกมวิ่งเก็บของ โดยการให้เด็กเก็บของที่ตรงกับภาพสามารถเล่นได้ในเด็กเล็กจนถึงเด็กเริ่มโต เพื่อฝึกพัฒนาการทางภาษาการสื่อความหมาย และฝึกกล้ามเนื้อแขนขาไปพร้อมๆกัน

ปัจจัยด้านพลวัตของผู้ส่งสาร (Dynamism Factor)

ครูผู้สอนมีความคล่องแคล่ว กระตือรือร้น ไม่เฉื่อยชา ด้วยลักษณะต่างๆของครูที่สามารถสังเกตได้ชัดเจนคือ

- การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathic)
- ความตรงไปตรงมา (Frank)
- ความกระตือรือร้น (Active)
- ความรวดเร็ว (Fast)
- ความคล่องแคล่ว (Energetic)

การปรับตัวตามผู้รับสาร

การปรับตัวตามผู้รับสาร (Adaptation Trait) เป็นบุคลิกภาพที่สำคัญอีกหนึ่งประการที่พบในการสื่อสารของครู เป็นการปรับตัวโดยยึดผู้ฟังเป็นหลัก และยึดถือความพึงพอใจของผู้ฟังเป็นสำคัญ (The rhetorical reflector) สังเกตได้จากการคำนึงถึงจิตใจของเด็กในฐานะผู้รับสาร และการคำนึงถึงความสามารถของผู้รับสาร (Communication Competence) ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ตลอดจนการดูท่าทีของผู้รับสาร (Interaction Involvement) มีการปรับภาษาปรับความหมายของสาร เพื่อเพิ่มการรับรู้ (Perceptiveness) พบว่า เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิสามารถสื่อสารกับครูในเชิงอวัจนภาษาได้ดีเพื่อทดแทนการใช้วัจนภาษา เด็กแสดงออกได้ดีทางอารมณ์และความต้องการ โดยไม่พบว่าเด็กมีปัญหาในการสื่อสารเพื่อแสดงอารมณ์

กระบวนการสื่อสารในชั้นเรียนระหว่างครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

กระบวนการสื่อสารในชั้นเรียนระหว่างครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิพบว่า สามารถแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ

- 1.ขั้นเตรียมการสื่อสาร
- 2.ขั้นทำการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ
- 3.ขั้นติดตามผลการสื่อสาร

ขั้นเตรียมการสื่อสาร

ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ

1. การปรับตัวของครูผู้สอน

วิธีการปรับตัวพบว่าครูมีการปรับตัวหลากหลายวิธีการได้แก่ การเข้าไปสัมผัสกับเด็ก ,สังเกตพฤติกรรม ดูการตอบสนอง การศึกษาประวัติ การอ่านหนังสือ,บทความ เรียนรู้จากการอบรม เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ อาศัยความรู้จากเด็กอนุบาล ปรับลดเนื้อหาหากไม่เข้าใจ ปรับลดความเร็วในการพูด และเพิ่มกิจกรรมเพื่อผ่อนคลาย

2. การศึกษาเด็กในฐานะผู้รับสาร

ในเบื้องต้นครูจะศึกษาผู้รับสารเพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้น ภูมิหลังครอบครัว ประวัติการเจ็บป่วย และพฤติกรรมสื่อสารของเด็กในแต่ละราย โดยพบว่าครูมีการใช้วิธีการสังเกต การศึกษาจากแผนการสอนรายบุคคล การสอบถามจากครอบครัว ศึกษาปัญหาความบกพร่องทางการสื่อสาร ศึกษาประเภทของสื่อที่สามารถเข้าถึงเด็กได้

3. การวิเคราะห์เด็กในฐานะผู้รับสาร

ครูผู้สอนมีการวิเคราะห์เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิจากข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาผู้รับสารในแง่ต่างๆดังนี้

- ลักษณะทางประชากรศาสตร์
- ลักษณะทางจิตวิทยา
- ลักษณะบุคลิกนิสัย

ขั้นทำการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

พบว่าเป็นการสื่อสารเชิงรุกเพื่อแก้ปัญหาด้านการรับรู้และความเข้าใจโดยประกอบไปด้วย การใช้ตนเองเป็นแบบอย่างทางการสื่อสาร การวิเคราะห์ความหมายของสาร การปรับพฤติกรรมทางการสื่อสารของเด็ก การใช้กิจกรรมเป็นสื่อ การใช้ความสุนทรีย์กระตุ้นการรับรู้ การใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา

ขั้นตอนติดตามผลการสื่อสาร

พบว่าครูผู้สอนได้ทำการติดตามผลการสื่อสารด้วยกลยุทธ์ต่างๆ ได้แก่

1. การใช้ความต่อเนื่อง
2. การสร้างทัศนคติที่ดีด้านการฟื้นฟู
3. การประเมินผลความสามารถทางการสื่อสารของเด็ก

ปัญหานำวิจัยข้อที่3 คือ รูปแบบการสื่อสารที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์ หนึ่งๆ

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดรูปแบบการสื่อสารที่สามารถใช้ร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ ได้แก่

ปัจจัยลักษณะของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

เด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิเป็นกลุ่มผู้รับสารที่มีลักษณะเฉพาะ อันได้แก่ ร่างกายเจริญเติบโตแต่ระดับสติปัญญาและพัฒนาการล่าช้ากว่าวัย ทำให้แม้ร่างกายจะโต แต่ความสามารถในการสื่อสารอยู่ในระดับต่ำ กระบวนการคิด การตอบสนองยังต้องการการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไปและแม้กระทั่งเรื่องง่าย ๆ รอบตัวของเด็ก เสมือนรอการป้อนข้อมูลที่ละเอียดละเอียดยิ่ง เพื่อให้สามารถระลึกถึง และนำไปใช้เมื่อเกิดเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน แต่สิ่งที่พบว่าเหมือนกับคนปกติคือ อารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการ ที่สามารถแสดงออกได้ถึงความพึงพอใจและความไม่พอใจอย่างชัดเจน มีจินตนาการสูง มีความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดเชิงสุนทรีย์ ยอมรับสิ่งแปลกใหม่ มีทักษะทางดนตรีและกีฬา มีกลุ่มเพื่อน มีสังคม มีค่านิยม กระแสนิยม ทำให้พบว่านอกจากเด็กจะมีลักษณะเฉพาะและมีความต้องการพิเศษทางการฟื้นฟูศักยภาพในระดับกลุ่มเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิแล้วในกลุ่ม ยังมีลักษณะความเป็นปัจเจกบุคคลสูงที่ทำให้ครูต้องคำนึงถึงความแตกต่างที่ครูจะต้องเผชิญว่าส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนในกลุ่มย่อยแต่ละชั้นเรียนด้วย

ปัจจัยลักษณะของครูสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ครูผู้สอนแต่ละคนแม้จะมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ ได้แก่ ความถนัด ความเชี่ยวชาญ ระยะเวลาของประสบการณ์ที่คลุกคลีอยู่กับเด็ก เทคนิคส่วนตัว ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนและระดับความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก และความพยายามในการศึกษาข้อมูลของเด็ก ในฐานะผู้รับสารคนหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะทางปัจเจกบุคคลที่มีความแตกต่าง แต่ภาพรวมของ

วิธีการที่ใช้ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทัศนคติที่มีต่อเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ และการสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ อุดมการณ์และจรรยาบรรณของความเป็น “ครู” ที่มีร่วมกันทำให้เกิดรูปแบบการสื่อสารเฉพาะ ที่มีเอกลักษณ์ในโรงเรียนสำหรับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

รูปแบบการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กในชีวิตประจำวัน

ในภาพรวมของรูปแบบการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันพบว่า บรรยากาศทางการสื่อสารมีความอบอุ่น จริงใจ เป็นกันเองคล้ายครอบครัว ครูกับเด็กมีความสนิทสนมกัน เน้นบริบทการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารระดับกลุ่มเล็ก ประโยคที่พบว่าถูกนำมาใช้มากคือประโยคคำสั่งสั้นๆ เน้นการตอบสนองกลับจากผู้รับสารด้วยการกระทำและพฤติกรรมที่ครูต้องการ ครูมีการใช้ความเป็น “เพศแม่” จากความเป็นหญิงของตนเพื่อดูแล เอาใจใส่ และควบคุมพฤติกรรมเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของครู และเด็กมีการให้ความช่วยเหลือทางกายอย่างใกล้ชิด ซึ่งใช้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นการประคองตัว การจับมือ การสัมผัส ด้วยการใช้มือแตะตัวเพื่อเรียกเด็กและเตือนเด็ก

รูปแบบการสื่อสารเพื่อการสอนบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการ

ภาพรวมของรูปแบบการสื่อสารเพื่อการสอนและส่งเสริมพัฒนาการมีความแตกต่างจากสถานการณ์อื่นๆ คือ มีการแบ่งสถานภาพ ของ “ครู” กับ “นักเรียน” อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดการเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตาม มีระเบียบวินัยภายใต้กรอบที่ครูประจำชั้นกำหนด โดยมีบรรยากาศที่เหมือนกันก็คือ อบอุ่น เป็นมิตร ความสนิทสนมของครูกับนักเรียนยังคงเดิมทุกประการ ซึ่งพบว่าบรรยากาศที่ผู้เรียนกับครูผู้สอนมีความใกล้ชิดกันส่งผลต่อความเคารพและความเกรงใจครูมากขึ้น

รูปแบบการสื่อสารในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า

รูปแบบการสื่อสารในแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้านั้นมีรูปแบบการสื่อสารที่เน้นผู้รับสารคือเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิเป็นสำคัญ เพื่อคำนึงถึงความปลอดภัยและความเชื่อมั่น รูปแบบการสื่อสารเพื่อการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าจึงเป็นรูปแบบที่เน้นการสื่อสารที่มีความชัดเจน เน้นบริบทการสื่อสารระหว่างบุคคลโดยการใช้คำสั่งๆ เช่นการเรียกชื่อเด็ก การสั่งให้หยุด เพื่อหยุดพฤติกรรมและให้ผู้ถูกเรียกรู้สึกตัว มีการสื่อสารแบบเร่งด่วนเพื่อป้องกันอันตรายมีการเลือกใช้ประโยคสั้นๆ และการช่วยเหลือทางกายแบบทันทีทันใดเพื่อลดขั้นตอนในการสื่อสาร เนื่องจากยังไม่มีความจำเป็นในการอธิบายให้เข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแต่จำเป็นต้องหยุดพฤติกรรมและ

ช่วยเหลือเมื่อเกิดสถานการณ์ขึ้น ในสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นครูจะใช้การสื่อสารที่กระชับที่สุด สั้นที่สุด แต่ต้องเกิดประโยชน์มากที่สุด ในยามคับขัน

รูปแบบการสื่อสารของครูผู้สอนที่พบในสถานการณ์ต่างๆสอดคล้องกับทฤษฎี Action Assembly ที่มีการจัดชุดการกระทำจากความรู้ด้านเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์และจากความรู้ด้านวิธีการสื่อสารจากสถานการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ประสบการณ์เดิมของครูจะใช้ในการเลือกชุดการกระทำทางการสื่อสารที่ครูคิดว่าดีที่สุดเพื่อนำมาใช้ในแต่ละสถานการณ์

ผลการศึกษาวิจัย ทั้งจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการศึกษาจากเอกสาร สามารถนำเข้าสู่ประเด็นการวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. แผนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน

การสอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิเป็นการสอนที่มีรูปแบบเฉพาะในหลายๆด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหาที่เน้นสิ่งที่เด็กจะนำไปใช้เพื่อดำรงชีวิตในสังคมได้ ด้านระยะเวลาที่ไม่สามารถเห็นผลสัมฤทธิ์ในเวลาอันสั้นได้ต้องการความต่อเนื่องและยาวนาน ด้านอุปสรรคทางกายด้วยโรคประจำตัวและความพิการที่มีมาแต่กำเนิด แผนการสื่อสารที่เกิดขึ้นเกิดขึ้นจากประสบการณ์ การสัมผัส การเข้าไปคลุกคลีกับเด็กอย่างลึกซึ้ง จึงเกิดเป็นแนวทางที่นำมาทดลองและปฏิบัติสืบต่อกันมา “โรงเรียน” สำหรับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิมีให้ที่ให้ความรู้เพียงอย่างเดียว แต่โรงเรียนเป็นเสมือนชุมชนของเด็ก ที่ให้โอกาสเด็กได้ใช้ชีวิต ได้มีสังคม ได้เรียนรู้และปรับตัวเข้าหา “เพื่อน” โดยเพื่อนของเด็กก็คือ ทุกคนในโรงเรียนมีให้เพื่อนในชั้น แต่คือทุกคนที่อยู่ร่วมกันในโรงเรียน ครู พี่เลี้ยง เพื่อนในชั้นเรียน เพื่อนชั้นอื่น แม่ค้า พ่อค้า

แผนการสื่อสารที่ใช้ร่วมกันในชั้นเรียนเป็นสิ่งที่ครูใช้และปฏิบัติจริงและเกิดผลที่มีประสิทธิภาพแน่นอน ครูทุกคนล้วนมีการใช้แผนการสื่อสารแบบเดียวกันและส่งผลเช่นเดียวกันคือเด็กสามารถเข้าใจ เกิดการปฏิบัติตามและเกิดพฤติกรรมที่เป็นไปตามความคาดหวัง มีชั้นเรียนที่เป็นระเบียบ มีการประพฤติตนภายใต้กฎเกณฑ์ของโรงเรียนได้

สภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีความปลอดภัย ความอบอุ่น และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างเด็ก ครู และเจ้าหน้าที่ทุกคน มีความห่วงใยและเอาใจใส่เด็กเสมือนลูกหลานของตน เมื่อมีกิจกรรมต่างๆ มีความเป็น“น้ำหนึ่งใจเดียวกัน” สภาพแวดล้อมทางการสื่อสารจึงมีความเป็น

“ชุมชน” เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยธรรมชาติ ซึ่งความเป็นชุมชนนั้นเอื้ออำนวยต่อการสื่อสารระหว่างเด็กกับบุคคลอื่นๆ เด็กสามารถสื่อสารได้โดยมีความภูมิใจ

กลยุทธ์ต่างๆ ที่ครูใช้เป็นนโยบายและแผนในการสื่อสารในชั้นเรียนที่พบ เกิดจากประสบการณ์ที่ได้จากเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิและการประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อนจากความรู้เกี่ยวกับเด็กปกติเป็นพื้นฐาน โดยคำนึงถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงเช่น ปัญหาด้านการสื่อสารได้แก่ การพูดไม่ได้ พูดไม่ชัดและฟังไม่เข้าใจ ที่เด็กต้องการ มีความยืดหยุ่นด้านโอกาสและเวลาในการโต้ตอบ ไม่ยึดหลักเกณฑ์จากคนปกติ เน้นความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างปุถุชนธรรมดาคนหนึ่ง ที่สามารถเรียนรู้ รับรู้และแสดงออกทางความคิดต่อผู้อื่นได้อย่างชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 กระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ของครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ครูผู้สอนที่เป็นเพศหญิงโดยความบังเอิญซึ่งโดยส่วนใหญ่ครูมักเป็นอาชีพของผู้หญิง เนื่องจากผู้หญิงมีความละเอียดอ่อน มีการใช้ความเป็นเพศแม่ น่าจะมีความรอบคอบและมีความไหวพริบดีกว่าเพศชาย

ครูผู้สอน มีบุคลิกภาพทางการสื่อสารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มได้แก่ 1. เข้าใจในลักษณะและพัฒนาการของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิอย่างลึกซึ้ง และ 2. ความมีศักยภาพในการสื่อสาร

บุคลิกภาพทางการสื่อสารที่พบจึงมีสามารถตอบสนองกับธรรมชาติของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการทุ่มเทความสนใจที่เด็กเป็นหลักทำให้การสื่อสารเน้นบทบาทของการสื่อสารระดับบุคคลที่มีความเข้าใจและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ต่อกันในระดับลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและทัศนคติที่ดีต่อตัวครูและยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี สีมากุลที่พบว่า บุคลิกภาพของครูที่ผู้ปกครองต้องการในด้านวิธีการสอนของครู ผู้ปกครองต้องการอย่างมากให้ครูใช้วิธีการกระตุ้นเด็กให้เด็กสนใจและอยากเรียน เช่น ให้เสริมแรงหรือกำลังใจ ด้านคุณลักษณะของครู ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการครูที่มีความเมตตา รักเด็ก และมีความอดทนเข้มแข็ง ตั้งใจทำงาน และทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อ

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างมากว่าครูสอนเด็ก
ปัญญาอ่อนควรมีจิตใจเมตตา และมีความอดทนสูง

กระบวนการสื่อสาร

ขั้นเตรียมการ เกิดจากการที่ครูมีการเข้าไปสัมผัสเด็กอย่างใกล้ชิด เกิดการเรียนรู้และมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่อกัน การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและการเปิดเผยข้อมูลมาจากความเชื่อมั่นที่เด็กมีต่อครู ครูมีมุมมองในการแก้ปัญหาความบกพร่องทางการสื่อสารและปัญหาพฤติกรรมอย่างรอบด้าน อาศัยการบูรณาการแนวคิดต่างๆเข้าด้วยกันมิใช่แนวคิดด้านการศึกษาเพียงอย่างเดียว เนื่องจากการฟื้นฟูศักยภาพของเด็กพบว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ต้องเข้าใจธรรมชาติและต้องคำนึงถึงความรู้สึกของเด็ก เด็กมีความรู้เท่าทันน้อย มีประสบการณ์และความคิดที่ยังต้องมีการพัฒนาให้เด็กเอาตัวรอดในสังคมที่มีภาวะเสี่ยงต่อสวัสดิภาพของเด็ก เด็กยังมีความอ่อนไหวและมีวุฒิภาวะไม่เพียงพอในการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ จึงต้องใช้แนวคิดทางจิตวิทยาเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ แนวคิดการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งแนวคิดต่างๆทำให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นธรรมชาติ คืออาศัยการเรียนรู้ผ่านบุคคล สังคมและสถานการณ์ต่างๆ ที่เด็กพบในชีวิตประจำวันเป็นต้นแบบหล่อหลอมให้เกิดความคิด การดำเนินรอยตามและการวางตนในสังคม เกิดความเชื่อในระบอบแบบแผนของสังคม

การวิเคราะห์ผู้รับสาร ทำให้ครูสามารถสร้างสารที่ใช้โน้มน้าวใจเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เข้าถึงเด็กได้และคาดหวังพฤติกรรมตอบสนองได้มากขึ้น เป็นกลยุทธ์สำคัญที่ครูใช้ในกระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียนและการส่งเสริมพัฒนาการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเกศกัญญา ชาญเขียวกอบกิจ (2545) ซึ่งศึกษากระบวนการสื่อสารในการเรียนร่วมของเด็กตาบอดกับเด็กสายตาทกติในห้องเรียน พบว่า กระบวนการสื่อสารของครูที่สอนในห้องเรียนร่วมจะประสบผลสำเร็จจากการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างครูกับเด็ก และการใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจในการเรียนการสอน

ขั้นทำการสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ เป็นการทำสื่อสารเชิงรุก เพื่อแก้ปัญหาด้านการสื่อสาร การปรับพฤติกรรมสื่อสาร มิใช่เพียงเป็นการทำให้เด็กลดพฤติกรรมเชิงลบของการสื่อสารในแต่ละจุดบกพร่องที่พบแต่มองรวมถึงการสร้างบุคลิกภาพทางการสื่อสารให้เด็กเกิดบุคลิกภาพทางการสื่อสารที่ได้รับการยอมรับจากสังคม เป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและท้าทายความสามารถของครูผู้สอน กลยุทธ์ที่ใช้และบุคลิกภาพของครูเองก็จะต้องเป็นต้นแบบที่ได้รับการ

ยอมรับจากสังคม ครูจึงต้องอาศัยตนเองเป็นหลักในการปรับพฤติกรรมการสื่อสารทั้งแผนและกลยุทธ์สำหรับเด็กแต่ละคนที่นำมาใช้และ การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับเด็ก การปรับพฤติกรรมทางการสื่อสารจะสำเร็จได้หรือไม่ ต้องอาศัยเทคนิคและระยะเวลา การทดลองแผนและวิธีการใหม่ๆ เพื่อตอบสนองของความต้องการในการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารของเด็กแต่ละคน

ขั้นการติดตามผลการสื่อสาร เป็นการวัดว่าครูมีการแก้ไขพฤติกรรมและปัญหาในการสื่อสารได้สัมฤทธิ์ผลหรือไม่ และประเมินว่าเด็กมีทักษะในการสื่อสารมากขึ้นเพียงใด พบว่าครูที่สามารถประเมินเด็กได้นั้นจะต้องเป็นครูที่สนิทสนมกับเด็กเพียงพอเนื่องจากเด็กอาจจะแสดงพฤติกรรมการสื่อสารในแบบตรงกันข้ามกับคนที่เด็กไม่สนิทสนมได้ เด็กมีการวางตัวสำหรับคนแปลกหน้า คนที่เด็กไม่สนิทสนม พบว่าเด็กวางตัวกับครูที่สนิทสนมแตกต่างกัน กับครูคนที่เด็กไม่สนิทสนมคุ้นเคย เช่นครูที่เด็กไม่เคยเรียนด้วย ครูใหญ่ เด็กมีความกลัวที่จะแสดงออกแม้จะไม่มี ความกลัวทางการสื่อสาร เด็กมีความเกรงใจมากกว่า พุดคุยและแสดงความคิดเห็นได้น้อยกว่า ซึ่งอาจทำให้การติดตามและการประเมินผลมีความคลาดเคลื่อนและต่างจากความเป็นจริง ผลการประเมินจะมีความสำคัญต่อตัวเด็กในด้านของการแนะแนวทางดำเนินชีวิตให้กับเด็ก ค้นหาความสามารถและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว โดยสุดท้ายแล้วเด็กกับผู้ปกครองเป็นผู้ตัดสินใจโดยยึดความประสงค์ของครอบครัวเป็นหลัก ครูมิได้มีส่วนในการตัดสินใจแต่เป็นเพียงผู้บอกให้ทราบเท่านั้น

อภิปรายผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3. รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ

รูปแบบการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ รูปแบบการสื่อสารแสดงออกถึง อุดมการณ์ของครูผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิที่เอาใจใส่ประหนึ่งเด็กเป็น “ลูก” เป็น “คนในครอบครัว” ซึ่งบางเรื่องพี่เลี้ยงเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงแต่ครูก็ห่วงใย เอาใจใส่ในทุกๆ เรื่อง โดยมุ่งหวังให้เด็กได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีภาพลักษณ์ที่ดีต่อผู้พบเห็น ครูจะไม่ปล่อยให้เด็กสกปรก เพราะครูเป็นห่วงว่าหากเด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นจะถูกรังเกียจ ทั้งด้านรูปลักษณ์ภายนอกและความสะอาดของร่างกาย เด็กจึงได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างดีมีการไต่ถาม การออกคำสั่งให้ปฏิบัติภารกิจต่างๆ เพื่อการดูแลตนเอง โดยการสั่งทำให้เด็กเกิดความเคยชินทั้งด้านภาษาและการกระทำ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็ก

รูปแบบการสื่อสารเพื่อการสอนบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการ มีการใช้ประโยชน์จากความเป็น “ส่วนตัวในเรื่องส่วนรวม” คือแม้จะอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นการสอนในชั้นที่มีลักษณะการสื่อสารระดับกลุ่ม แต่ครูก็ใช้ความรู้จากการสนทนากับเด็กแต่ละคนเป็นพิเศษและรู้ทุกรายละเอียดของเด็กแต่ละคน นำมาเป็นกลยุทธ์วิธีการสอนที่สำคัญในระดับกลุ่มได้ มีการปรับการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและจัดการสอนเพื่อเด็กในชั้นทุกคนได้เรียนรู้โดยเท่าเทียมกันอย่างสุดความสามารถ ทำให้มีความราบรื่นของการเรียนการสอน และใช้กลยุทธ์การวางตัวในสถานภาพที่ชัดเจนจากเดิมเพื่อให้เกิดความเกรงใจ และกรอบที่ครูกำหนด

รูปแบบการสื่อสารในสถานการณ์เฉพาะหน้า ความชัดเจนทางการสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของครูประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ แต่ทั้งนี้บางสถานการณ์ที่มีความแปลกและความรุนแรงแตกต่างกันออกไป ประสบการณ์จะช่วยในการตัดสินใจทำให้ครูสามารถผ่านพ้นวิกฤติการณ์ในชั้นเรียนไปได้ แต่สิ่งที่ช่วยผลักดันให้เกิดการสื่อสารที่ชัดเจน กระชับ รวดเร็วคือ ความไหวพริบที่เร็วและความปรารถนาดีของครูที่มีอาจปล่อยให้เด็กเกิดอันตรายได้ ทำให้เด็กเกิดความอุ่นใจและรู้ว่าหากเกิดปัญหาเฉพาะหน้าจะต้องทำอย่างไร หรือจะต้องบอกใครที่ตนคิดว่าให้ความช่วยเหลือได้

ข้อจำกัด ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

1. ข้อจำกัดในการเข้าถึงครูประจำชั้นผู้สอนเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในด้านของการสัมภาษณ์ เนื่องจากครูจะต้องดูแลเด็กในชั้นอย่างใกล้ชิดและมีภาระหน้าที่ค่อนข้างมาก เพราะครูทำงานกับพี่เลี้ยงเพียงหนึ่งคนต่อเด็กประมาณ 6-10 คน โดยเฉพาะชั้นเด็กเล็กระดับ 1-3 จึงมีเวลาจำกัดในการสัมภาษณ์ ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถสอบถามถึงรายละเอียดของสถานการณ์การสื่อสารได้ในหลายๆ สถานการณ์ ผู้วิจัยจึงต้องแก้ไขโดยใช้การซักถามในระหว่างการสอนเมื่อครูว่างในระยະสั้นๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลตามต้องการ
2. ข้อจำกัดด้านมุมมองด้านกระบวนการและแนวทางการสื่อสารที่มาจากมุมมองของครูเพียงฝ่ายเดียวทำให้ไม่สามารถสะท้อนข้อมูลจากเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิในฐานะผู้รับสารได้

3. ปัญหาในการเก็บข้อมูล ด้วยหลักสูตรสำหรับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิมีความ ยืดหยุ่นสูง เนื้อหาวิชาจึงไม่ตายตัวมากนัก ทำให้สามารถมีกิจกรรมต่างๆนอก ห้องเรียนได้เสมอ มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลาในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงไม่สามารถคาดหวัง ว่าจะสามารถเก็บข้อมูลได้ทั้งหมดในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งแก้ไขโดยมีการวางแผน ระยะเวลาล่วงหน้าทุกครั้ง และสอบถามครูประจำชั้นล่วงหน้าว่ากิจกรรมในสัปดาห์ หน้าจะมีอะไรบ้างเพื่อที่จะได้เข้าร่วมและเตรียมตัวสำหรับการเก็บข้อมูล นอกชั้นเรียน เพราะการถ่ายวิดีโอและภาพนิ่งเพื่อเก็บข้อมูลต้องมีความพร้อมทางวัสดุอุปกรณ์อยู่ เสมอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาที่น่าสนใจในอนาคตคือ พฤติกรรมการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของเด็ก ปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ ซึ่งจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่าเด็กสามารถสื่อสารเชิงอวัจน ภาษาให้ผู้คนรอบตัวเข้าใจและแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่มีได้อย่างชัดเจนทั้งกับครู และเพื่อนในชั้นเรียน ทำให้เกิดบุคลิกภาพการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของเด็กปัญญา อ่อนระดับตติยภูมิที่น่าสนใจขึ้น
2. การศึกษาเรื่องการสร้างสรรคสื่อ สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น หนังสือ หนังสือภาพ นิทาน ภาพยนตร์แอนิเมชัน และสื่อสารการแสดงประเภทต่างๆที่ สามารถให้ความรู้และสุนทรียะแก่เด็กในฐานะผู้รับสารได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

เกศกัญญา ชาญเขียวกอบกิจ. (2545). กระบวนการสื่อสารในการเรียนร่วมของเด็กตาบอดกับเด็กสายตาทึบปกติในห้องเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์พัฒนาการภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จรัสพร กิรติเสวี. (2544). กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อฟื้นฟูจิตใจผู้ป่วยจิตเวช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวาริชวิทยา ภาควิชาวาริชวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจตนา นาควัชระ. เรียนรู้ภาษาไทยในกระแสโลกาภิวัตน์. วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ในสังคมไทย. หน้า 3 กรุงเทพมหานคร : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ดารณี ธนะภูมิ. (2542). การสอนเด็กปัญญาอ่อน. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพมหานคร: สมใจการพิมพ์.

ดารณี ธนะภูมิ. (2542). สาระนั้น่ารู้เกี่ยวกับบุคคลปัญญาอ่อน. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพมหานคร: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

ทัศนีย์ กิจพันธุ์. ครูประจำชั้น. 9 ธันวาคม 2547. สัมภาษณ์

นฤมล จารุมาศ. ครูประจำชั้น. 18 กุมภาพันธ์ 2548. สัมภาษณ์

ปิ่นกาญจน์ เจนกลสิกิจ. ครูประจำชั้น. 29 ธันวาคม 2547. สัมภาษณ์

พัชรา หุตะนาวิน. ครูประจำชั้น. 14 ธันวาคม 2547. สัมภาษณ์

พูนศักดิ์ ประมงศ์. (2533). การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กปัญญาอ่อน: ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโรงเรียนราชานุกูล. กรุงเทพมหานคร: โรงพยาบาลราชานุกูล กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.

มะลิวรรณ โพธิสาร. ครูประจำชั้น. 21 มกราคม 2548. สัมภาษณ์

รชชง ทศนาถุชลี. (2524). ความรู้เรื่องปัญญาอ่อน. กรุงเทพมหานคร: โรงพยาบาลราชานุกูล กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.

รังสิมา อุดมกิจ . ครูประจำชั้น. 24 ธันวาคม 2547. สัมภาษณ์

รุจา เล้าสกุล. (2537). การศึกษาความรู้เรื่องพัฒนาการเด็กและทัศนคติของชุมชนที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็กราชานุกูล. กองโรงพยาบาลราชานุกูล กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

วันสริน อินทรกำแหง. ครูประจำชั้น. 8 กุมภาพันธ์ 2548. สัมภาษณ์

วราภา จิระรัตนวรรณ. (2544). กระบวนการสื่อสารระหว่างครูข้างถนนมูลนิธิสว่างสรรค์เด็กกับเด็กเร่ร่อน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวาริชวิทยา ภาควิชาวาริชวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันรุณี คมกฤส. (2543). ภาวะปัญญาอ่อน. มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย. หน้า 41 กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย. (เกิดพระเกียรติครบ 100 ปี สมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี).

วัลลภัตม์ โคตะนนท์. (2546). การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ระหว่างครูและเด็กออทิสติก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวาริชวิทยา ภาควิชาวาริชวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วารุณี สี่มากุล. (2543). ความต้องการของผู้ปกครองต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อน. กองโรงพยาบาลราชานุกูล กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

วารุณี สี่มากุล . ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนราชานุกูล. 2 กุมภาพันธ์ 2547. สัมภาษณ์.

วีรยุทธ ประพันธ์พจน์. (2543). การดูแลบุคคลปัญญาอ่อนที่มีปัญหาทางพฤติกรรม. มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย. หน้า 211 กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย.(ในวโรกาสราชากิเชกสมรสครบ 50 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ).

ศิริพร สุวรรณทศ. (2541). การศึกษาเปรียบเทียบสัมพันธภาพในครอบครัวเด็กออทิสติกเด็กปัญญาอ่อนและเด็กปกติ. กองโรงพยาบาลราชานุกูล กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

ศุภลักษณ์ ชัยภาณุเกียรติ. ครูประจำชั้น. 31 มกราคม 2548. สัมภาษณ์.

สาริกา แก้วน้ำ. ครูประจำชั้น. 5 มกราคม 2548. สัมภาษณ์

สาวณะ พบสุข. (2536). ทัศนคติของครูและผู้บริหารที่มีต่อเด็กปัญญาอ่อนและการจัดการเรียนร่วม. ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิตรา สุขเกษม. 24 กุมภาพันธ์ 2548. ครูประจำชั้น. สัมภาษณ์.

สุจิตรา ศรีสุโร. 15 กุมภาพันธ์ 2548. ผู้อำนวยการโรงเรียนราชานุกูล. สัมภาษณ์.

สุชาดา สาครเสถียร. (2533). การดูแลบุคคลปัญญาอ่อนในชุมชน. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

สุพรทิพย์ ภูมมา. ครูประจำชั้น. 14 มกราคม 2548. สัมภาษณ์

อรวรรณ ปิลาณธนโอบาท. 2547. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุบลรัตน์ พิมพิโคตร.ครูประจำชั้น. 26 มกราคม 2548. สัมภาษณ์

ภาษาอังกฤษ

American Association on Mental Retardation Ad Hoc Committee on Terminology and Classification. (1992). Mental Retardation : Definition Classification and Systems of Support. Washington D.C.: American Association on Mental Retardation.

Eisenson, jon and Ogilvie, Mardel. (1971). Speech Correction in the Schools. New York : Macmilian Company.

Polloway,E.A. (1994). The Integration of Mildly Retarded Students in the Schools : Historical Review. Remedial & Special Education. 5(4) : 18-28.

Schwartz, R.G. (1994). Phonological Disorders” in Shames, E.H. and wieg. Human Communication Disorders. New York : Merrill/Macmillan.

Stephen W. Littlejohn. (1999). Theories of Human Communication. New mexico : Wadsworth Publishing Company.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิของโรงเรียนราชานุกูล

โรงเรียนราชานุกูล มีการจัดแบ่งการสอนออกเป็นสองระดับชั้นได้แก่

- ระดับชั้นฝึกอบรมได้ Terrible หรือเด็กสาย T มีสติปัญญาระดับ 20 – 49
- ระดับชั้นประถมพิเศษ Educable หรือเด็กสาย E มีสติปัญญาระดับ 50 – 70

ชั้นเรียนระดับฝึกอบรมได้

ชั้นเรียนระดับประถมพิเศษ

โดยจัดแบ่งเพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนแก่เด็กที่แตกต่างกันโดยเด็กระดับชั้นฝึกอบรมได้ นั้นมีสมรรถภาพในการเรียนรู้ต่ำกว่า เด็กระดับชั้นประถมพิเศษอย่างสังเกตได้ชัดจาก พัฒนาการด้านร่างกาย และพัฒนาการความรู้ เด็กชั้นฝึกอบรมได้จะมีอายุโดยเฉลี่ยมากกว่าในระดับชั้นเดียวกัน หรือกล่าวคือเด็กจะมีร่างกายใหญ่โตแต่สติปัญญาต่ำกว่าเด็กชั้นประถมพิเศษซึ่งตัวเล็กกว่า อายุน้อยกว่า แต่มีความฉลาดเหนือกว่าเด็กชั้นฝึกอบรมได้

เมื่อแบ่งเด็กตามสายการเรียนรู้อันแล้วจึงมีการจัดนักเรียนเข้าสู่ห้องเรียนบางคนอาจมาถึงโรงเรียนล่าช้ากว่าเกณฑ์พัฒนาการอาจจะน้อยแต่ถ้าจัดให้อยู่กับเด็กพัฒนาการเท่ากันก็อาจจะแปลกแยกเรื่องอายุกับเพื่อนมากเกินไปอาจจะต้องจัดให้อยู่กับเด็กวัยเดียวกันแทน

จำนวนนักเรียนต่อหนึ่งห้องมีตั้งแต่ 3 คน ในระดับอนุบาลเมื่อถึงชั้นประถมก็อยู่ในช่วง 8 – 12 คน ซึ่งเด็กทั้งสองสายมีจำนวนต่อห้องเรียนเท่าๆกันไม่แตกต่างกัน แต่ระดับฝึกอบรมได้ ครูผู้สอนจะค่อนข้างเหนื่อยเพราะเด็กจะมีปัญหาเรื่องการดูแลตนเอง ปัญหาพฤติกรรมและการเรียนรู้มากกว่า

ภายในบริเวณโรงเรียนราชานุกูล

ลักษณะการจัดห้องเรียน

เด็กระดับฝึกอบรมได้

เด็กระดับประถมพิเศษ

การจัดโต๊ะสำหรับนักเรียนนั้นในสาย T จะเป็นการจัดโต๊ะรูป U- SHAPE เพื่อการดูแลอย่างทั่วถึง ส่วนในสาย E นั้นจะจัดรูป U- SHAPE และแถวหน้ากระดานเนื่องจากเด็กส่วนใหญ่สามารถดูแลตนเองได้

กิจกรรมบำบัตภายในโรงเรียนราชานุกูล

กิจกรรมกีฬาบำบัต

กิจกรรมดนตรีบำบัต

กิจกรรมทัศนศึกษาในวันสำคัญ

แบบสังเกตการณ์ครูและเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ
เรื่อง กระบวนการสื่อสารระหว่างครูและเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ
 โรงเรียนราชานุกูล

ชื่อครูผู้สอน.....ระดับชั้น.....
 วันที่.....เวลา.....วิชา.....

ประเด็นในการสังเกต	รูปแบบ/วิธีการ/กลยุทธ์การสื่อสารที่สังเกตได้	ผลการสื่อสาร
<p>ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสาร</p> <p>สิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> -การจัดชั้นเรียน -การจัดที่นั่ง -สภาพห้องเรียน <p>ครูผู้สอน</p> <ul style="list-style-type: none"> -ลักษณะตัวแปรที่พบในแบบฉบับทางการสื่อสารของครู <p>สถานการณ์การสื่อสารที่พบ</p> <ul style="list-style-type: none"> -การพูดคุยตอนเช้า -การสอนเรื่องระเบียบวินัย -การสอนเรื่องกิจวัตรประจำวัน -การออกกำลังบริหารกล้ามเนื้อ -การบำบัดด้วยศิลปะและดนตรี -การเสริมกำลังใจ -การลงโทษ 		

<p>-การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า</p> <p>-การใช้สื่อและอุปกรณ์ในการเรียน</p> <p>-การใช้กิจกรรมในห้องเรียน</p> <p>ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับเด็ก</p> <p>-การกระทำการสื่อสารที่พบ</p> <p>-การพูดคุย</p> <p>-การสัมผัส</p> <p>-การร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน</p> <p>-การแก้ปัญหาด้านพฤติกรรม</p> <p>ลักษณะเด็กในชั้นเรียน</p> <p>-ความพิการซ้ำซ้อน</p> <p>-ความผิดปกติทางการพูด</p> <p>-ปัญหาด้านพฤติกรรม</p>		
---	---	--

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิจัยเรื่อง รูปแบบหลักของการสื่อสารระหว่างครูและเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ผู้ถูกสัมภาษณ์ : ครูประจำชั้น
ประเด็นในการสัมภาษณ์มีดังนี้

ส่วนที่1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์.....อายุ.....เพศ.....

สำเร็จการศึกษาจาก.....

ประสบการณ์ทำงานกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ.....

ประสบการณ์การฝึกอบรม.....

ทัศนคติที่มีต่อเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ.....

.....

การปรับตัว.....

ส่วนที่2 กระบวนการสื่อสารในชั้นเรียน

วิธีการสื่อสารในชั้นเรียน มีความเหมือนและแตกต่างจากชั้นเรียนปกติ
 อย่างไร

ขั้นตอนในการกระทำการสื่อสารกับเด็กมีขั้นตอนอย่างไร

การเรียงเรียงสารที่ใช้ในชั้นเรียน การใช้ภาษา, การลำดับเนื้อหา

ปัญหาที่พบในการสื่อสารในชั้นเรียน ปัญหาด้านกายภาพ ปัญหาด้านระดับสติปัญญา

การแก้ปัญหาในการสื่อสาร ในเด็กชายที่พูดไม่ได้หรือพูดไม่ชัดมีวิธีการอย่างไร

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านอารมณ์และสังคม

วิธีการสร้างเสริมพัฒนาการแก่เด็กในด้านต่างๆ

ส่วนที่3 กระบวนการสื่อสารนอกชั้นเรียน

การสื่อสารต่อพ่อแม่ผู้ปกครอง

วิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์

การสร้างความร่วมมือในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

การสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อชุมชนบริเวณโรงเรียน

แบบสังเกตการณ์ กรณีศึกษาตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง กระบวนการสื่อสารระหว่างครูและเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ

ชื่อผู้ถูกสังเกตการณ์.....ระดับชั้น.....

ครูประจำชั้น.....เพศ.....อายุ.....

ประเด็นในการสังเกต

ลักษณะทางกายภาพ

-การแต่งกาย

.....

-ความผิดปกติทางการสื่อสารที่พบ

.....

ปฏิสัมพันธ์กับครู

-การพูดคุย

.....

-การสัมผัส

.....

-การแสดงอารมณ์

.....

-การทำกิจกรรมในห้องเรียน

.....

ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้น

-วิธีการโต้ตอบกับเพื่อน

.....

-การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน

.....

-การแสดงออกทางอารมณ์

.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวพิมพ์ภรณ์ นวลมี เกิดเมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2524 ที่อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เป็นบุตรสาวคนโตของนายเจริญและนางเยาวนุช นวลมี สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่หก จากโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ และสำเร็จการศึกษาปริญญาการศึกษาดัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์สาขาวิชาเอกเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒ ปีการศึกษา 2545 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวาริชวิทยาและสื่อสารการแสดง รุ่นที่ 6 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2546

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย